

บทความด้านคุณลักษณะของครู

ครูพันธุ์ใหม่ในยุคปฏิรูปการศึกษา*

ชุติมา ธรรมรักษา**

เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ ของโลกยุคโลกาภิวัตน์ และเพื่อเป็นการสร้างกลยุทธ์ใหม่ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงมีเนื้อหาสาระครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงบทกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ และระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาในทุกด้านนับตั้งแต่ระบบการศึกษา ระบบการเรียนรู้ ระบบการบริหารและการจัดการศึกษา ครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนระบบทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา นอกจากนี้ยังกำหนดให้ทุกสถานศึกษาต้องมีมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา อีกด้วย การปฏิรูปการศึกษาดังกล่าวเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของผู้คนทั้งในและนอกวงการศึกษาย่างไรก็ตามขนานของการปฏิรูปการศึกษาลำนี้ จะแล่นไปในทิศทางที่ถูกต้องได้หรือไม่ นั้นต้องอาศัยนักบินที่เก่งและมีความเชี่ยวชาญในการขับเคลื่อนยาน ซึ่งไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ครูผู้สอน คือ กลไกสำคัญของการผลักดันการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้ ด้วยเหตุที่ครูเป็นผู้มีความสำคัญยิ่งในการจัดการศึกษา ให้บรรลุเป้าหมายและสร้างคุณภาพให้เกิดแก่ประชากรในสังคม ครู จึงเปรียบเสมือนนักบินผู้ปฏิบัติการขับเคลื่อนยานแห่งการปฏิรูปการศึกษาโดยตรง

หลักสูตรครูพันธุ์ใหม่

คำว่า “ครูพันธุ์ใหม่” หรือ “ครูอาชีพ” ถือกำเนิดขึ้นในช่วงเวลาที่ผ่านมามีมานานนัก อันเป็นผลสืบเนื่องจากความพยายามของกระทรวงศึกษาธิการที่จะปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพและมาตรฐานวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงอย่างแท้จริง กระทรวงฯ จึงกำหนดให้สถาบันการผลิตครูทุกแห่งปรับหลักสูตรวิชาครูระดับปริญญาตรีจาก 4 ปี เป็น 5 ปี โดยได้กำหนดว่าครูจะต้องมีการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาเป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี เพื่อที่จะสามารถขอรับใบประกอบวิชาชีพตามพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา 2542 ได้ และยังได้กำหนดโครงการของหลักสูตรครู โดยมีภาพรวมดังนี้ (สมบัติ นพรัก, 2005 : 1)

ที่มา * วารสารนักบริหาร ปีที่ 26 ฉบับที่ 4 เดือนตุลาคม-ธันวาคม 2549

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ผู้อำนวยการสถาบันภาษา มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

■ **วิชาศึกษาทั่วไป** ให้มีทักษะด้านการฟัง พูด อ่าน เขียน คิด การทำงานเป็นหมู่คณะ การใช้เทคโนโลยี ฯลฯ

■ **วิชาชีพครู** ให้มีพื้นฐานด้านคุณลักษณะส่วนตัว ได้แก่ รักความเป็นครู มีความอดทน มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ สามารถคิดแบบบูรณาการ มีทักษะด้านการจัดการ มีประสบการณ์ และทักษะด้านการสอน และพัฒนาบุคลิกภาพ ฯลฯ

■ **วิชาเฉพาะ** ให้มีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาเฉพาะที่เลือกเรียนเป็นวิชาเอก และวิชาเลือก โดยนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้หลักสูตรใหม่ 5 ปี ยังได้กำหนดคุณสมบัติของครูพันธุ์ใหม่ไว้ 8 ด้านดังนี้ (สมบัติ นพรัก, 2005 : 2).

1. คุณสมบัติพื้นฐาน 3 ด้าน ได้แก่

- ด้านคุณลักษณะส่วนตัว รักความเป็นครู มีความอดทน ฯลฯ
- ด้านสมรรถภาพทางภาษาต่างประเทศ อ่าน เขียน พูด ฟัง ใช้ติดต่อสื่อสารได้
- ด้านปัญญา คิดเป็นระบบ คิดแบบบูรณาการ คิดแบบสร้างสรรค์

มีวิสัยทัศน์

2. คุณสมบัติด้านทักษะ 5 ด้าน ได้แก่

- ด้านการจัดการทั่วไป
- ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ
- ด้านการจัดการข้อมูลข่าวสาร
- ด้านการทำงานเป็นหมู่คณะ
- ด้านการใช้เทคโนโลยีที่หลากหลาย

หลักสูตรผลิตครูดังกล่าวนี้เป็นหลักสูตรที่เน้นผลในทางปฏิบัติที่จะเกิดขึ้นจริงในตัวผู้เรียน โดยคาดหวังว่าบรรดาครูที่ผ่านหลักสูตรและกระบวนการที่เน้นการปฏิบัติและการฝึกอบรมที่เข้มข้นของหลักสูตรนี้จะเป็นครูพันธุ์ใหม่ที่มีความรู้ทางวิชาการ เชี่ยวชาญทางวิชาชีพครู มีคุณธรรม จริยธรรม อันเป็ณคุณลักษณะที่เหมาะสมต่อการเป็นครูอาชีพอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามแนวคิดการผลิตครูพันธุ์ใหม่นี้ได้สร้างความกังวลไม่น้อยในหมู่ครูอื่น ๆ ที่มีได้มีโอกาสผ่านหลักสูตรใหม่ 5 ปี ว่าแล้วตนเองจะกลายเป็นครูพันธุ์เก่าที่ตกยุค หรือขาดคุณสมบัติเพียงพอที่จะเป็นนักบินมืออาชีพที่จะดำเนินการขับเคลื่อนยานของการบินปฏิรูปการศึกษาสำนี้ไปให้ถึงจุดหมายปลายทางได้หรือไม่ อีกทั้งยังมีข้อสงสัยอีกว่าการจะเป็นครูพันธุ์ใหม่ได้นั้นจะต้องทำภารกิจอะไรที่จะสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน หรือพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าได้

ภาระหน้าที่ของครูพันธุ์ใหม่

ดร.พนม พงษ์ไพบูลย์ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้สรุปความหมายของครูพันธุ์ใหม่ หรือ ครูอาชีพตามแนวคิดของ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้ว่าเป็น “ครูที่มีความพร้อมในทุก ๆ ด้าน ที่จะเป็นครู คือ มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการให้การศึกษา อบรมศิษย์ในทุก ๆ ด้าน มีความประพฤติดี วางตัวดี เอาใจใส่ดูแลศิษย์ดี มีวิญญาณของความเป็นครูและปฏิบัติหน้าที่ครู

ด้วยจิตวิญญาณของความเป็นครู” จากความหมายดังกล่าวสามารถประมวลได้ว่า ครูพันธุ์ใหม่ต้องมีความรับผิดชอบภาระงานต่าง ๆ ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนจะมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ครูจึงต้องวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลเพื่อให้รู้ถึงศักยภาพที่แตกต่างกันของผู้เรียนและมุ่งมั่นคิดค้นกิจกรรม หรือแสวงหาวิธีการต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้นำศักยภาพนั้นมาใช้ในการเรียนรู้โดยให้สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของเนื้อหาวิชา สอดคล้องกับความสนใจ ความสามารถ ความถนัด และความแตกต่างระหว่างผู้เรียน ผลลัพธ์ คือ ผู้เรียนที่ได้รับการส่งเสริมศักยภาพตามความถนัดของตนจะเกิดความสุขในการเรียน

2. ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เน้นกระบวนการคิด การวิเคราะห์ การแก้ปัญหา เน้นให้ผู้เรียนแต่ละคนเรียนรู้จากประสบการณ์และการทำงานซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้ครบทุกด้านทั้งทางกาย ทางจิต หรือทางอารมณ์ ทางสังคม และทางสติปัญญา รวมไปถึงพัฒนาการทางจิตวิญญาณด้วย โดยครูจะต้องจัดให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการเรียนรู้ และสามารถแสวงหาความรู้รวมทั้งสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมอิสระด้วยตนเอง เพราะการเรียนรู้อย่างอิสระจะทำให้ผู้เรียนเกิดความสุข ซึ่งจะทำให้สิ่งที่เรี้นรู้ยู่ติดคงทนกับผู้เรียน

3. ใช้วิธีการวัดประเมินผลการเรียนรู้หลายรูปแบบ เพื่อตรวจสอบการเรียนรู้ของผู้เรียนว่ามีศักยภาพตรงตามมาตรฐานที่กำหนดหรือไม่ ดังนั้นจึงควรมีทั้ง ประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ซึ่งหมายถึง กระบวนการที่ใช้ในการประเมินงาน (Task) หรือการปฏิบัติงานซึ่งครูมอบหมายให้ผู้เรียนปฏิบัติโดยที่งานนั้นจะต้องสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ในสถานการณจริง ซึ่งจะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้และฝึกทักษะกระบวนการในการทำงานตามสภาพจริง และใน โลกแห่งความเป็นจริง ทำให้ผู้เรียนสามารถก้าวออกไปสู่ชีวิตการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประเมินจากการปฏิบัติ (Performance Assessment) ซึ่งเป็นการประเมินจากงานที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงโดยที่งานนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นงานที่อยู่ในสภาพหรือโลกแห่งความเป็นจริงก็ได้ แต่เป็นการประเมินที่ครอบคลุมทักษะการปฏิบัติและต้องเป็นงานที่เป็นผลผลิต จากการใช้ความรู้ที่ซับซ้อนและใช้เวลาในการทำ

นอกจากนี้ครูควรประเมินจากข้อสอบที่เน้นการเขียนตอบแสดงความคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์อย่างกว้างขวาง จากนั้นจึงใช้ผลการวัดการประเมินจากรูปแบบต่างๆ เหล่านี้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ครบถ้วนตามมาตรฐาน

4. จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เพื่อเชื่อมโยงศาสตร์สาขาต่าง ๆ มากกว่าหนึ่งเรื่องมาผสมผสานให้กลมกลืนกันภายใต้หัวข้อเดียวกัน โดยเน้นความรู้ในลักษณะองค์รวม มากกว่าความรู้ที่แยกเป็นส่วน ๆ การจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการจะทำให้การเรียนรู้ที่มีความหมายสำหรับผู้เรียนเพราะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ลึกซึ้ง กว้างไกล ไม่คับแคบ เฉพาะกรอบเนื้อหาวิชา ทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาพหุปัญญา (Multiple Intelligence) เกิดการเชื่อมโยงความรู้ภายในกลุ่มหรือระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้เนื่องจากในชีวิตจริงผู้เรียนย่อมเกี่ยวข้องกับศาสตร์หลากหลายสาขา ไม่ได้จำเพาะเจาะจงสาขาใดสาขาหนึ่งเท่านั้น

5. มีความสามารถทางด้านเทคโนโลยี เพื่อให้สอดคล้องกับโลกยุคโลกาภิวัตน์ อันเป็นยุคที่ความรู้และสรรพวิทยาการเดินทางไปถึงที่ต่าง ๆ ทั่วโลกด้วยความรวดเร็ว ทำให้ข้อมูลและสาระความรู้ต่าง ๆ เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ครูในยุคโลกาภิวัตน์จึงต้องมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ซึ่งจะเป็ประคู้ที่เบ็ดออกปไปสู่โลกกว้างเพื่อเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ และนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในเนื้อหาสาระและส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง อีกทั้งเป็นการฝึกทักษะการสังเคราะห์ข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับการเรียนและชีวิตของตนต่อไป

6. เป็นครูผู้สอนคุณธรรม จริยธรรม ในยุคที่ประเทศไทยและคนไทยกำลังเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ แต่ศีลธรรม จิตใจ และความดีงามของผู้คนกลับเสื่อมถอยลง ดังนั้นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของครูพันธุ์ใหม่ คือ ต้องหาจังหวะหรือโอกาสที่จะพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงออก โดยการสอดแทรกสาระดังกล่าวในรายวิชาต่าง ๆ ที่ตนสอน เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นคนดีที่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและมีจิตใจที่ดีงาม

7. เป็นครูนักวิจัยชั้นเรียน โดยการแสวงหาความรู้ใหม่มาประยุกต์กับสภาพการณ์ของการสอนในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของการเรียนการสอนหรือแก้ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอน ซึ่งผลการวิจัยและข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มาข้อมสามารถใช้เป็นหลักฐานและร่องรอยในการค้นคว้าเพิ่มเติม และปรับปรุงรูปแบบและคุณภาพการสอนของครูให้เหมาะสมและตรงตามศักยภาพของผู้เรียนได้ อย่างไรก็ตามครูนักวิจัยจะต้องเป็นผู้ที่จริงจังในการใฝ่รู้อย่างนักวิจัย มิใช่ทำวิจัยตามกระแสนิยม เพราะการทำวิจัยชั้นเรียนนั้น จะช่วยในการทำงานของครูมีประสิทธิภาพมากขึ้น และถ้าสามารถทำวิจัยต่อเนื่องเป็นงานวิจัยและพัฒนาแล้วผลที่ปรากฏ คือ จะเห็นคุณภาพของผู้เรียนได้ชัดเจนและเหมาะสมที่สุด ดังนั้นงานวิจัยชั้นเรียนจะส่งผลให้ครูมีความเป็นมืออาชีพมากยิ่งขึ้น

8. พัฒนาการทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญยิ่งของครูพันธุ์ใหม่ การพัฒนาตนเองสามารถทำได้หลายรูปแบบ อาทิ เข้าอบรม สัมมนา ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ทางวิชาการ ที่ทันสมัย ถูกต้องชัดเจนอยู่เสมอ เพื่อที่จะได้สามารถถ่ายทอดความรู้ ความคิดและประสบการณ์ และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างกว้างขวางและหลากหลาย

9. มีจิตสำนึกและวิถียุณของความเป็นครู เพราะจะเป็นตัวกำหนดให้คนรู้จักหน้าที่ ความรับผิดชอบ ทุ่เม เท เสียสละเพื่อคุณภาพการศึกษาของผู้เรียน คนที่มีจิตวิถียุณความเป็นครูย่อมรักและห่วงใย มีความปรารถนาดีต่อศิษย์ นอกเหนือจากควมมีคุณธรรม และจริยธรรม สำหรับการจะสร้างจิตสำนึกและวิถียุณของความเป็นครูได้นั้น ดร.สมศักดิ์ คลประสิทธิ์ ให้แนวคิดว่าควรเริ่มที่การสร้างศรัทธา 3 ประการก่อน คือ ศรัทธาต่อตนเองว่าตนสามารถเป็นครูที่ดีได้ ศรัทธาต่ออาชีพครู เห็นคุณค่าของวิชาชีพที่เป็นครู และศรัทธาต่อองค์กรรักษาชื่อเสียงของสถานศึกษาและองค์กรวิชาชีพครู ประพฤติและปฏิบัติตามมาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพครู เมื่อครูมีศรัทธาแล้วก็จะเกิดพลังแห่งความมุ่งมั่นมีจิตวิถียุณของความเป็นครู สามารถสร้างสรรค์วิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงตามเจตนารมณ์ของการปฏิรูปการศึกษาได้

เป็นที่ทราบกันดีว่าปัจจัยสำคัญของคุณภาพการศึกษาคือครู เมื่อไรที่ครูอ่อนแอ ผลผลิตทางการศึกษาก็ย่อมจะถดถอยและเป็นผลร้ายต่อการพัฒนาประเทศชาติไปด้วย ดังนั้น ครูพันธุ์ใหม่ จึงถือเป็นวิศวกรผู้สร้างชาติ สร้างอนาคต สร้างเด็กให้มีความรู้ อย่งไรก็ตามการให้ความสำคัญกับการผลิตครูพันธุ์ใหม่แต่เพียงด้านเดียวยังไม่เพียงพอแต่จำเป็นต้องเน้นที่การพัฒนาครูเก่าที่มีอยู่แล้วพร้อมกันไปด้วย เพราะถ้านั้นแต่การผลิตก็อาจประสบปัญหากับการมีปริมาณครูเกินความต้องการ ในขณะที่ภาระงานการพัฒนาครูเก่าเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ มีครูเป็นจำนวนมากที่รอรับการพัฒนานั้นอยู่ ดังนั้นสถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตครูทั้งหลายจึงควรผนึกกำลังกัน เพื่อร่วมผลักดันการพัฒนาวิชาชีพครูตามระบบใหม่ ร่วมกันปรับเปลี่ยน “ครูพันธุ์เก่าที่ประกอบอาชีพครู” ให้กลายเป็น “ครูพันธุ์ใหม่ที่เป็นครูมืออาชีพ” ที่มีทั้งความรู้ ความสามารถที่หลากหลาย มีความประพฤติที่ดีงาม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่าง ๆ อีกทั้งเป็นผู้ใฝ่ใจในการพัฒนาตนเองตลอดเวลา สามารถตอบสนองความคาดหวังของสังคมไทยได้ว่า ครูพันธุ์ใหม่ คือ ครูที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานเหมาะสมกับการจะเป็นนักบินมืออาชีพที่สามารถขับเคลื่อนยานของการปฏิรูปการศึกษาให้ไปถึงจุดหมายปลายทางได้อย่างแท้จริง นำมาซึ่งความเชื่อมั่นของสังคมต่อระบบการศึกษาไทยว่า การศึกษาที่แท้จริง คือ การพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรมและสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุข

บรรณานุกรม

พนม พงษ์ไพบูลย์. (2000). *บันทึกปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่สอง : ครูอาชีพ*.

www.moe.go.th/web.panom.

สมศักดิ์ คลประสิทธิ์. (2002). *ครูของครูกับครูอาชีพ*. www.moe.go.th/main2/article.

สมศักดิ์ ภู่วิภาคารวรรณ. (2001). *การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการประเมินตามสภาพจริง*.

เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์ The Knowledge Center.

สมบัติ นพรัก. (2005). *ครูอาชีพหายไปไหน*. www.edu.nu.ac.th/story/s2.

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2005). *หลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต*.

คุณลักษณะครูรุ่นใหม่กับการปฏิรูปหลักสูตรผลิตครูในศตวรรษ 21*

ไฉทัช อุดมบุญญาอนุภาพ**

บทนำ

โลกเรากำลังเผชิญกับวิกฤตที่สำคัญและยิ่งใหญ่ วิกฤตนี้เป็นการท้าทายเราเหล่าสัตว์โลกที่เป็นเวโนยสัตว์ เราพบว่าความเจริญทางวัตถุก็ดี ความสามารถที่เราเอาชนะธรรมชาติได้ดีก็ดี การรู้และค้นพบสิ่งต่าง ๆ ที่เราไม่เคยรู้มาก่อนก็ดี ความมั่งคั่งของประเทศตลอดจนความก้าวหน้าทางวิชาการ การสื่อสารคมนาคมที่ย่อโลกอันกว้างใหญ่ให้เป็นจุดเดียวกันเชื่อมต่อกันได้อย่างสะดวกรวดเร็วก็ดี ไม่ได้ช่วยให้เรามีความสามารถเพิ่มขึ้นในการแก้ไขปัญหาเรื้อรังหลายด้านของสังคม ทั้งในระดับชุมชน ชาติ และนานาชาติ เราเชื่อว่าการศึกษาที่มีหรือควรมีบทบาทและภารกิจสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถของมนุษย์เพื่อแก้ไขปัญหา ขณะนี้สังคมไทยกำลังเผชิญกับวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจซึ่งส่งผลกระทบต่อคนไทยทุกคน ทำอย่างไรคนไทยจึงจะสามารถฉีกกำลัง ร่วมแรงร่วมใจกันกู้สถานการณ์ของประเทศให้พลิกฟื้นกลับคืนสู่สภาวะปกติได้โดยเร็ว สิ่งที่เกิดขึ้นนี้ไม่ใช่อุบัติเหตุ แต่เป็นเหตุที่หลายคนไม่ตระหนัก เพิกเฉยและรู้เท่าไม่ถึงการณ์ บทเรียนครั้งนี้ “คุ้มค่า” สำหรับคนไทยที่จะได้ร่วมกันวิเคราะห์ถึงสาเหตุและรากเหง้าของปัญหาที่แท้จริงซึ่งก็คือคนไทยโดยรวมยังขาด “ความรู้ภูมิปัญญา” ที่จะนำพาประเทศให้คงอยู่ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ซึ่งเป็นโลกที่ไร้พรมแดนทั้งด้านความรู้ เศรษฐกิจ เทคโนโลยีสารสนเทศ เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ฯลฯ การจะเกิดซึ่ง “ความรู้ภูมิปัญญา” ได้นั้นทุกคนในชาติจักต้องได้รับการศึกษาที่ดี มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ เพื่อจักสำคัญที่จะนำพาสู่การศึกษาที่ดีมีคุณภาพก็คือ “ครู” รุ่ง แก้วแดง (2543) กล่าวไว้สอดคล้องกับเอกสารรายงานเกี่ยวกับครูของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542) ความว่า “ความเป็นครูในสังคมไทยปัจจุบันกำลังเผชิญกับปัญหารุมเร้ารอบด้าน แต่ปัญหาใดก็ไม่เท่ากับวิกฤติศรัทธาในวิชาชีพครู ประกอบกับการปฏิรูปการศึกษาเป็นกระแสใหม่ทั่วโลก เพราะในยุคที่โลกกำลังก้าวหน้าเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 สภาพของโลกนี้เปลี่ยนไปเป็นโลกแห่งข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี เป็นสังคมโลกที่สลับซับซ้อนเชื่อมโยงและเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สังคมโลกกลายเป็นสังคมความรู้ (Knowledge Society) หรือสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) คุรุบุคลากรทางการศึกษาและองค์กรทางการศึกษา จึงต้องปรับตัวให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization)” ถึงเวลาแล้วที่ประเทศจะต้องมุ่งไปเพื่อการศึกษาของปวงชน (Education for All) และขณะเดียวกันทุกภาคส่วน

ที่มา * <http://school.obec.go.th/nitest/article02.doc>

** ศึกษานิเทศก์ 9 หัวหน้ากลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สพท. ภาพสันธุ์ เขต 1

ของสังคมต้องทุ่มเทให้กับการศึกษา (All for Education) การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ชีวิตและการกลมกลืนของคน โดยคนและเพื่อคน คนจึงเป็นส่วนสำคัญที่สุด เป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ที่ปวงประกอบกับนานาทัศนะมีความเห็นสอดคล้องกันเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า เศรษฐกิจและสังคมจะดีเพียงใด แข่งขันในตลาดโลกได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชาชน คุณภาพแรงงาน และคุณภาพของผู้นำในวงการต่างๆ และยังยอมรับกันอย่างแท้จริงว่าคุณภาพคนขึ้นอยู่กับ คุณภาพการศึกษา และคุณภาพการศึกษาขึ้นอยู่กับคุณภาพครูเป็นหลัก (สุมน อมรวิวัฒน์, 2533 ; Jacques Delors, 1996 อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2540ข; สิปปนนท์ เกตุทัต, 2539 ; UNESCO, 1999 อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543 ข) แต่น่าเป็นห่วงว่าในขณะนี้วิชาชีพครูทั่วโลกตกต่ำ ระบบการจัดการครูไม่ดึงดูดคนรุ่นใหม่ที่เก่งและดีมาเป็นครู นิสิตนักศึกษาครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และประศาสน์บริหารวิชาชีพครูในสถาบันกว่า 125,000 คน และกว่าร้อยละ 35 เลือกเรียนสาขาครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์เป็นอันดับสุดท้าย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540ก ; กองส่งเสริมวิทยฐานะครู สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับสูง, 2539 ; สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู, 2544 ; วิทยากร เชียงกูร, 2542 ; วิจิตร ศรีสะอ้าน, 2540) ครูส่วนใหญ่ขาดความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาทักษะและวิทยาการให้ทันสมัย คุณภาพครูไทยประจำการในสถานศึกษาทั้งหมดกว่า 600,000 คนได้รับการตั้งคำถามว่าดีจริงหรือ เป็นครูระดับ “มืออาชีพ” ได้หรือไม่ มีจำนวนก็ไม่น้อย ยิ่งถ้าต้องการปฏิรูปกระบวนการการเรียนรู้และจัดโครงสร้างเงินเดือนครูระบบใหม่ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (มาตรา 55) ยังมีคำถามเกี่ยวกับคุณภาพครูมากขึ้น สภาพการณ์เหล่านี้มีความเข้มข้นและมีประเด็นสงสัยน่าศึกษาอย่างยิ่งว่า เกิดอะไรขึ้นกับสภาพการณ์ของครู จะแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาได้อย่างไร ดังนั้นจึงต้องมีระบบหรือวิธีการที่จะทำให้สังคมไทยมีความมั่นใจว่าครูไทยทุกคนไม่ว่าจะทำหน้าที่ในสายงานในระบบและนอกระบบจะต้องมีคุณภาพเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้การศึกษาไทยและอนาคตคนไทยมีโอกาสดีขึ้น สิ่งหนึ่งในความพยายามที่จะยกระดับคุณภาพครูก็คือกระบวนการกำหนดคุณลักษณะครูรุ่นใหม่และกระบวนการพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพครูรุ่นใหม่ การประเมินมาตรฐานวิชาชีพครูด้วยเกณฑ์คุณลักษณะครูที่มีมาตรฐาน มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ และค่าตอบแทนที่สัมพันธ์กับคุณภาพครู นี้คือกลไกอันเป็นหลักประกันคุณภาพครูรุ่นใหม่ที่มีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543ก ; ศรีน้อย โปวาทองและคณะ, 2542 ; สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2543 ; สุรศักดิ์ หลาบมาลา, 2543 ; อมรวิชนาครทรพร, 2540 ; สิริพร บุญญานันต์, 2538 ; อรรถพร พงษ์วาทและจิตรกร ตั้งเกษมสุข, 2539)

ทำไมต้องผลิตครูรุ่นใหม่

จากการศึกษาสภาพการณ์ (Contextual Study) ความต้องการจำเป็นต่อการผลิตครูรุ่นใหม่ เพื่อการพัฒนาครูสู่ความเป็นครูมืออาชีพได้ข้อค้นพบว่า

1. สังคมส่วนรวมมีความเชื่อว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคนให้สามารถนำการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกประเทศ ผลผลิตของระบบการศึกษาคือพลเมืองของประเทศที่สามารถปรับตัวและสามารถแก้ปัญหาที่มีความหลากหลายในสถานการณ์ที่มีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และสามารถริเริ่มพัฒนาตนเอง ครอบครัวยุวมชน ตลอดจนประเทศให้พัฒนาและก้าวหน้าไปได้อย่างมีหลักการบนพื้นฐานของความเข้าใจเหตุและผล ความถูกต้อง ความดีงาม และความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม

2. สังคมส่วนใหญ่มีความเข้าใจว่า การศึกษาที่พึงประสงค์ในสังคมปัจจุบันจะต้องเป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนาคนให้สมดุลทั้งด้วนร่างกาย สติปัญญา จิตใจและสังคม ทั้งในระดับความคิด คำนิยมและพฤติกรรม ซึ่งต้องจัดให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคล ชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยปรับแนวคิดในการพัฒนาการศึกษาให้เป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยจัดการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา จัดในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อสนองความต้องการ ความสามารถและความถนัดของผู้เรียน

3. คนส่วนมากมีความเชื่อว่า การจัดการศึกษาในลักษณะที่จัดการจำเป็นจะต้องใช้ครูที่มีลักษณะเฉพาะ มีความสามารถสูง (เป็นครูรุ่นใหม่ระดับครูมืออาชีพ) และได้รับการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรและวิธีการสอนที่มีความเข้มข้นและมีคุณภาพมาอย่างดี สามารถทำหน้าที่ครูได้อย่างมีประสิทธิภาพมีศักดิ์ศรีและมีเกียรติ ในอดีตสังคมไทยเคยยกย่องครูโดยเปรียบเทียบกับปูชนียบุคคลที่รอบรู้ รู้จริง รู้แจ้ง ทั้งนี้เพราะครูในอดีตส่วนใหญ่คือ พระอาลักษณ์ นักปราชญ์และผู้รู้ในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นที่ยอมรับในฐานะที่เป็น คนดี คนเก่ง ในวิชาความรู้แขนงต่าง ๆ แต่ในปัจจุบันความรู้สึกผูกพันต่อครูดังกล่าวได้เสื่อมถอยลง อันเนื่องมาจากครูต้องปรับพฤติกรรมตามสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ความเชี่ยวชาญทางวิชาการและความเอาใจใส่ต่อเด็กถดถอยลง

4. จากสาระการปฏิรูปและกระแสสังคม เศรษฐกิจบ่งชี้วิสัยทัศน์ พบว่าในโลกยุคใหม่ในสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ครูจะต้องมีบทบาทหน้าที่ซับซ้อนขึ้น ครูจะต้องมีความรู้ ประสบการณ์และก้าวทันสถานการณ์โลก จะต้องเป็นผู้มองกว้าง คิดไกล ใฝ่รู้ ครูจะต้องจัดระบบการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา คือ ต้องสอน โดยยึดพื้นฐานความรู้ ความสามารถ ความสนใจและความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก ครูในอนาคตจึงต้องมีมาตรฐานคุณภาพในระดับครูมืออาชีพที่ได้รับการยอมรับจากสังคมในระดับสูง ดังนั้น ครูจะต้องเตรียมพร้อมสำหรับสังคมยุคใหม่ ที่จะปรับเปลี่ยนไปทั้งในปัจจุบันและในอนาคต โดยเชื่อว่าครูในปัจจุบันและอนาคตจะต้องมีคุณลักษณะโดดเด่น คือ เก่ง ทันโลกและเป็นครูมืออาชีพ

5. จากการวิเคราะห์ พบว่า ในปัจจุบันวิกฤติในวงการครูทั้งในประเทศและต่างประเทศ ปัญหาหลักๆ จะคล้ายคลึงกัน ได้แก่ การที่คนคิดเก่งไม่สนใจเข้าเรียนครูเป็นลำดับต้น ๆ เมื่อเรียนสำเร็จแล้วส่วนหนึ่งจะไม่ประกอบอาชีพครู ทำให้ไม่สามารถบำรุงรักษาครูดี ๆ ไว้ได้ ทั้งนี้เหตุผลหนึ่งเนื่องมาจากค่าตอบแทนของครูต่ำมากเมื่อเทียบกับอาชีพอื่น ความตั้งใจและทุ่มเทต่อการเรียนการสอนของครูก็ลดต่ำลงประกอบกับการเรียนการสอนในสถาบันฝึกหัดครูมุ่งสอนเนื้อหามากกว่าให้คิดวิเคราะห์และปฏิบัติ การสอนไม่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังนั้นครูในปัจจุบันส่วนใหญ่จึงขาดความเชี่ยวชาญในการสอนทั้งทางวิชาการและคุณลักษณะความเป็นครู ความเอาใจใส่ต่อเด็กลดลง ความนิยมยกย่องของสังคมต่อครูจึงลดลงทำให้วิชาชีพครูตกต่ำลง รวมทั้งในต่างประเทศที่ประสบปัญหาวิกฤติครูดังกล่าวข้างต้นต่างก็พยายามแสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหาของครู เช่นเดียวกันซึ่งประสบความสำเร็จมาในระดับหนึ่งซึ่งเป็นกรณีตัวอย่างให้เป็นบทเรียนสำหรับประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นคุณภาพของครู โครงสร้างการบริหารจัดการเกี่ยวกับครูและระบบโรงเรียน สักดิ์ศรีการยอมรับในวิชาชีพครูที่ถือว่าเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่ยั่งยืน ประโยชน์เกื้อกูลและการส่งเสริมพัฒนาบทบาทวิชาชีพครูทั้งตนเอง ระบบการศึกษาและการบริหารจัดการโดยรวมที่สอดคล้องสัมพันธ์กับโครงสร้างด้านอื่นเช่น เศรษฐกิจ สังคม การดำรงชีพ วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และจิตวิทยา

6. ในมุมมองในประเทศไทยกับสภาพการณ์ที่ปรากฏ (Situation Study) สามารถมองเห็นกระแสความเปลี่ยนแปลงและมีประเด็นสำคัญที่เป็นเหตุผลและความเกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการพัฒนาครูรุ่นใหม่การพัฒนาครูรุ่นใหม่และวิชาชีพครู สรุปได้ คือ

1. ประเด็นความล้มเหลวด้านคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งปรากฏข้อมูลเชิงประจักษ์ในการแข่งขันทางวิชาการในระดับนานาชาติหรือในระดับเอเชียและการจัดคุณภาพการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล ระดับนานาชาติของสถาบัน IMD ซึ่งพบว่าคุณภาพของประเทศไทยอยู่อันดับท้าย ๆ
2. ประเด็นความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับนโยบายการปฏิรูปการศึกษา ได้ก่อให้เกิดแนวทางและมาตรการปฏิรูปหลักสูตรการเรียนการสอนปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษาและปฏิรูปโรงเรียน
3. ประเด็นการใช้กฎหมายให้เป็นกลไกสำคัญในการบริหารจัดการด้านการศึกษา นอกเหนือจากแผนการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งพบว่า กฎหมายหลักและกฎหมายประกอบทางการศึกษาทำให้เกิดผลบังคับและคิดค้นแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเกี่ยวกับครู และหลักสูตรพัฒนาครู เช่น การเน้นคุณภาพผลผลิต โครงสร้างการบริหารองค์กรครู การบริหารงานบุคคล การจัดองค์กรวิชาชีพ การออกไปประกอบวิชาชีพตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู จรรยาบรรณวิชาชีพครู การอนุมัติหลักสูตร คุณวุฒิ วิทยฐานะ ค่าตอบแทนวิชาชีพครูและการยกฐานะวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง

4. ประเด็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ก่อให้เกิดกระแสการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ การปรับปรุงบทบาทและการปรับพฤติกรรมการสอนของครู ให้เป็นครูยุคใหม่ที่มีทั้งศาสตร์ (Science) คือความลุ่มลึกชัดเจนในเนื้อหา (Subject Matters) มีศิลปะการสอน (Methodology) คือมีเทคนิควิธีการถ่ายทอดการจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างมีความสุขและตระหนักผลที่เกิดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ

5. ประเด็นจุดเน้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 - 2544) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 - 2549) ได้วิเคราะห์ให้เห็นจุดด้อยในคุณภาพและความสามารถของคนไทยจึงได้กำหนดแนวทางการพัฒนาที่เน้นการพัฒนาศักยภาพของคนเป็นสำคัญ มีแผนพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องชัดเจน โดยเน้นคุณภาพครูและวิธีการสร้างครูรุ่นใหม่ และสอดคล้องสัมพันธ์ระหว่างการบริหารครู การใช้ครูและการพัฒนาครู

6. ประเด็นที่ชี้ให้เห็นความสำคัญต่อการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ และการมีผลการเรียนรู้ (Learning Outcomes) ที่มีความน่าเชื่อถือเป็นที่ยอมรับและเน้นการวิจัยชั้นเรียน กระบวนการเหล่านี้เป็นกระแสสำคัญต่อการปฏิรูปบทบาทของครูให้เป็นผู้นำทางวิชาการที่ใช้พันธกิจและทิศทางเพื่อสร้างสรรค์ผลงานให้ปรากฏและนำไปสู่การเป็นนักแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและปรับปรุงกำหนดตำแหน่งเป็น ครูมืออาชีพ เป็นครูต้นแบบ เป็นครูผู้เชี่ยวชาญ เป็นครูนักวิจัย เป็นครูผู้นำทางวิชาการ เป็นครูนักเปลี่ยนแปลง โดยใช้ผลงานศึกษาวิจัยเป็นเครื่องชี้วัดและประเมินผลคุณภาพการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง

7. ประเด็นการประกันคุณภาพการศึกษา ได้ก่อให้เกิดกิจกรรมการประเมินคุณภาพการควบคุมคุณภาพและการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานด้านปัจจัยด้านกระบวนการและผลผลิตทางการศึกษาเพื่อนำไปสู่การประกันคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานทั้งนี้โดยมีการประเมินคุณภาพภายในและภายนอกและนำไปสู่การพัฒนาสถานะภาพผู้สอนและผู้บริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานสากล

8. ประเด็นกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization Currently) ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านวิสัยทัศน์ สังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและการสื่อสาร ทั้งทางบวกและทางลบ แนวคิด ค่านิยม ความเชื่อได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านการดำรงชีวิต การเรียนรู้ สังคมความรู้ สังคมประชาธิปไตยและผลกระทบในการพัฒนาครู การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการและวิชาชีพครูอย่างสำคัญ (โฆทัย อุคมนุญญาภาพ, 2543)

คุณลักษณะครูรุ่นใหม่ควรมีลักษณะอย่างไร

ตัวบ่งชี้คุณลักษณะครูตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาด้านปัจจัยเพื่อประเมินภายนอก 4 มาตรฐาน 12 ตัวบ่งชี้ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดไว้ดังนี้

1. มาตรฐานด้านมีวิญญูณความเป็นครู มีคุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วย
ตัวบ่งชี้ 1 ครูมีความเอื้ออาทร เข้าใจและเอาใจใส่ผู้เรียนทุกคนอย่างสม่ำเสมอและเท่าเทียมกัน
ตัวบ่งชี้ 2 ครูมีมนุษยสัมพันธ์ ควบคุมอารมณ์ได้และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
ตัวบ่งชี้ 3 ครูมีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา อุทิศตนให้กับการพัฒนาผู้เรียน
ตัวบ่งชี้ 4 ครูวางตนเหมาะสม เป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องความประพฤติและบุคลิกภาพ
ตัวบ่งชี้ 5 ครูมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู
2. มาตรฐานด้านความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ประกอบด้วย
ตัวบ่งชี้ 1 ครูรู้เป้าหมายของหลักสูตรและเป้าหมายการจัดการศึกษา
ตัวบ่งชี้ 2 ครูมีความรู้ความสามารถในการประเมินผลการเรียนการสอน จัดทำแผนและกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
ตัวบ่งชี้ 3 ครูมีความรู้ความสามารถในการเรียนการสอนและการนำผลการประเมินมาใช้พัฒนาคุณภาพ
3. มาตรฐานด้านความสามารถในการแสวงหาความรู้ คิดวิเคราะห์และสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนประกอบด้วย
ตัวบ่งชี้ 1 ครูมีนิสัยรักการแสวงหาความรู้และข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เพื่อนำมาพัฒนาการเรียนสอน
ตัวบ่งชี้ 2 ครูมีความสามารถในการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอน
ตัวบ่งชี้ 3 ครูมีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ไขสถานการณ์ได้
4. มาตรฐานด้านคุณวุฒิ ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ
ตัวบ่งชี้ 1 ครูมีคุณวุฒิ มีความถนัด มีความเชี่ยวชาญตรงกับงานที่ปฏิบัติการสอน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543ก)
หลักและมาตรฐานคุณลักษณะตามเกณฑ์การประเมินครูใหม่ 10 ประการเพื่อการออกไปประกอบวิชาชีพครู มาตรฐานนี้เทียบเท่าวุฒิบัตรขั้นสูงของสภาแห่งชาติด้านมาตรฐานวิชาชีพการสอน (NBPTS) ได้แก่
หลักประการที่ 1 ครูต้องเข้าใจความคิดหลัก เครื่องมือที่จะใช้หาความรู้และโครงสร้างของหลักการที่ใช้สอน และสามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่ทำให้ลักษณะต่าง ๆ นี้มีความหมายแก่นักเรียน

หลักประการที่ 2 ครูต้องเข้าใจว่าเด็กเรียนรู้อย่างไรและพัฒนาอย่างไรและสามารถตระเตรียมโอกาสแห่งการเรียนรู้ที่สนับสนุนการพัฒนาทางสติปัญญาและสังคมส่วนบุคคล

หลักประการที่ 3 ครูต้องเข้าใจว่านักเรียนแตกต่างกันอย่างไรในการมีแนวทางเรียนรู้และครูต้องสร้างโอกาสทางการสอนที่มีการปรับให้เข้ากับนักเรียนที่มีความหลากหลาย

หลักประการที่ 4 ครูต้องเข้าใจและใช้ยุทธศาสตร์การสอนต่าง ๆ ที่จะช่วยเร่งเร้าการพัฒนาของนักเรียนให้มีความคิด รู้จักวิพากษ์วิจารณ์ แก้ปัญหาและแสดงทักษะได้

หลักประการที่ 5 ครูต้องให้ความสนใจเกี่ยวกับการบันทึกลงใจและพฤติกรรมของกลุ่มและส่วนบุคคลที่จะสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เร่งเร้าการพบปะสังสรรค์ทางสังคม การเข้าไปเกี่ยวข้องในการเรียนรู้และการสร้างพลังใจของตนเอง

หลักประการที่ 6 ครูต้องใช้ความรู้ที่มีประสิทธิภาพในหลักการนิเทศด้านการใช้คำพูด การไม่ใช้ถ้อยคำและสื่อที่จะให้มีการเรียนรู้อย่างจริงจัง มีการร่วมมือ การพบปะสังสรรค์ในชั้นเรียน

หลักประการที่ 7 ครูต้องวางแผนการสอนโดยมีพื้นฐานทางความรู้ในเรื่องราวที่สอน ประชาคม และเป้าหมายในหลักสูตร

หลักประการที่ 8 ครูต้องเข้าใจและใช้ยุทธศาสตร์การประเมินอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการในการวัดผลและให้มั่นใจว่านักเรียนได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในทางปัญญา ทางสังคมและทางกายภาพ

หลักประการที่ 9 ครูต้องเป็นนักปฏิบัติที่มีการทบทวนตนเอง โดยวัดผลอย่างต่อเนื่องในผลของทางเลือกและการปฏิบัติต่อคนอื่นๆ (นักเรียน ผู้ปกครองและผู้มีวิชาชีพในประชาคมแห่งการเรียนรู้) และเป็นผู้แสวงหาโอกาสที่จะมีการเติบโตในทางวิชาชีพ

หลักประการที่ 10 ครูต้องสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานในโรงเรียน ผู้ปกครองและองค์กรในประชาคมที่กว้างขวางมากขึ้น เพื่อช่วยสนับสนุนการเรียนรู้และความเป็นอยู่ที่ดีของนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540ก)

คุณสมบัติ 6 ประการตามมาตรฐานครูแห่งชาติของสหราชอาณาจักร (Advanced Skills Teacher)

1. ครูมีผลงานเป็นเลิศ โดยมีผลการสอนที่ปรากฏที่ตัวนักเรียนโดยนักเรียนแสดงผลการเรียนรู้และพฤติกรรมอย่างสูง อย่างสม่ำเสมอ มีหลักฐานแสดงผลร่วมกับผู้ปกครองและผู้ปกครองมีความพอใจ

2. ครูมีความเป็นเลิศในวิชาที่สอนหรือความรู้ในสาขาวิชาพิเศษ โดยมีความรู้ในวิชาที่ตนสอนอย่างเชี่ยวชาญ ลึกซึ้ง กว้างขวาง ทันตามความก้าวหน้าของวิชาการ ครูมีความเข้าใจการใช้ข้อมูลระบบสารสนเทศและเทคโนโลยีการสื่อสารในการสอนวิชาของตนอย่างเชี่ยวชาญ

3. ครูมีความสามารถในการวางแผนอย่างดี โดยเตรียมบทเรียน และลำดับการสอนอย่างมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มุ่งให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างประสบผลสำเร็จ มีความคาดหวังสูงให้กับนักเรียน และครูสามารถวางแผนการสอนโดยใช้ประโยชน์จากผลการเรียนของนักเรียนทั้งในอดีตและปัจจุบัน

4. ครูมีความสามารถเป็นเลิศในการสอน การจัดการนักเรียนและการรักษาวินัยในห้องเรียนอย่าง สร้างสรรค์ ทำท่ายและมีความสุขโดยครูมีความสามารถใช้วิธีสอนที่มีประสิทธิภาพสูงสามารถทำท่ายให้กลุ่มนักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ กระตือรือร้น สามารถใช้คำถามและอธิบายยกตัวอย่าง สาธิต อย่างชำนาญการเพื่อให้เกิดความก้าวหน้าสูงสุด มีความสามารถในการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความยุ่งยากในการเรียนและความประพฤติ ครูสามารถรักษาความเคารพนับถือและรักษาวินัยในห้องเรียน ได้อย่างยุติธรรม

5. ครูมีความเป็นเลิศในการประเมิน โดยใช้วิธีการประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการสอนและปรับปรุงการสอนจากผลการประเมิน ให้สัมพันธ์กับความก้าวหน้าของนักเรียนและเป้าหมาย

6. ครูมีความเป็นเลิศในการให้คำแนะนำและสนับสนุนเพื่อนครู โดยสามารถให้ข้อมูลย้อนกลับไปให้การสนับสนุน คำแนะนำอย่างดีแก่เพื่อนครู สามารถทำตัวเป็นแบบอย่างในการสอน สาธิต ฝึกอบรม ให้ความร่วมมือ ทั้งในโรงเรียนของตนและสถานการณ์อื่นอย่างมีคุณค่า วิธีวิธีการวางแผนและจัดลำดับความสำคัญของเวลาและกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพได้รับการยอมรับจากผู้ร่วมงาน (สุรศักดิ์ หลาบมาลา, 2543 ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543; Advance Skills Teachers (cited 2000 Oct,10) Available from URL: <http://www.dfec.gov.uk/ast/index.htm>)

คุณลักษณะครูรุ่นใหม่ที่สำคัญและเป็นจุดเด่นในศตวรรษที่ 21 ควรมีคุณลักษณะดังนี้

1. มีความสนใจแสวงหาความรู้ กระตือรือร้นที่อยากเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

2. มีความรอบรู้ด้านปรัชญาการศึกษา นโยบายทางการศึกษา กฎหมายการศึกษา มาตรฐานวิชาชีพครู มาตรฐานการศึกษา จิตวิทยาการศึกษาและหลักสูตรการสอนทั่วไป

3. มีความรอบรู้ความสามารถที่ทันสมัย ทันเหตุการณ์และทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยสามารถเชื่อมโยงสภาพท้องถิ่นเข้ากับมาตรฐานสากลในลักษณะสหวิทยาการ

4. มีความรู้ความสามารถในวิธีการแสวงหาความรู้

5. รู้จักและเข้าใจพัฒนาการของผู้เรียน

6. มีความรู้และทักษะในวิชาชีพที่สอนอย่างลุ่มลึก ชัดเจน สามารถสอนแล้วผู้เรียนเข้าใจมีความสามารถเรียนรู้ได้และสนุกกับการ เรียนรู้ สอนและจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเต็มความสามารถ เต็มเวลา และเต็มหลักสูตร

7. มีความสามารถในการสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่กระตุ้นความสนใจใฝ่รู้และมีความสุข สนุกในการเรียนการสอนมีความสามารถในการสังเกตและรู้จักแก้ไขพฤติกรรม การเสริมแรงและการลงโทษที่เหมาะสม

8. มีทักษะในการสอนอย่างเชี่ยวชาญและสร้างสรรค์การเรียนรู้จนสามารถพัฒนาผู้เรียน ได้เต็มศักยภาพตามความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยปลูกเร้าให้ผู้เรียนแสดงความสามารถอย่างเต็มที่ เน้นการจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อสนองผู้เรียนเป็นสำคัญ

9. มีความรู้และความเข้าใจในเป้าหมายและวิธีการของหลักสูตรและการสอน

10. มีความสามารถในการออกแบบ วางแผนการสอนการบริหารจัดการชั้นเรียน วิจัยและพัฒนาการสอน มีความเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงทางวิชาการที่มีประสิทธิภาพและมีความสามารถ วัตถุประสงค์ประเมินผลพัฒนาการของการเรียนรู้ได้หลายวิธีได้อย่างเหมาะสม สม่ำเสมอ

11. มีความรัก ศรัทธาที่จะเป็นครู มีความเมตตากรุณาและเป็นกัลยาณมิตรของศิษย์

12. มีจริยธรรม มีกิริยามารยาทสุภาพเรียบร้อย วางตนอยู่ในศีลธรรมอันดีเปี่ยมด้วย คุณธรรมฝึกหัดปฏิบัติตนซื่อมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพครูโดยชี้แนะทางถูกต้องแก้ไขสิ่งผิดและซื่อมั่น ตามหลักศาสนา

13. มีบุคลิกภาพดีเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับเด็กและสาธารณชน ในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และการดำรงชีวิต

14. มีความรับผิดชอบในหน้าที่มุ่งมั่นในการทำงานทำงานเป็นระบบและพัฒนาตนเอง อย่างต่อเนื่อง

15. มีความสามารถในการปลูกฝังวินัย คุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่ดี และถูกต้องต่อ ผู้เรียน

16. ความสามารถในการจัดระเบียบเนื้อหาสาระการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมกระบวนการ เรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ให้สอดคล้องกับพัฒนาการผู้เรียนและมีความสามารถพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ได้ตรงความต้องการของท้องถิ่น

หลักสูตรผลิตครูรุ่นใหม่ควรมีลักษณะอย่างไร

คุณลักษณะทั่วไปของนักศึกษาครูในศตวรรษ 21 ในระดับอุดมศึกษาสาขาครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ซึ่งอยู่ในวัยกำลังจะเป็นผู้ใหญ่ในระดับปริญญาตรีเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นและมีอุดมการณ์ สนใจในสิ่งที่อยากรู้ ต้องการการยอมรับของเพื่อน อาจารย์ และสังคม ต้องการที่จะสามารถนำตนเองได้ เป็นบุคคลที่มุ่งสร้างประสบการณ์และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (Self Directed Learning) มักสนใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและสิ่งแวดล้อม การจัดการเรียนการสอนควรมุ่งจัดให้สอดคล้อง กับความต้องการของนักศึกษาสาขาศึกษาศาสตร์และให้สามารถเชื่อมโยงกับประสบการณ์และบริบท ของผู้เรียนจะสามารถช่วยให้เรียนรู้ได้ดี (ไพฑูริย์ สินลารัตน์, 2542 ; สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2538)

ปฏิญาสากลว่าด้วยการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ณ กรุงปารีส (5-9 ต.ค. 2541) ได้บัญญัติไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเห็นผลผลิตคุณภาพของนักศึกษา

ระดับอุดมศึกษาจะต้องมุ่งพัฒนาด้านสำคัญและให้บรรลุคุณลักษณะของผู้เรียนรู้นี้ คือ

1. จะต้องมีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีความคิดและการตัดสินใจด้วยตนเอง
2. จะมุ่งแสวงหาความรู้ด้วยการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การศึกษาที่ต่อเนื่องและการศึกษาเพื่อการดำรงชีวิตและเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (Learning Person) มีทักษะชีวิตที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ
3. มีความรู้ลึกอย่างลึกซึ้ง ประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมีทักษะกระบวนการแก้ไขปัญหา
4. การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมผ่านเครือข่ายได้อย่างชำนาญและมีทักษะการสื่อสารสารสนเทศด้านภาษาและเครือข่าย
5. การเรียนรู้ร่วมกันเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) (ปฏิญาสากลปารีส October, 1998 ; Education Goal, 2000)

หลักสูตรผลิตครูรุ่นใหม่มีลักษณะสำคัญและจะเน้นให้เหมาะในศตวรรษที่ 21 คือ

1. มีระยะเวลาการเรียนที่ยาวนานยิ่งขึ้น โดยฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ประยุกต์ความรู้เพื่อสอน วิจัยและพัฒนา เสนอผลงานต่อสถาบันและสาธารณชนในรอบ 1 ปี
2. ใช้คุณลักษณะของครูรุ่นใหม่ กำหนดเป็นจุดมุ่งหมายของหลักสูตรโดยตรง
3. องค์ประกอบของกลุ่มวิชาในหลักสูตรและจำนวนหน่วยกิตไม่น้อยกว่า 170 หน่วยกิต จัดเป็น 4 กลุ่มวิชา คือ
  - 3.1 กลุ่มวิชาการศึกษาทั่วไป จำนวน 30 - 35 หน่วยกิต
  - 3.2 กลุ่มวิชาชีพครู จำนวน 45 - 55 หน่วยกิต
  - 3.3 กลุ่มวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และการประยุกต์ จำนวน 25 - 30 หน่วยกิต
  - 3.4 กลุ่มวิชาเลือกเฉพาะด้านหรือวิชาเอก จำนวน 60 - 70 หน่วยกิต
4. มีเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ที่เข้มข้นยิ่งขึ้นคือ จะต้องได้ระดับผลการเรียนไม่ต่ำกว่า C หรือ S ทุกรายวิชา มีคะแนนสะสมเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 2.50 และมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 ของเวลาเรียนในแต่ละรายวิชา
5. มีเกณฑ์คุณลักษณะการคัดเลือกผู้จะเข้าเรียนตามกรอบหลักสูตร ที่มุ่งเน้นให้คัดเลือกคนดี คนเก่ง และมีจิตใจที่ชอบที่จะเป็นครูเข้าเรียน
6. มีจุดเน้นในโครงสร้างในวิชาที่สอดคล้องกับความต้องการและการแก้ไขปัญหาคุณภาพทางวิชาการของครูยุคใหม่คือ

6.1 เน้นวิชาภาษาอังกฤษที่มุ่งให้ครูสามารถสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษได้ในระดับสูง

6.2 เน้นวิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ที่มุ่งให้ครูเป็นนักเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาสื่อ นวัตกรรมการสอน

6.3 เน้นวิชาวิจัยทางการศึกษาที่มุ่งให้ครูเป็นนักวิจัย สามารถวิจัยและพัฒนาทางการเรียนการสอน แก้ปัญหาการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ

6.4 เน้นทักษะกระบวนการคิด การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความคิดสร้างสรรค์ที่เน้นให้ครูเป็นนักคิด นักเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างมีระบบและมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นแบบอย่างของครูรุ่นใหม่

6.5 เน้นความรู้อย่างลึกซึ้ง กระจ่างชัดในเนื้อหาวิชาเอกและวิชาความเป็นครู ให้เด็กงานระดับครูมืออาชีพ โดยมีสัดส่วนจำนวนหน่วยกิตการเรียนรู้อย่างสมดุลและสัดส่วนระหว่างวิชาชีพครู วิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพและวิชาเอก

หลักสูตรผลิตครูรุ่นใหม่ควรมีหลักการสำคัญดังนี้

1. เป็นการจัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตวิชาชีพครูสาขาต่างๆ ให้มีมาตรฐานความเข้มข้น มาตรฐานวิชาชีพโดยให้มีความรู้ สติปัญญา มีความสามารถในการสอนและมีคุณธรรมจริยธรรม

2. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้บัณฑิตสามารถบูรณาการ ประยุกต์พัฒนาและปรับปรุง กระบวนการสอนในสถานศึกษาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ท้องถิ่นและสากล

3. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้บัณฑิตสร้างความเป็นเลิศในวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง อย่างภาคภูมิใจมั่นคงและน่าเชื่อถือ

4. เป็นการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเต็มศักยภาพโดยอาศัยสื่อ นวัตกรรม และแหล่งเรียนรู้ที่กว้างขวางทั้งในท้องถิ่น ในประเทศและต่างประเทศ เน้นการใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ตลอดชีวิตและการเรียนรู้ที่เข้มข้นและหลากหลาย

5. เป็นหลักสูตรที่มีความสมดุลทั้งเนื้อหาสาระและกิจกรรม พัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน

ลักษณะหลักสูตรบูรณาการสัมพันธ์วิชา (Correlation and Integrated Curriculum)

จากสาระสำคัญแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้บัญญัติไว้ว่า “ให้กระทรวงศึกษาส่งเสริมให้มีระบบการผลิตและพัฒนาครู ณาจารย์และบุคลากรการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับและประสานงานให้สถาบันที่ผลิตครูและพัฒนาครูคณาจารย์รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อมและมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่และพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง...” ดังนั้นภายใต้ความมุ่งหวังที่จะให้การศึกษาก้าวหน้าเป็นกลไกการพัฒนาคุณภาพคนของประเทศเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาขีดความสามารถของประเทศ เสริมสร้างศักยภาพในการพึ่งพาตนเองและการแข่งขัน รวมทั้งความก้าวหน้าและมั่นคงทางเศรษฐกิจในประชาคมโลกบนฐานแห่งความเป็นไทย “ครู” เป็นผู้ที่มี

บทบาทสำคัญซึ่งจะทำให้การศึกษาเป็นกลไกนำไปสู่คุณภาพคนของประเทศได้ ดังนั้นปัญหาเกี่ยวกับ “ครู” และ “วิชาชีพครู” จำเป็นที่จะต้องเร่งดำเนินการปรับปรุง แก้ไขพัฒนาโดยเร่งด่วนเพื่อให้ การศึกษาสามารถพัฒนาคุณภาพ “ครู” ได้สมตามเจตนารมณ์ที่ตั้งไว้ ความต้องการจำเป็นจึงต้อง สมควรที่จะสร้างสรรค์ “ครูรุ่นใหม่” ที่ยอมรับและสามารถแสดงพันธกิจและทิศทางของตนเองได้ อย่างเต็มที่และสมบทบาท ด้วยคุณลักษณะครูที่มีมาตรฐานและนั่นคือการสร้างสรรค์คุณลักษณะครูรุ่นใหม่ที่เป็นมืออาชีพและสร้างสรรค์หลักสูตรครูศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ที่มีเนื้อหาสาระและ กระบวนการเรียนรู้และการฝึกหัดที่เข้มข้นมีประสิทธิภาพ รัฐและองค์กรจะต้องมีระบบการกำหนด คุณลักษณะครูรุ่นใหม่ มีหลักสูตรครูศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ที่มีคุณภาพโดยมีสาระและวิธีการพัฒนา คุณลักษณะให้ครูรุ่นใหม่ได้ดำรงอยู่ในตำแหน่ง บทบาทหน้าที่ครู พร้อมทั้งจะแข่งขันกับวิชาชีพอื่นและ เพื่อให้ได้ครูรุ่นใหม่ระดับมืออาชีพอยู่ในสถาบันและสังคมที่ยิ่งใหญ่กว้างไกลอย่างมีเกียรติและ ได้รับ ในปัจจุบันและอนาคต

อนึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การปฏิรูปการศึกษาไม่มีวันสำเร็จถ้าไม่ได้ปฏิรูปครู เพราะครูเป็นกุญแจสำคัญของการนำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ซึ่งเป็นรูปหัวใจ ในการปฏิรูปการศึกษา ดังนั้นจึงได้ตระหนักถึงบทบาทสำคัญของการผลิตครู และการพัฒนาครูให้ เป็นครูคุณภาพ และเป็นครูมืออาชีพ เป็นครูที่รักของผู้เรียนและพร้อมที่จะเรียนรู้และส่งเสริมชี้แนะให้ ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มศักยภาพและเป็นผู้รักในการเรียนรู้ เป็นครูที่มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูเพื่อยก มาตรฐานวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง เป็นครูมุ่งพัฒนา สามารถประเมินและปรับปรุงตนเองอย่าง ต่อเนื่อง พร้อมปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูอย่างเคร่งครัด เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนและ ผู้อื่น มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการแข่งขัน และมีความร่วมมือ มีความเป็นไทยในความเป็นสากล เป็นคนเก่งเป็นคนดี และมีความสุข ดังนั้น จากสภาพการณ์ ความคาดหวัง และความต้องการพัฒนา จึงมีข้อเสนอเชิงนโยบายภารกิจและทิศทาง ในการปฏิรูปวิชาชีพครู โดย

1. เพิ่มคุณสมบัติและคุณลักษณะของผู้จะเป็นครูและผู้จะได้รับการยกย่องเป็นครูมือ อาชีพโดยมีการกำหนดระดับคุณลักษณะครู (NTQ : National Teachers Qualification)
2. เร่งจัดระบบ กลไก เชื่อมโยง เกื้อกูลระหว่างระบบการผลิต การพัฒนา การบริหารครู การยกย่องครู มุ่งพัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยปรับปรุงหลักสูตรผลิตครูพัฒนาครูและ ขยายหลักสูตรปริญญาตรี สาขาการศึกษาศาสตร์ เป็น 5 ปี เพื่อความเข้มข้นของศาสตร์ ศิลปการสอน และจิตวิญญาณแห่งความเป็นครู นำไปสู่การปรับโครงสร้างของเงินเดือน ค่าตอบแทนและวิทยฐานะ ครูรุ่นใหม่

ครูรุ่นใหม่เป็นบุคลากรวิชาชีพ ซึ่งทำหน้าที่หลักทั้งทางด้านการเรียนการสอน และการ ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ ในสถานศึกษาของรัฐ และเอกชน โดยมีองค์กรประกอบ

คุณลักษณะที่เพียบพร้อมในด้านความรู้ในวิทยาการในฐานะครูและพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความสามารถและทักษะในด้านการเรียนการสอนที่สร้างสรรค์การเรียนรู้ สัมกับเป็นบุคลากรในวิชาชีพชั้นสูง มีคุณธรรม จริยธรรม และบุคลิกภาพสมกับความเป็นครู และมีความรู้อย่างลึกซึ้ง กว้างขวางในศาสตร์สาขาที่สอน (Subject Matter) อันนำไปสู่บุคลากรวิชาชีพ ผู้ซึ่งสมควรได้รับใบประกอบวิชาชีพครู ตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพที่สภาวิชาชีพครูจะกำหนด การดำเนินการเพื่อยกระดับมาตรฐานวิชาชีพครู ณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงและเป็นที่ยอมรับจากสังคมทั่วไป เริ่มต้นตั้งแต่การปรับปรุงระบบการผลิตครูเพื่อให้การผลิตครูสอดคล้องกับสภาพความต้องการ ความจำเป็นทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพโดยการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูรุ่นใหม่ให้เข้มข้นในศาสตร์ที่สอนและหลากหลายในวิธีการสอน

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานคณะกรรมการครู. (2544). *การปฏิรูปการสรรหาครู*. สำนักงานการศึกษา. โรงพิมพ์คุรุสภา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2540ก). *การปฏิรูปการฝึกหัดครู: ร่วมกันคิดแบ่งกันทำ*. สำนักงานปฏิรูปวิชาชีพครู. สกศ.
- . (2540 ข). *การศึกษาในรัฐธรรมนูญ: การเปรียบเทียบระหว่างไทยกับต่างประเทศ*. พรินต์กรุป จำกัด.
- . (2542). *ความสามารถในการแข่งขันระดับนานาชาติ*. พ.ศ. 2542. พรินต์กรุป จำกัด.
- . (2543 ก). *ครุต้นแบบ*. กองทุนรางวัลเกียรติยศแห่งวิชาชีพ (กรค.) พรินต์กรุป จำกัด.
- . (2543 ข). *ความสามารถของเยาวชนไทยในเวทีโลก: จากผลการแข่งขัน โอลิมปิกวิชาการ*. ปี 2540 – 2542. พรินต์กรุป จำกัด.
- รุ่ง แก้วแดง. (2543). *การศึกษากับกำลังอำนาจของชาติ*. สกศ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับชาติ. (2543). *กรอบหลักสูตรครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ พุทธศักราช 2539*. สรภ.
- สมน อมรวิวัฒน์. (2533). *สมบัติพิพิธการศึกษาไทย*. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิปนนท์ เกตุทัต. (2539). *ปฏิรูปการศึกษา: ครู ผู้บริหารการศึกษาและโลกาภิวัตน์*. วารสารข้าราชการครู. (มีนาคม 2539) ปีที่ 16 ฉบับที่ 3.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2543). *ข้อเสนอเชิงนโยบายการผลิตครูและพัฒนาครู*. ภาพพิมพ์การพิมพ์, สรรค์คดี หลาบมาลา. (2543). *คุณภาพครูสู่การปฏิรูปการเรียนรู้*. ฟีนนี่ พับบลิชซิ่ง.
- ศิริพร บุญญานันต์. (2538). *การประชุมนานาชาติเรื่องความร่วมมือเพื่อการพัฒนาครูสำหรับภูมิภาคเอเชียยุคใหม่*. วารสารการศึกษาแห่งชาติ (พฤศจิกายน 2538)
- ศรีน้อย โพธิ์ทอง และคณะ. (2542). *องค์ประกอบของสภาครูอังกฤษ*. สกศ.

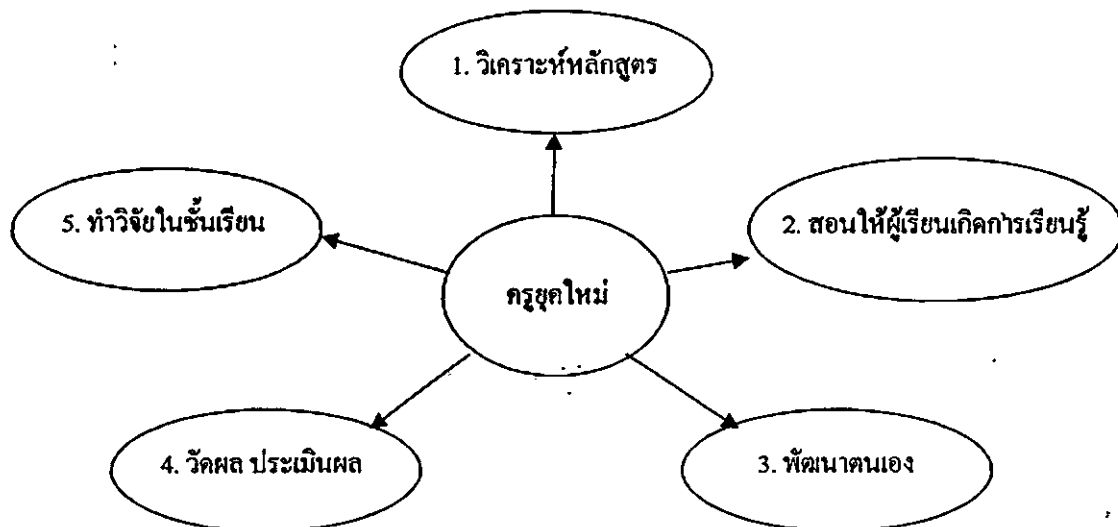
- โยธัย อุคมนุญญาณภาพ. (2543). การศึกษาสภาพการณ์ความสำคัญและจำเป็นในการปฏิรูปหลักสูตร
ครูมืออาชีพ. เอกสารรายงานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
ประเวศ วะลี. (2543). จุดประกายปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้สู่สหัสวรรษใหม่. โรงพิมพ์จุรัสกา.
วิจิตร ศรีสะอ้าน. (2540). อนาคตการศึกษาไทยในห้วงทศวรรษหน้า เมืองไทย ปี 2560.
เอชเอนกรู๊ป.
วิทยากร เขียงกูร. (2542). วิฤฤติและโอกาสในการปฏิรูปการศึกษาและสังคมไทย.
อมรินทร์ พรินต์ติ้ง พับบลิชซิง จำกัด.
อรรถพร พงษ์วาทและจิตกร ตั้งเกษมสุข. (2539). จากแผนพัฒนาคนสู่แผนพัฒนาครู. ห้างหุ้นส่วน
จำกัดภาพพิมพ์.
อมรวิรัช นาคทรพรพ. (2540) “ครูเก่ง เปลี่ยนประกายทั่วแผ่นดินและครูในจิตวิญญาณ” ความจริงของ
แผ่นดิน. เจพีลัมโปรเซส จำกัด.
Education Goal 2000 (2001). *Reform act the Federal Level : America 2000 Excellence in
Education Bill.* [[http://www.ed.gov/legislation/GOALS2000/TheAct/pubs/
prog2000/pt3fd.htm](http://www.ed.gov/legislation/GOALS2000/TheAct/pubs/prog2000/pt3fd.htm)] October 15, 2000
The British Constitution (2000) *Advance Skill Teacher : Comparative School Law.*
(<http://www.dfce.gov.uk/ast/index.htm>) October 10, 2000

ครูยุคใหม่*

สุธีรา สุริยวงศ์**

ครู คือ บุคลากรทางการศึกษาที่จะต้องอยู่กับผู้เรียนตลอดเวลา กระบวนการเรียนการสอนของครูจะต้องใช้กับเด็กนักเรียนทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเราจะทำให้เขามีความรู้ ความสามารถได้ โดยใช้หลักของเทเลอร์ คือ ครูที่ดี มีความตั้งใจ พัฒนาดตนเองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มีคุณภาพ มีความสามารถเหมาะสมกับเป็นครูยุคใหม่

ดร.พลสัมพันธ์ โพธิ์ศรีทอง รองเลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้เขียนบทความเกี่ยวกับครูพันธุ์ใหม่ ไว้ว่าหลังจากมีการปฏิรูปการศึกษาตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดว่าระบบและกระบวนการผลิตพัฒนาครูจะต้องปรับเปลี่ยนการผลิตครูให้มีคุณภาพ และศักยภาพสมกับเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยออกแบบหลักสูตร “ครูห้าปี” เมื่อจบหลักสูตรจะได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู สังคมในวงการศึกษาคาดหวังว่า ระบบใหม่ที่เกิดขึ้นนี้จะมาแก้วิกฤตศรัทธาในวิชาชีพครู มาเป็นอศวินม้าขาวในการปฏิรูปการศึกษาได้ จากการศึกษาผู้เขียนได้ศึกษารวบรวมแนวคิดจากการประชุมสัมมนา และบทความต่าง ๆ แล้ว พอจะสรุปลักษณะครูยุคใหม่ที่คาดหวังควรมีลักษณะดังแผนภาพนี้

ที่มา * วารสารวิชาการ ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มีนาคม 2550

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำภาคบริหารการศึกษาและอุดมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

1. การวิเคราะห์หลักสูตร

ครูต้องรู้และศึกษาเรื่องหลักสูตร ก็เพราะหลักสูตรเป็นตัวกำหนดระดับ และทิศทางของการศึกษาให้ครูดำเนินตามหลักสูตร หลักสูตรที่ดีจะระบุถึงความมุ่งหมายของการอบรมสั่งสอนว่า ต้องการจะให้นักเรียนบรรลุจุดหมายปลายทางอะไร ตรงไหน มากน้อยเพียงใด

หลักสูตรเป็นเครื่องมือของครู เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ถูกต้อง เพราะหลักสูตรจะช่วยครูในการตอบคำถาม 3 ข้อต่อไปนี้

1. เราสอนวิชานี้เพื่อให้นักเรียนรู้อะไรบ้าง
2. สอนเพื่อให้เด็กมีความสามารถ หรือสมรรถภาพอะไรบ้าง
3. เพื่อให้นักเรียนรู้ และให้เกิดสมรรถภาพอย่างละเท่าไร

ปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งแตกต่างไปจากหลักสูตรเดิมในสาระสำคัญที่ครูควรทราบ ดังนี้

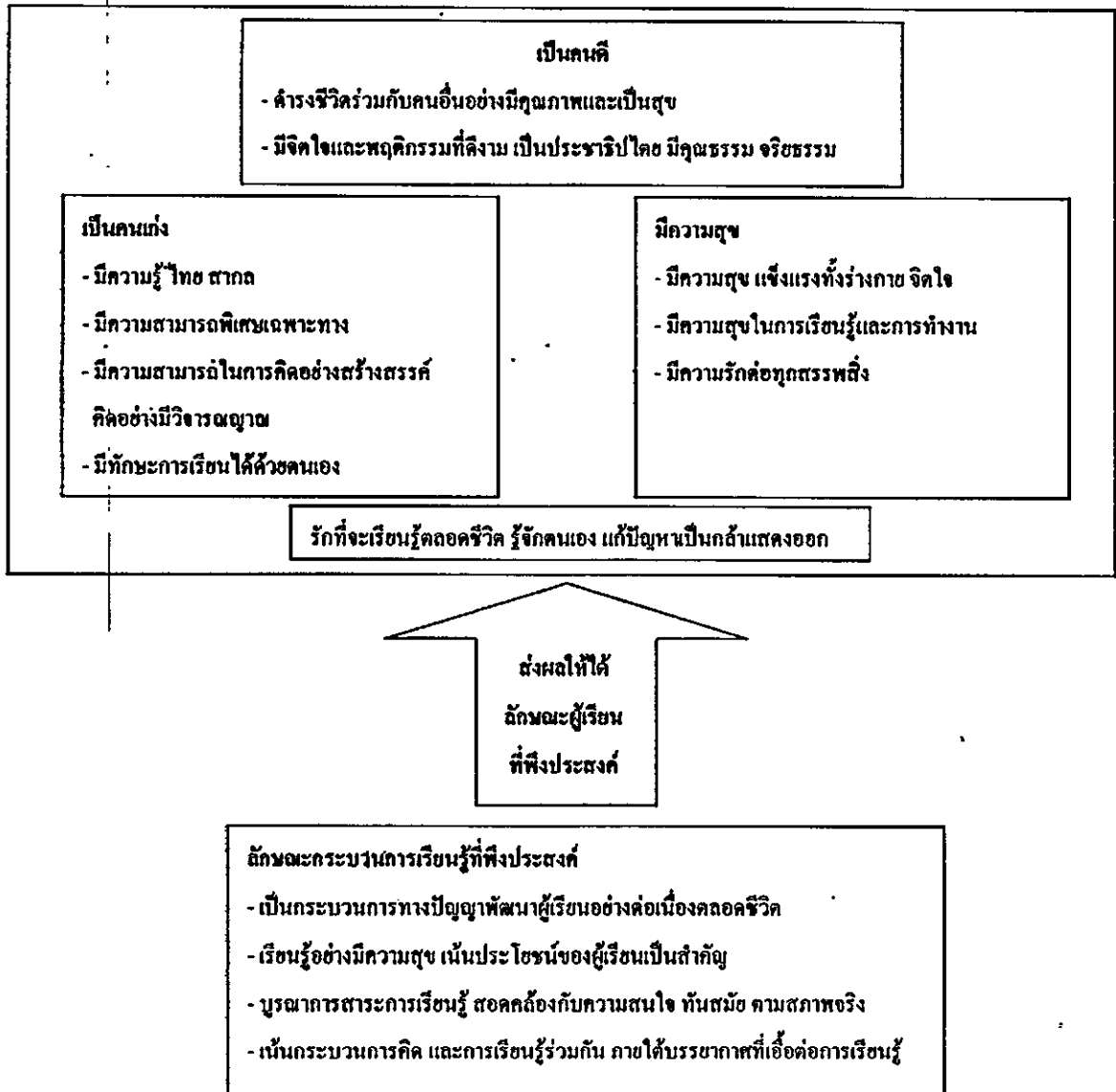
1. หลักสูตรที่กระทรวงกำหนดเป็นหลักสูตรแกนกลางที่มีโครงสร้างยืดหยุ่น โดยยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบาย แต่หลากหลายด้านปฏิบัติการ
2. กำหนดจุดมุ่งหมาย ซึ่งเป็นภาพรวมของการศึกษา เป็นมาตรฐานการเรียนรู้
3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเอง ตามศักยภาพ โดยจัดเพิ่มเติมจากกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม
4. สถานศึกษา ต้องจัดทำรายวิชาในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้ครบถ้วนตามมาตรฐานที่กำหนดในทุกชั้น ให้เหมาะสมกับธรรมชาติ และระดับพัฒนาการของผู้เรียน
5. ครูต้องมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งในแต่ละชั้นและแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้จะต้องกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จากมาตรฐานการศึกษาที่หลักสูตรแกนกลาง กำหนดออกแบบการเรียนการสอน การกำหนดเวลาเรียนหรือจำนวนหน่วยกิต และรายละเอียดอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน

2. การสอนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้

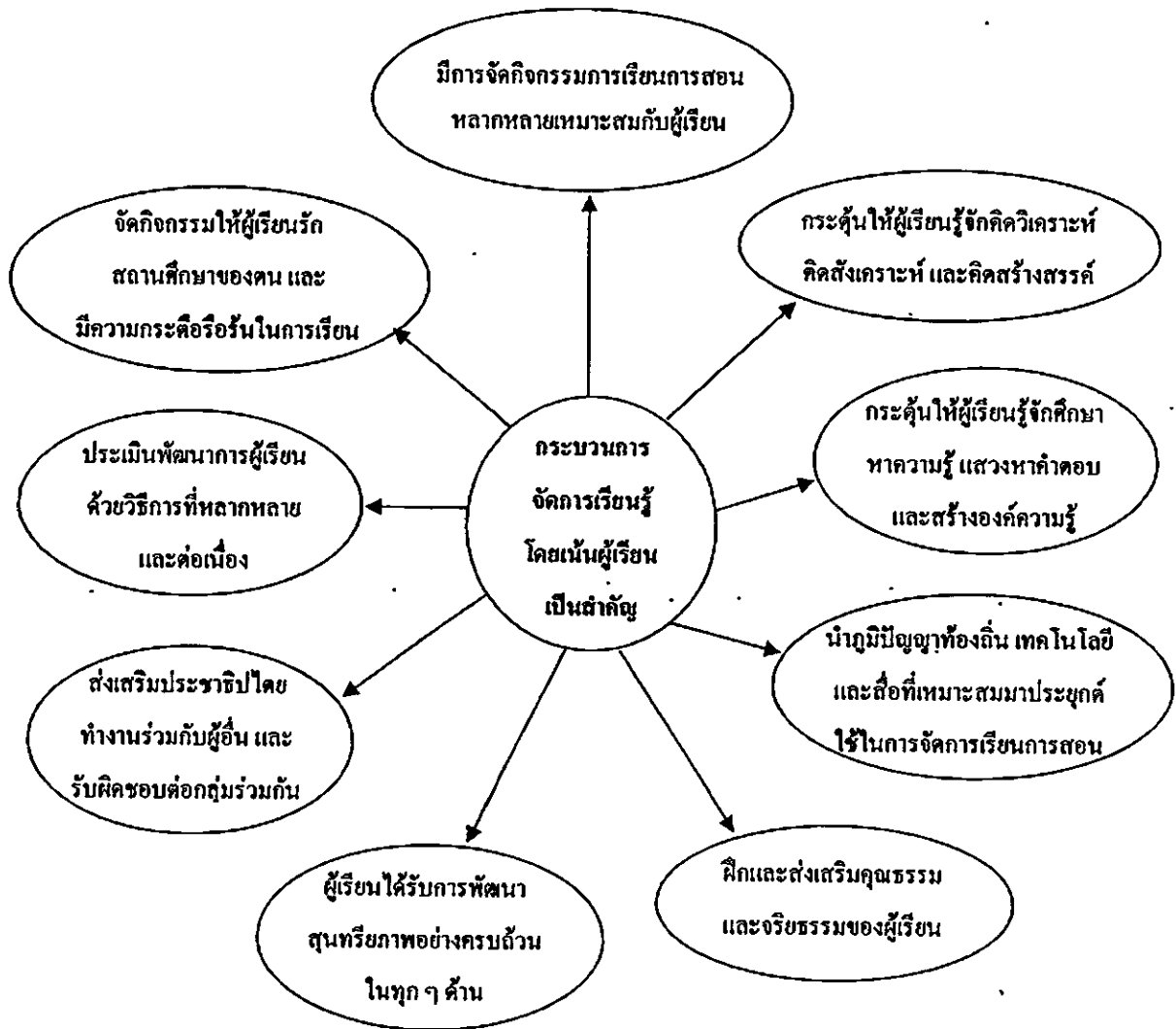
ครูต้องรู้เรื่องการสอน และสามารถที่จะสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตามที่หลักสูตรกำหนด การสอนมุ่งให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เพื่อพัฒนาตนเองตามควรแก่วัย ครูจะต้องทราบว่าในการจัดกระบวนการเรียนรู้ในช่วงหนึ่ง ๆ ต้องการให้นักเรียนเรียนรู้

อะไร และเกิดคุณลักษณะอะไร แล้วเลือกหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาและส่งเสริมเด็กให้งอกงามไปสู่เป้าหมายนั้น ๆ

สิ่งที่อาจใช้เป็นข้อคิดแก่ครูในการจัดการเรียนการสอน หรือจัดกระบวนการเรียนรู้ คือ การเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในปัจจุบันการเรียนการสอน เน้นกระบวนการวิเคราะห์ และการนำไปใช้ของผู้เรียนครูจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีสอนของตนให้สอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษา โดยครูต้องจัดทำแบบการสอนมุ่งสู่ผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำให้ผู้เรียนเป็นคนดี เก่ง และมีความสุขส่งผลให้มองเห็นลักษณะของการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ของผู้เรียน (ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, 2547 : 190)

กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ผู้สอนทุกคนควรจะได้ทำความเข้าใจให้กระจ่างชัดในความหมายและลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อจะได้ปฏิบัติได้ถูกต้อง

นอกจากนี้ครูควรมีการจัดการเรียนรู้ ครูยุคใหม่จะต้องเป็นครูที่เปี่ยมล้นด้วยความรู้ ความสามารถ และความชำนาญ ที่จะถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ เป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ในปัจจุบันครูจึงต้องนำเอาองค์ความรู้ (Learning Organization) ต่าง ๆ มาจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ดังนี้

1. จัดแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน เช่น
  - มุมประสบการณ์ในห้องเรียน มุมรักการอ่าน
  - ห้องสมุดมีชีวิต
  - อุทยานความรู้นอกห้องสมุด

- ดันไม้พุดได้
- สวนสมุนไพรม
- แนะนำสื่อคอมพิวเตอร์ และสอนวิธีใช้
- แนะนำแหล่งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ฯลฯ

2. กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ค้นพบองค์ความรู้ด้วยตนเอง
3. เชิญวิทยากรมาให้ความรู้เพิ่มเติมแก่ผู้เรียน เช่น วิธีการใช้คอมพิวเตอร์หรืออินเทอร์เน็ต
4. มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในองค์การนำหลักการของการจัดการความรู้ (Knowledge

Management) มาใช้ คือ โมเดลปลาหู ซึ่งแบ่งการจัดการความรู้เป็น 3 ส่วน ดังนี้

- ส่วนหัว เป็นการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจและทิศทางสถานศึกษา
- ส่วนตัว หมายถึง การดำเนินกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของครูภายในกลุ่มหรือในโรงเรียน
- ส่วนหาง หมายถึง คลังความรู้ ได้จากการตผลึกความรู้ที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้แล้วเก็บในรูปของตำรา เอกสาร หรือ ซีดี

3. การพัฒนาตนเอง

ครูยุคใหม่จำเป็นที่จะต้องพัฒนาปรับปรุงตนเองอยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะทำให้ได้โดย

1. สำรวจความต้องการ และความสนใจของตนเองเสมอ
2. ประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเองอย่างต่อเนื่อง
3. เข้าร่วมการอบรม สัมมนา ดูงานทั้งในและนอกสถานศึกษา โดยเฉพาะการอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการด้านเทคนิคการสอน
4. หาโอกาสที่จะสร้างความก้าวหน้าทางวิชาชีพของตนให้เกิดขึ้น โดยการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นไป
5. มีการติดตามข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ และนำเทคโนโลยีนวัตกรรมด้านการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาใช้ในการสอน
6. พัฒนาตนเองในด้านอื่น ๆ เช่น
  - พัฒนาความรู้ ใฝ่หาความรู้ต่าง ๆ เพื่อให้รอบรู้ ไหวพริบดี มีความชำนาญพร้อมที่จะถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียน
  - พัฒนาคุณธรรม ให้มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นตัวอย่างแก่เพื่อนครูและศิษย์
  - พัฒนาอารมณ์ สร้างบรรยากาศในที่ทำงานให้สดชื่น แจ่มใส สนุกกับการทำงาน

4. การวัดและประเมินผล

การสอบเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการวัด เพื่อได้มาซึ่งจำนวนปริมาณที่จะนำไปสู่การประเมินค่าการสอบวัดและการประเมินค่า เป็นเรื่องจำเป็นสำหรับครู เพื่อที่จะได้รู้ว่าสิ่งที่ครูสอนไปแล้ว นักเรียนเกิดผลสัมฤทธิ์มากน้อยแค่ไหน เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด จัดอยู่ในระดับใด น่าพอใจหรือไม่ และรวมถึงการตอบคำถามอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับองค์ประกอบในการจัดการศึกษา เช่น หลักสูตร ตำราเรียน สื่อ การเรียนการสอน วิธีสอน ฯลฯ ว่าเหมาะสมหรือไม่ เพียงใด ได้อีกด้วย

ผลการสอบเป็นคะแนน เป็นการวัดผลการตัดสินว่า ได้ หรือ ตก จึงเป็นการประเมินการสอบที่จะสามารถตรวจวัดได้ถูกต้องแม่นยำ ขึ้นอยู่กับเครื่องมือที่ใช้ในการสอบวัดซึ่งมีอยู่หลายอย่าง แต่ที่ครูคุ้นเคยมากที่สุดคือ แบบทดสอบ ครูจึงควรทราบถึงลักษณะแบบทดสอบที่ดี จึงจะสามารถสร้างข้อสอบและใช้ประโยชน์จากการสอบได้เต็มที่

5. การวิจัย

การวิจัย เป็นการค้นหาความจริง จะเกิดขึ้นเมื่อเราสงสัย อยากรู้ว่าความเป็นจริงเป็นเช่นไร และการวิจัยเป็นอาวุธสำคัญในการปรับปรุงพัฒนา ครูสามารถนำผลจากการศึกษาวิจัยไปใช้เป็นแนวทางดำเนินงาน ได้ตลอดเวลา

การวิจัย มีหลายระดับ หลายชนิด และมีความยุ่งยากซับซ้อน แตกต่างกัน แต่ที่กล่าวถึงในที่นี้เป็นการวิจัยที่ครูทุกคนสามารถทำได้ เพราะเป็นการคิดค้นหาคำตอบในสิ่งที่เราปฏิบัติหน้าที่อยู่ เช่น

- ข้อสอบที่ใช้สอบวัดเด็กกลุ่มนี้ ยาก หรือ ง่ายเกินไป
- คะแนนที่เด็กสอบได้ มีความเที่ยงตรงตามสภาพจริงหรือไม่
- เนื้อหาในข้อสอบเรื่องใด นักเรียนทำผิดกันมาก
- สื่อการสอนประเภทใด นักเรียนชอบมากหรือชอบน้อย

กระบวนการวิจัย (Research) และการพัฒนา (Development) เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติควบคู่กันที่เรียกว่า การวิจัย และพัฒนา หรือเรียกย่อ ๆ ว่า R & D ครูคนใดที่มีความมุ่งมั่น ที่จะปรับปรุงพัฒนาสิ่งที่ทำอยู่ให้ดียิ่งขึ้น ก็ต้องอาศัยการวิจัยเพื่อให้ทราบสิ่งที่ทำอยู่แล้วว่า บกพร่อง อะไรที่ไหนเสียก่อน เมื่อทราบแล้วจึงจะสามารถปรับปรุงแก้จุดบกพร่องได้ถูกต้อง หากครูที่จะปรับปรุง แก้ไข เพื่อพัฒนางานได้ทำบนพื้นฐานจากการวิจัยก็จะสามารถทำได้ถูกต้องตรงจุด แต่ครูที่อยากจะปรับปรุง และพัฒนางานเช่นกัน แต่ไม่ได้ทำบนพื้นฐานจากการวิจัยก็ย่อมขาดความแน่นอนว่าจะพัฒนาได้ถูกต้องตรงประเด็นหรือไม่ การวิจัยจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการปรับปรุงและพัฒนา

บทสรุป

เนื่องจากครูมีหน้าที่สำคัญ คือ การเป็นผู้ชี้แนะแนวทาง ด้วยการสั่งสอน ฝึกฝน อบรม ให้ผู้เรียน ได้เป็นคนเก่ง คนดีและอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ครูยุคใหม่จึงจำเป็นต้องปฏิบัติภารกิจให้ครบทั้ง 5 ประการ คือ 1) หลักสูตร เพื่อจะสามารถรู้เป้าหมายว่าจะชักจูงให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ใด มากน้อยเพียงใด 2) ตอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ นำผู้เรียนให้ถึงจุดหมายปลายทางโดยวิธีการสอนต่างๆ ใช้แหล่งเรียนรู้และทรัพยากรให้คุ้มค่าและประหยัดที่สุด 3) พัฒนาตนเองให้กระตือรือร้น ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ เสริมสร้างประสิทธิภาพในการดำเนินกิจกรรมการสอนและใช้สื่อที่ทันสมัย 4) วัดผลประเมินผล เพื่อตรวจวัดและประเมินว่าในแต่ละช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ผู้เรียนงอกงามขึ้นจากเดิมเท่าใด บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ 5) ทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อทราบปัญหาและนำไปปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมต่าง ๆ ในการเรียนการสอนให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น ครูยุคใหม่จึงเป็นครูที่ควรจะต้องรู้ว่า “เก่ง ดี มีสุข” นั้นคืออะไร จะสอนอย่างไร จะวัดอย่างไร และแก้ไขปรับปรุงเช่นไร

เอกสารอ้างอิง

พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง 10 คุณลักษณะ. (มปป). “ครูพันธุ์ใหม่” สำนักงานคณะกรรมการ

การอุดมศึกษา (อัสตานา).

มูลนิธิสดศรี - สฤษดิ์วงศ์. (2542). “ครูยุคปฏิรูป” สถาบันแห่งชาติเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้. กรุงเทพฯ 9 :

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

ภาวिका ชาราตรีสุทธิ. (2547). การจัดการและพัฒนาองค์กรทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง,

สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ. (2545). การจัดการกระบวนการเรียนรู้ เน้นที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ :

อักษรเจริญทัศน์.

ครูดีที่สังคมวิพากษ์*

วรากรณ์ สามโกเศศ**

เมื่อคนมีอายุมาสังสรรค์กัน เรื่องที่ชอบพูดกันเป็นส่วนใหญ่ก็คือความหลัง เรื่องหนึ่งของความหลังที่เป็นประโยชน์ต่อลูกหลานก็คือ “ครูดีมีลักษณะอย่างไร?” ต่อไปนี้คือข้อสรุปจากการถกแถลงของคนสูงอายุกุ่มหนึ่ง

ในเบื้องต้น ครูที่ดีคือครูที่รักมนุษย์ มีความปรารถนาดีอย่างจริงใจต่อเด็ก ถ้าใครไม่มีสิ่งนี้อยู่ในหัวใจจงอยู่ให้ห่างไกลอาชีพครูให้มากที่สุด จะไปดวงไร โฉนหรือประกอบกิจการ SME's อยู่ที่ไหนก็จงทำไปเถิด ขออย่างเดี๋ยวย่าได้มาเป็นครูเป็นอันขาด

ผู้ที่อยู่ในวงการศึกษามิว่าจะเป็นครูหรือผู้บริหารล้วนอยู่ในกิจกรรมของการสร้างคุณค่า (value creation) ด้วยกันทั้งนั้น สร้างคุณค่าให้แก่เด็ก ให้แก่ชุมชนและสังคม ไม่เว้นแม้แต่สร้างคุณค่าให้ตัวครูและผู้บริหารเอง เพราะการศึกษาที่สร้างขึ้นมานั้นมีผลกว้างไกล มีอนุภาพอย่างมหาศาล เพราะสามารถส่งผลกระทบต่อคนบวกไปยังผู้อยู่รอบข้างทั้งหมด

ถ้าครูไม่มีความปรารถนาดีต่อมนุษย์โลกและต่อเด็กนักเรียนที่กั้นบังหัวใจแล้ว งานที่ทำในแต่ละวันก็คงเป็นไปอย่างซังกะตาย ไม่มีชีวิตชีวา ครูไม่เห็นว่่างานที่ตนเองกระทำนั้นมีคุณค่าและคงไม่เห็นว่่าชีวิตตนเองนั้นมีคุณค่า

ประการที่สอง ครูที่ดีใฝ่หาความรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เมื่อไม่แน่ใจในเรื่องที่สอนก็ชวนขอความช่วยเหลือจนชัดเจนเพื่อนำไปสอนเด็ก ไม่มีใครรู้ทุกเรื่องโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาวะปัจจุบันที่องค์ความรู้กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็ว ครูที่หยุดนิ่งก็มีแต่ครูที่ขาดลมหายใจหรือตายแล้วเท่านั้น

ประการที่สาม ครูที่ดีเป็นผู้มีหลักการในการครองชีวิตที่ดี เป็นตัวอย่างแห่งคุณธรรม มีหลักเกณฑ์ในการดำเนินชีวิตและมีมาตรฐานของเกณฑ์การวัดผลซึ่งคงที่คงวา เด็กนักเรียนภูมิใจที่ได้คนเช่นนี้มาเป็นครูก็สืบไปนึ่งถึงขึ้นมาครั้งใดก็มีแต่ความชื่นชมและสำนึกในพระคุณ

ในปัจจุบันในงานสังสรรค์ของศิษย์โรงเรียนเดียวกัน เหล่าศิษย์จะไม่รีรอในการกล่าวนิทานครูที่ไม่ดี คำหมิ่นอย่างเป็นมิตร่วมกันของผู้สังสรรค์ และครูที่ดีก็จะมีการพูดถึงอย่างนับถือรักใคร่เพราะครูเหล่านั้นนั่งอยู่ในหัวใจของเขาเสมอ

ประการที่ดี ครูที่ดีเป็นธรรมเสมอหน้า ใส่ใจและให้ความรู้เด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าศิษย์จะเก่งหรือไม่เก่ง ศิษย์รวยหรือจน สวยหรือไม่สวย เป็นลูกหลานของครูร่วมโรงเรียนหรือไม่ได้เป็น นั่งแถวหน้าหรือแถวหลัง เป็นชายหรือหญิง ฯลฯ ไม่เลือกที่รักมักที่ชังอย่างมือคดเพราะเหตุผลใด เหตุผลหนึ่ง

ที่มา * หนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันที่ 1 ตุลาคม 2552

** รองศาสตราจารย์ ดร.

ประการที่ห้า ครูที่ดีมี “องค์ประกอบ” ของความเป็นครูที่ดีคือเป็นมิตรกับเด็ก เด็กถือว่า “พูดจารู้เรื่อง” มีเหตุผล ไม่เข้าอารมณ์ ควบคุมอารมณ์ตนเองได้ ครูมีความสามารถทำให้เด็กเกิดความไว้วางใจจนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญมากเพราะจะทำให้สามารถควบคุมชั้นเรียน ซึ่งเป็นความสามารถที่จำเป็นอย่างยิ่งของความเป็นผู้นำกระบวนการเรียนรู้

ประการที่หก ครูที่ดีเป็นผู้สร้างบรรยากาศและเอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งสำคัญกว่าการสอน หากเด็กเกิดความอยากรู้อยากเห็น สร้ทธานในการมีความรู้แล้ว เด็กจะสามารถไขว่คว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างไร้รู้จบ การเรียนรู้เป็นการฝึกฝนให้รู้จักหาหนทางต่อสู้อุปสรรคฝึกฝนทักษะการคิด ฯลฯ

ตัวอย่างอันหนึ่งคือเรื่องการสอนให้เด็กว่ายน้ำเป็น ถ้าครูสอนอย่างเดียวไม่ว่าในชั้นเรียนหรือในสระน้ำ เด็กก็ไม่มีวันว่ายน้ำเป็น แต่ถ้าเด็กได้เรียนรู้เรื่องการปฏิบัติ ต้องหายใจเอาน้ำเข้าไปจนแทบจมน้ำบ้าง ตกใจกลัวจมน้ำบ้าง รู้จักคัดแปลงหาวิธีที่เหมาะสมกับตนเอง ฯลฯ ก็จะว่ายน้ำเป็นในที่สุด ดังนั้น ครูที่ดีต้อง “สอนน้อยๆ และให้เรียนรู้มาก ๆ”

ประการที่เจ็ด ครูที่ดีมิได้เป็นเพียงครูที่มีความรู้ดีตั้งใจสอน เสียงดังฟังชัด จนอาจเรียกได้ว่าสอนหนังสือดีเท่านั้น แต่ต้องเป็นผู้ช่วย กระตุ้นให้เด็กคิด เด็กฝัน มีความทะเยอทะยาน ใฝ่ดี มีความคิดในเรื่องเชิงทศศีลธรรม (คิดเองได้ว่าสิ่งใดผิดสิ่งใดถูก) สร้ทธานในการดำเนินชีวิตตามครรลองประชาธิปไตย (เคารพมนุษย์และเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง) ฯลฯ

และในปัจจุบันจำเป็นต้องส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกความเป็นผู้นำ ตลอดจนมีความคิดริเริ่มอีกด้วย

ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะบางประการในการส่งเสริมกระบวนการคิดเป็นและการมีความคิดริเริ่มของเด็ก ๆ ดังที่เคยเห็นมา ดังนี้

(ก) การออกไปทัศนศึกษานอกสถานที่และให้เด็กเขียนรายงานเรื่องที่ได้ไปมานั้นไม่เป็นประโยชน์เพราะเด็กก็ไปดาวน์โหลดข้อมูลสถานที่จากเว็บไซต์ และครูก็อาจไม่ได้อ่านด้วยซ้ำ ทำไมไม่ให้เด็กเขียนรายงานสั้น ๆ ตอบคำถามว่า เหตุใดสถานที่ที่ไปมาจึงสำคัญ? เหตุใดเด็กจึงควรให้ความสนใจกับสิ่งที่แสดงอยู่ในสถานที่ไปดูมา? ชุมชนควรมีบทบาทในการช่วยรักษาพิพิธภัณฑ์ที่ไปมาอย่างไร? สรุปรักคือควรระดมให้คำถาม ทำไม? อย่างไร? มากกว่าคำถามอะไร? เพราะเด็กจะต้องคิดเอง เนื่องจากไม่มีคำตอบสำเร็จรูป

(ข) การร้องเพลงชาติทุกวันหน้าเสาธงและครูใหญ่ ยืนพุดอบรม (มักพูดยาวและบ่อยครั้งคือการบ่น) โดยเด็กยืนกลางแคว้นทุกวันนั้นน่าเบื่อหน่าย เด็กก็ไม่ค่อยฟัง หลายโรงเรียนมันเป็นเหตุการณ์ที่ขาดนวัตกรรมและไม่มีความหมายนักในสายตาเด็ก ทำไมไม่ให้เด็กแต่ละห้องผลิตกันมาเล่นดนตรีและร้องเพลงชาติหรือประสานเสียงในแนวที่เขาอยากทำและเห็นว่าเหมาะสม เขาจะได้รู้จัก

ร่วมกันคิด ทุกคนก็จะคอยดูว่าอีกห้องเขาทำอะไร สนุกสนาน และเป็นการสร้างโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ความสำคัญของการมีเพลงชาติและเรื่องต่าง ๆ ที่โยงถึงความเป็นชาติอีกด้วย

(ก) ในโอกาสหน้าเสาธงตอนแปด โมงเช้าเช่นนี้ส่วนหนึ่งของเวลาน่าจะมอบให้เด็กได้ผลัดกันขึ้นมาพูดในเรื่องที่เขาเห็นว่าเหมาะสม ครูใหญ่อาจมอบหัวข้อกว้าง ๆ ให้เขาไปคิดกันเองว่าจะพูดเรื่องอะไร ซึ่งโอกาสนี้จะสร้างความเชื่อมั่นการรู้จักคิดวิเคราะห์การได้มาซึ่งข้อยุติจากการประชุมเลือกคนและสิ่งที่ควรพูด ฯลฯ ให้แก่มวลเด็ก

ในหลายกรณีผู้เขียนคิดว่าเด็กอาจทำได้เป็นเรื่องเป็นราวและน่าฟังกว่าครูพูดเองด้วยซ้ำ ครูส่วนใหญ่อยากเป็นครูที่ดีมีลักษณะดังข้างต้นด้วยกันทั้งนั้น อย่างไรก็ตาม สิ่งที่มีเกิดขึ้นก็คือ ได้แต่รับฟังแต่ไม่นำไปปฏิบัติเพราะเคยชินกับสิ่งที่เคยปฏิบัติมาตลอดชีวิต หวังในใจลึก ๆ ว่าถึงจะทำอย่างที่เคยทำมาแต่ผลก็จะดีกว่าเดิม แต่ถ้ามันไม่เกิดขึ้นจริงก็ไม่มีความสำคัญต่อตนเองในทางลบมากมายแต่อย่างใดภายใต้บริบทของการบริหารงานบุคคลในปัจจุบัน

เฉพาะผู้ที่คิดได้เท่านั้นว่าหากตนเองยังคงทำอะไรไม่แตกต่างไปจากเดิม ผลที่เกิดขึ้นในอนาคตก็เหมือนเดิมอย่างแน่นอน ถ้าต้องการการเปลี่ยนแปลงในอนาคตสิ่งที่ทำในปัจจุบันก็ต้องผิดไปจากเดิม

ครูทรงอำนาจอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมผ่านอิทธิพลที่มีต่อเด็กซึ่งจะเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตอันใกล้

ความรับผิดชอบต่อการมีพลานาภาพนี้จึงเป็นสิ่งซึ่งสังคมคาดหวังมากจากครูทุกคน

บทบาทครูในยุคปัจจุบัน*

เอกวิทย์ ฅ กลาง**

บทบาทครูต้องดูตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และอนาคต เพื่อปรับปรุงบทบาทให้เหมาะสม
ขอแบ่งหัวข้อเป็น 4 ประเด็น

- บทบาทหน้าที่ของครูตามประเพณีนิยมในวัฒนธรรมไทย
- บทบาทหน้าที่ของครูที่เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัยในปัจจุบัน
- การปรับตัวเข้าสู่บทบาทใหม่ของผู้เป็นครูอาจารย์
- ของฝากไปคิด

บทบาทหน้าที่ของครูตามประเพณีนิยมในวัฒนธรรมไทย

บทบาทหน้าที่ของครูมีศักดิ์ศรีมาตั้งแต่อดีตสังคมไทยยกย่องครูอาจารย์เป็นบุพการีที่สอง
รองจากพ่อแม่ สังคมไทยยกย่องครูมาตลอดเวลาและให้ความสำคัญกับครูมาก แม้แต่ในคำกล่าวบูชา
ยกย่องครูก็กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของครูไว้ ทั้งในแง่การให้ความรู้และศีลธรรม จรรยา แต่
อย่าลืมว่าการกล่าวยกย่องนี้เป็นไปตามประเพณีนิยมของไทย ขนบประเพณีไทยโดยรวมได้ถูก
ยุคโลกาภิวัตน์ยุคกระชากลากถูมาโดยตลอด แต่ถูกฉุดอย่างรวดเร็วในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา ในที่สุด
สังคมไทยก็แยกครูออกมา อยู่ในวรรณะชากรจน เช่นเดียวกับข้าราชการที่สู้อ่อนด้อยไม่ได้ โดย
ครูถูกสมมุติให้เป็นคนเก่งคนดี เป็นต้นแบบที่ดี ถูกบังคับโดยจรรยาบรรณของครู เป็นทั้งคนเก่งและ
คนดี แต่ต้องจน ดังนั้นคนเก่งหัวกระทึรุ่นหลัง ๆ จะไม่เป็นครู พวกที่มาเรียนครูหรือเป็นครูเป็นแต่เก่ง
และดีระดับปานกลาง เราถูกสังคมสมมุติให้อยู่ในฐานะที่เก่งมาก ดีมาก แต่จนมากด้วย จุดนี้คนที่ยึด
มั่นในการเป็นครูต้องปรับใจและปรับตัวมาก เราจะเป็นไปตามที่สังคมสมมุติได้จริงหรือในชีวิตคนเรา
แม้จะเป็นครูหรือไม่ทราบโดยอยู่ในสังคมทุนนิยมจะต้องคิดหนักว่าต้องการความสุขหรือความร่ำรวย ถ้า
อยากรวยอย่าเป็นครู ความรวยไม่ได้นำมาซึ่งความสุข อาจจะได้แค่ความอุดมสมบูรณ์ทางกายแต่ไม่ได้
ความสุขทางใจ เพราะต้องแข่งขันชิงดีชิงเด่นกันในสงครามทุนนิยมปัจจุบัน อยากรู้ตามก็ยังมีคนหัว
ดีเลือกว่าขอไม่รวยแต่ขอมีความสุขจึงบวชเป็นพระ เป็นครูหรือเป็นหมออุทิศตัวเพื่อส่วนรวมมี
ความสุขบนฐานศักยภาพของแต่ละคนเท่าที่จะเป็นได้ แต่ถ้าเป็นครูต้องปรับตัวให้เข้ากับความคิดหวัง
ของสังคม ความเป็นปุชนิยมบุคคลไม่ใช่ได้มาโดยอัตโนมัติ ที่ได้มาเพราะสถาบันครูเป็นสถาบันปุชนิยม
บุคคล แต่ครูแต่ละคนจะเป็นปุชนิยมบุคคลได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับการประพฤติตัว บำเพ็ญตน และการ

ที่มา * วารสารรัฐมิตแล ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-เมษายน 2541

** ศาสตราจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กิตติเมธี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ปาฐกถาพิเศษเนื่องในโอกาสวันครู ที่ 16 มกราคม 2540 จัดโดยคณะศึกษาศาสตร์ ฅ หอประชุม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ปฏิบัติต่อลูกศิษย์อย่างดีและต่อเนื่อง จึงจะได้ชื่อว่าเป็นปูชนียบุคคล ต้องคิดว่าเราทำอะไรเป็นศักดิ์ศรี ให้ได้รับการยกย่องว่าเป็นปูชนียบุคคล นอกจากนั้นบทบาทหน้าที่ของครูตามประเพณีนิยมของไทย จะต้องเป็นผู้ชี้นำสังคมและสร้างโลก เป็นผู้ให้ความรู้ ดูแล เกื้อหนุน ให้ลูกศิษย์ประพฤติดี หน้าที่หลักของครูที่ย่อมเขาลงมา คือ เป็นผู้พัฒนาคนให้เขาเป็นไปตามที่เขาจะเป็นได้ตามความถนัด ตามธรรมชาติที่เขาเป็น

บทบาทหน้าที่ของครูที่เปลี่ยนแปลงตามเหตุปัจจัยในปัจจุบัน

บทบาทครูที่เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัยในปัจจุบัน สังคมต่างชาติใช้เวลา 200 - 300 ปี ในการเปลี่ยนสังคมนเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรมปรับเปลี่ยนแบบค่อยเป็นค่อยไป แต่สังคมไทยเปลี่ยนแปลงอย่างเร่งรีบ ทำให้ประเทศไทยเป็นแหล่งระบายสินค้าของหลายประเทศที่เขาไม่ต้องการรับเอาสิ่งที่เขาไม่ต้องการ เช่น สารเคมี ประเทศไทยรับเอาคนงานต่างชาติเข้ามาเป็นแสนเพราะค่าแรงถูก พอโลกเปลี่ยนเป็นยุคข่าวสารหรือ IT เป็นยุควิทยาศาสตร์ ยุคคอมพิวเตอร์ เราเปลี่ยนจากประเทศเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม ซึ่งยังไม่เข้าสู่รูปก็เปลี่ยนมาเป็นยุคข้อมูลข่าวสารอีก และโลกก็เรียกยุคนี้ว่ายุคหลังอุตสาหกรรม เมื่อหันมาสนใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายไปแล้ว สนใจเรื่องคุณภาพของโลก มนุษย์ก็พยายามสร้างผลิตภัณฑ์ที่ไม่เป็นพิษภัยต่อคุณภาพของชีวิตในการปรับตัวระหว่างคนและสิ่งแวดล้อม ถ้าเรายังอยู่อย่างนี้ต่อไป คือผลาญทรัพยากรของโลกมากขึ้นทุกที ๆ จนในที่สุดเราอยู่ไม่ได้ มนุษย์กำลังคิดจะหาทางหนีไปอยู่ดาวดวงอื่น เหมือนที่มีข่าวว่ามีสิ่งที่มีชีวิตจากดาวดวงอื่นมายังโลก อยากจะชี้ให้เห็นว่า ในขณะที่เรากำลังก้าวเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรมหลังคนอื่นเป็นร้อยปีนั้น โลกหนีเราไปแล้ว เรื่องนี้เกี่ยวกับอาชีพครูในแง่ที่ว่า ครู อาจารย์ จะอยู่กับลูกศิษย์ที่เป็นคนรุ่นใหม่ก้าวสู่นาครดต้องเข้าใจสิ่งเหล่านี้ว่ามีเปลี่ยนแปลงไปเร็วอย่างไร มีสิ่งต่าง ๆ มาแรง แล้วเราจะปรับตัวปรับใจปรับความคิดของเราอย่างไร จึงจะเข้าใจโลกปัจจุบันและชี้นำทางลูก ชิงได้ชื่อว่าเป็นผู้สร้างโลก เป็นผู้ชี้นำสังคมด้วยแล้ว เราจะชี้นำได้อย่างไรถ้าเรายังไม่เข้าใจสังคมสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลง อย่างมากมายระบบข้อมูลข่าวสารที่สะสมมาอย่างรวดเร็วสิ่งที่ไม่คิดว่าจะต้องรู้ก็ได้รู้ ไม่เคยเห็นก็ได้เห็น ทำให้รู้ข่าวสารต่าง ๆ มากมายจนทำให้เกิดความรู้สึกละชาชิน เฉย ๆ กับสิ่งเหล่านี้ ย่อมหัวใจเราให้ชาชินกับข่าวร้าย ๆ ความหยาบ กระด้าง อาชญากรรมต่าง ๆ กลายเป็นข่าวธรรมดาไป ใครจะทุกข์อย่างไรก็ไม่สน จะอยู่ได้อย่างไร ในเมื่อเราเป็นคนที่จะต้องอบรมสั่งสอน เมตตาปรานีเอื้ออาทรต่อชีวิตคนอื่น โดยเฉพาะต่อชีวิตของลูกศิษย์ แต่กระแสน้ำที่ทำให้เราชาชิน เห็นผู้คนในสังคมทะเลาะฆ่าฟันกัน กระแสน้ำที่มาจาก IT ทำให้เราชาชินไปหมด จนร้องถามว่าเรามีหัวใจไหม ข้อมูลเหล่านี้มาจากเครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่ที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของเราเป็นอันมาก

ระบบขัดเกลาทางสังคม (Socialization) เมื่อก่อนจะจัดงานตามประเพณีต่าง ๆ จะมีการสังสรรค์ระหว่างญาติพี่น้อง ทำให้มีการพบปะสนทนาขัดเกลาทางสังคมขึ้น ทุกคนฟังพากันได้ เราขัดเกลากันแบบดั้งเดิม แต่ต่อมาโดนประทะกับสิ่งใหม่ ๆ อย่างกว้างขวาง ที่มีอิทธิพลยึดจิตใจคนมากที่สุด เมื่อโดนประทะกับสิ่งใหม่ ๆ ที่ได้จากต่างชาติ เราก็รับเอาโดยไม่รู้ว่าเราเดิมเป็นอย่างไร นี่คือตัวอย่างระบบ Socialization ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ในที่สุดเกิดปรากฏการณ์ขึ้นอย่างหนึ่งที่มาขัดเกลานิสาฯ ทำที่ รสนิยมส่วนใหญ่ นั่นคือทุกอย่างเข้ามาเร็ว รับเร็ว ทิ้งเร็ว ครูบาอาจารย์ก็ประหวั่นมากกว่าวัฒนธรรมไทยถูกกระแทกด้วยวัฒนธรรมภายนอก ประเด็นอยู่ที่ว่าวัฒนธรรมใหม่มาอย่างฉาบฉวย ไปอย่างฉาบฉวย ข้อสำคัญถ้าเราเข้าถึงแก่นวัฒนธรรมของเราและมีหูตากว้างไกลเข้าใจโลกปัจจุบันและอนาคตพอสมควร เราจะสามารถมั่นใจในตัวเราเองว่า ไม่ต้องไปเลียนแบบใครแล้วชาวต่างชาติก็จะทิ้ง เราต้องภูมิใจในสิ่งที่เราเป็นตัวของตัวเอง ขณะเดียวกันถ้าเรารู้จักเลือกวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้ามาจะทำให้ระบบ Socialization ดีขึ้น นี่เป็นระบบวิถีชีวิตที่เป็นไปอย่างปกติ เราจะลดความรุนแรงความสับสนของกระแสวัฒนธรรมเหล่านั้นได้ ก็ต่อเมื่ออาชีพครูอาจารย์รู้เข้าใจรู้ทันในสิ่งเหล่านี้ เราไม่ต้องต่อต้านแต่รับในสิ่งที่ต้องการรับ เช่น ความรู้ที่ดี รสนิยมที่ดี นอกจากระบบ Socialization แล้ว ยังมีเรื่องอื่นที่ได้รับจาก IT แต่เราไม่รู้ข้อเท็จจริงในเรื่องราวต่าง ๆ เหล่านั้น โดยเฉพาะในเรื่องเศรษฐกิจการเมือง ว่ามีสาเหตุมาจากอะไร รู้เรื่องมากแต่ไม่รู้ไม่จริง น้อยคนนักที่จะรู้ในสาเหตุที่แท้จริงของเรื่องต่าง ๆ เพราะฉะนั้น หน้าทีของครู อาจารย์ยากขึ้นอีกเท่าตัว เพราะสิ่งเหล่านี้ลูกศิษย์รับรู้อยู่ทุกวัน จะทำอย่างไรให้เขารับรู้ด้วยความเข้าใจอย่างเพียงพอ และปรับตัวให้ได้ ดังนั้นครูไม่ใช่เพียงแต่ทำหน้าที่สอนแต่ต้องรับรู้ถึงเรื่องราวต่าง ๆ ในโลก ซึ่งมาเร็วและมาแรง

ความรู้ที่เป็นความรู้จริง ๆ หาได้โดยระบบความรู้ทั่วโลก จาก Internet สถิติปัญญาของคน มีหลากหลายระดับและไม่จำเป็นต้องแสดงออกทางสัญลักษณ์ สามารถแสดงออกโดยทางการแสดงท่าที ตามอุปนิสัยของคน เรื่องของ Multiple Intelligence จึงเป็นเรื่องการเปิดโลกทัศน์ใหม่ทางการศึกษา กับการค้นหาจาก Internet ทำให้รู้ว่าเรื่อง Intelligence มีผู้ในใจทดลองคิดค้นกันอยู่มากมาย ระบบความรู้เชิง Cognitive ได้ก้าวหน้าเกินความสามารถและสถิติปัญญาของครูไปนานแล้ว ถ้าครูถือว่าแจ้งรู้เท่าที่ครูบอกข้อมไม่ยุติธรรมต่อผู้เรียน การเรียนรู้เชิง Cognitive ใช้เครื่องมือที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นมาไปไกลลิบ เด็กมีสิทธิรู้นอกตำราอีกหลายเท่าตัว ทำอย่างไรจะให้เด็กเอาความรู้จากสื่อต่าง ๆ มาในห้องเรียนเพื่อเรียนรู้ร่วมกัน โดยนำความรู้ - ความคิดมาเสนอกัน ถ้าได้เชื่อมโยงกับบทเรียนก็จะยิ่งดีมากขึ้น ครูจะไม่ใช่ผู้บอกความรู้อย่างที่ทามาเป็นประเพณีอีกแล้ว ความรู้เหล่านั้นเด็กที่สามารถเล่นคอมพิวเตอร์ได้ เด็กจะสามารถหาความรู้ได้เร็วกว่าครูเสียอีกสิ่งที่มากับระบบ IT มีอยู่ 3 ลักษณะ คือ

ก. เป็นระบบข้อมูลข่าวสารที่ต้องการรู้ เขาจะให้เต็มที่ เช่น ตลาดหุ้น ตลาดเงิน การลงทุน (เก่งกำไร)

ข. เป็นองค์ความรู้ที่คิดค้นขึ้นใหม่ เช่น องค์ความรู้เรื่องอุกกาบาตจากดาวอังคาร

ค. เป็นปัญญา (Wisdom) ที่ต้องไตร่ตรองตกผลึกที่เกิดขึ้นกับแต่ละคน สร้างทฤษฎีได้ ทำความเข้าใจได้ ทดลองได้ กระทำซ้ำได้ แต่ให้กันไม่ได้ Wisdom เป็นสิ่งที่ลึกล้ำมากของคน ถ้าพยายามขัดเขี่ยคปัญญาให้แก่ศิษย์ เด็กแต่ละคนมีวิธีรับความรู้เหล่านั้นไปแยกทำความเข้าใจเอาเอง จนเป็นปัญญาของเขาเอง

อีกประเด็นหนึ่งคือสิ่งแวดล้อมรอบตัวทั้งสังคมและทางธรรมชาติเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่มากมายเปลี่ยนแปลงไป มนุษย์ทำให้เปลี่ยนฝรั่งคิดว่า มนุษย์เป็นบุตรพระเจ้า สิ่งต่าง ๆ บนโลกที่พระเจ้าสร้างก็เพื่อให้มนุษย์ใช้ สิ่งเหล่านี้เป็นมัจฉาทิฐิที่ฝรั่งเพิ่งจะสำนึก แต่กระแสดวงความคิดนี้ ซึ่งนำโดยปราชญ์ชาวตะวันตก ชื่อ เดการ์ต มีอิทธิพลอย่างยิ่งใหญ่ ต่อการปฏิวัติอุตสาหกรรมต่อการสร้างองค์ความรู้ทางวิทย์และเทคโนโลยีของโลกตะวันตก และเผยแพร่อาณาภาพไปทั่วโลก แต่บัดนี้ฝรั่งทั่วโลกปลงตกเห็นแล้วว่าเป็นอันตรายที่ได้สร้างความเข้าใจผิดว่ามนุษย์อยู่เหนือธรรมชาติ เพื่อความสุขของตน

เมื่อมองย้อนกลับมายังโลกตะวันออก คนในหลายๆ วัฒนธรรมเห็นตรงกันว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ เมื่อมนุษย์ละเมิดกฎธรรมชาติจะเกิดอันตราย สิ่งเหล่านี้เป็นรากเหง้าของระบบความคิดของโลกตะวันออก โลกตะวันตกได้สร้างสรรค์ความรู้ ออกหลายร้อยสาขาวิชา แล้วเราก็รับความรู้นั้นมาสู่เรา เราลืมว่าเราก็มีความรู้ที่สั่งสมอยู่แล้วมากมายที่เรียกว่า “ภูมิปัญญา ตะวันออก” และ “ภูมิปัญญาไทย” แม้เราจะได้รับรู้จากแหล่งอื่นมากมาย แต่เราก็ต้องแบ่งใจรับรู้เรื่องภูมิปัญญาของเราเองด้วย ซึ่งตอนนี้ก็เริ่มมีผู้สนใจมากขึ้นเรื่อย ๆ แล้วสิ่งสำคัญที่สุดของเรื่องนี้ คือ กระบวนทัศน์ และวิถีคิดของมนุษย์จำเป็นต้องตรวจสอบ แก้ไข ยังไม่สายเกินไปที่จะแก้ไขว่า การที่ความรู้ทั้งหลายถูกใช้เป็นอาวุธสำหรับมนุษย์เช่นฆ่าสิ่งสาธาสัตว์ ฆ่าสิ่งแวดล้อมเพื่อเอามาบำรุงตัวเราอย่างไม่สิ้นสุดนั้น โลกนี้มีข้อจำกัดทำอย่างนั้นไม่ได้ แต่ความรู้ที่ช่วยให้มนุษย์ปรับตัวได้สมดุลกับธรรมชาติเดี๋ยวนี้มีคำว่า “พัฒนาแบบยั่งยืน” (Environmentally Sustainable Development) คือ กินอย่างไรก็ไม่หมดมืออยู่เต็มที่ ต้องปรับปรัชญาใหม่ว่า มิบังอาจเอาอาวุธความรู้ใดไปเช่นฆ่าธรรมชาติ แต่ต้องสร้างเสริมดุลยภาพให้คงอยู่ ถ้าเสียดุลไปแล้วก็ต้องกู้คืนมา ตรงนี้เองที่รูปโฉมความรู้จะเปลี่ยนไปอย่างมาก และเรื่องภูมิปัญญา ก็จะปรับฟื้นคืนมาได้ ทำให้เห็นว่า หน้าที่ของครูหนักเพียงไหนที่จะต้องกู้ดูแลความรู้แห่งวิทยาการทั้งหลายให้คงสภาพดีกว่าที่เป็นมาแล้ว

การปรับตัวเข้าสู่บทบาทใหม่ของผู้เป็นครูบาอาจารย์

ขณะนี้โลกเปิดกว้างโลกเป็นหมู่บ้านเดียวกัน เป็นแบบไร้พรมแดน ในขณะเดียวกันทางการศึกษา กระแสความคิดก็เปิดกว้างอิสระเสรี จนบางครั้งก็พูดกันไม่รู้เรื่อง แล้วครูจะทำอย่างไร ครูต้องใจเย็นและพยายามเรียนรู้ให้มากที่สุด โดย

ก. ต้องเคารพความหลากหลายทางความคิดและข้อมูลข่าวสาร อย่าสรุปอะไรให้เด็กง่ายเกินไป

ข. ต้องให้เด็กกับครูเดินทางแสวงหาความรู้ด้วยกัน และนำมาแบ่งปันความคิดเห็นซึ่งกันและกัน แล้วใช้กาลามสูตรในการพิจารณาไตร่ตรองความรู้อย่างถี่ถ้วนอีกครั้งหนึ่ง อย่าสรุปอะไรง่าย ๆ โดยเฉพาะเรื่องความรู้ลึก

ความหลากหลายของความรู้ของข้อมูลข่าวสารและความคิดมีมากเหลือเกิน ทำให้วิชาชีพของเราขยับขึ้นไปอีก ถ้าถือเอาความพอใจก็จะเป็นแค่จัดการ ถ้าตัดสินใจไม่ได้ก็เฉอะไม่รู้จะทำอย่างไร จะอ้างทฤษฎีที่ไม่มีอะไรถูกหมดหรือผิดหมด ทำให้ทำงานยาก หากช่วยกันคิดช่วยกันทำมีใจกว้างพอที่จะยอมรับความแตกต่าง มีส่วนร่วมกันใช้ความคิดก็จะดียิ่งขึ้น และเป็นวิธีที่ดีและทันสมัยที่สุด การศึกษาในปัจจุบันนั้น วิหาคความรู้ วิธีการจัดการกระทำข้อมูลมาวิเคราะห์ นำเสนอกันสำคัญกว่าตัวความรู้เสียอีก เพราะความรู้ ข่าวสารเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา แต่วิธีการนำวิธีเสนอความรู้คงอยู่และเป็นอาวุธสำคัญในการแสวงหาความรู้ ความเข้าใจ สมัยใหม่ได้ นี่คือการเปลี่ยนแปลงของโลกที่ส่งผลกระทบต่ออาชีพของเรา

ระบบศีลธรรมจรรยา ก็เปลี่ยนไปมากมาย โดยเฉพาะในหมู่ชาวพุทธ ในหมู่ของชาวนักธุรกิจคิดกันว่าศาสนาพุทธทำให้คนใจดีเกินไป ไม่กระตือรือร้น มีความสุขไม่เอื้อต่อระบบการค้าทุนนิยม แต่ถ้าถามว่าคนที่แสวงหาทรัพย์มากกับผู้ที่ไร้ทรัพย์สิ้นอย่างสงฆ์ ใครมีความสุขกว่ากัน คนส่วนใหญ่ 90% จะหันเข้าหาเงิน หันเข้าหาวัตถุ ยินดีผ่อนส่งทุกอย่าง แม้กระทั่งความตายของคน ทำทุกอย่างเพื่อบริโภคนิยม แต่ในที่สุดก็ไม่พอ ทำให้เกิดความจนมี 2 อย่าง คือ ความจนสัมพันธ์กับความจนสัมบูรณ์ ความจนสัมบูรณ์ คือ จนจริงๆ ไม่มีทรัพย์สมบัติ บุคคลในประเภทนี้ในบ้านเมืองเราก็มีแต่ไม่มากเท่าไร ความจนสัมพัทธ์ คือ มีรายได้ แต่เป็นแบบมีสิ่งกินบาท จะมีจำนวนมากกว่ากระแสสังคมและกระแสจริยธรรมมันเปลี่ยนไปจนน่ากลัวหาชนะ

การนำเอาเรื่องของชาดก ศีลธรรมจากพระไตรปิฎกมาสอนต้องประยุกต์ใหม่ให้เข้ากับกระแสโลกปัจจุบันศาสนาคริสต์ก็ได้สั่งสอนไว้ว่าไม่จำเป็นต้องเข้าโบสถ์หรือสวดมนต์ทุกวัน เพียงแต่มีความอดทน ขยันขันแข็ง มีวินัย อดออม ตั้งใจ มีความพยายามสูงก็เป็นการปฏิบัติบูชาต่อพระเจ้าแล้ว (Protestant Ethics) การยึดถือแบบนี้ทำให้ทุนนิยมของตะวันตกไปได้รวดเร็ว แต่เขายังทำเขาก็ยังทุกข์ จากแนวความคิดของนักปราชญ์สมัยใหม่หลาย ๆ ท่านยังคิดว่าหันมานับถือพุทธศาสนา อินดูขงจื้อ ดีกว่าอยู่อย่างสมถะ สามารถหาคำตอบของชีวิตได้มากกว่าเสียอีก

ระบบวัฒนธรรมของไทยกำลังแปรปรวนมาก จริยธรรมทรุดโทรมลง พ่อแม่ในปัจจุบัน ไม่มีเวลาอบรมเลี้ยงดูลูก ทำให้ต้องพาลูกเข้าเรียนตั้งแต่อนุบาลถึงมหาวิทยาลัย แต่ครูได้รับการตอบแทนเพียงน้อยนิดเท่านั้น สังคมไทยยังต้องการครูมาก ยังมีการขยายการศึกษา ก็ยังมีความต้องการมากขึ้น แต่เงินที่ตอบแทนยังน้อยเกินไป ในขณะที่มีการคาดหวังให้ครูทำงานที่สูงส่งเสียเหลือเกิน คาดหวังให้ครูทั้งเก่ง ทั้งดี ทั้งรอบรู้อย่างนี้จะไหวหรือ แต่จะทำได้ ใครตั้งใจมาทางนี้แล้วก็ต้องทำในให้ได้ว่าชีวิตอาชีพนี้แล้ว อย่าหวังรวย ถ้าท่านพอใจกับเงินเดือนแค่นี้รับรองว่า ความสุขที่ได้จากการช่วยเหลือผู้อื่นจะตกอยู่กับท่าน ชีวิตที่อยู่ด้วยความสมถะ เป็นชีวิตที่น่ายกย่อง น่ากราบไหว้ และเป็นชีวิตครูโดยแท้

การที่โลกนี้มีปัญหาเพิ่มขึ้น ทำให้ภาระหน้าที่ของครูเพิ่มมากขึ้นและยุ่งยากมากขึ้น มนุษย์ต้องการวัตถุ เงินและอำนาจ เมื่อครูมีเงินเดือนน้อยแต่ยังมีความอยากได้ในวัตถุต่าง ๆ เขียงปลูชนทำให้ครูมีหนี้สินคั่งทึ่ออกเป็นข่าวอยู่แต่ก็แปลกจากการวิจัย ครูที่เป็นหนี้สอนดีกว่าครูไม่เป็นหนี้ เพราะว่าครูที่เป็นหนี้ สอนอย่างเดียว ไม่ได้ทำธุรกิจอื่นส่วนคนที่ไม่มีหนี้เพราะมีอาชีพหรือธุรกิจอื่นรองรับ ถือเอาอาชีพครูเป็นอาชีพรอง หรือถือว่า ครูที่เป็นหนี้ คือ ครูที่อุทิศตัวเพื่อการสอน เป็นความจริงที่ว่าครูไทยสวมหมวก 2 ใบ คือ สอนคนกับเป็นข้าราชการ ซึ่งในชีวิตจริงวางตัวยากครูจำนวนไม่น้อยก็ได้แต่คิดว่าจะทำอะไรจริงจะถูกใจหัวหน้า เพื่อความก้าวหน้ามากกว่าที่จะคิดว่า ทำอย่างไรให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อศิษย์

จากสภาพทั้งหมดที่ได้วิเคราะห์มา สรุปได้ว่าต้องแก้ไขปรับปรุงระบบการศึกษากันขนานใหญ่เช่นเดียวกับระบบราชการและระบบการเมือง เราต้องปรับบทบาทให้เหมาะสมกับโลกปัจจุบัน ดังนี้

1. ปรับบทบาทครู : ครูต้องเป็นคนโน้มน้าวให้เกิดการเคลื่อนไหว มันเป็นศิลปะไม่ใช่สอนโดยตรงอย่างเดียว แต่เป็นผู้เกื้อกูลให้เกิดความรู้ ให้เกิดการเรียนรู้ ตรงนี้จะทำได้ก็ต่อเมื่อครูมีอุปนิสัยใฝ่รู้ รอบรู้ และติดตามความเคลื่อนไหวของข่าวสารอยู่เสมอ รวมทั้งต้องรู้เรื่องต่าง ๆ ของโลกจึงจะทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนเกื้อกูลการเรียนรู้ หรืออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ไม่ใช่ตั้งตัวเป็นปูชนียบุคคลโดยอัตโนมัติ

2. ขณะที่ศีลธรรมแกว่งไกว มีบุคคลอยู่ 2 ประเภทที่สังคมคาดหวังให้ขัดเกลาเกื้อกูลโน้มน้าวให้เด็กเป็นคนดี คือ พ่อแม่กับครู บ้านกับโรงเรียน ครูจะต้องแน่วแน่ในจริยธรรม ต้องทำตัวเป็นแบบอย่าง ถ้าครูสอนเรื่องโทษของสุราก็อย่าเมาให้เด็กเห็น สิ่งที่สังคมไทยขาดแคลนมากที่สุดคือ “ตัวอย่าง” ดังนั้นครูต้องเป็นตัวอย่างพร้อม ๆ กับจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้เกื้อกูลต่อการเรียนรู้ ต่อการสร้างเสริมจริยธรรม อย่าทอดทิ้ง ต้องจัดและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสม สิ่งไหนดีแล้วก็ทำต่อไป ถ้าดีแล้ว ก็ต้องปรับปรุงให้เข้ากับยุคสมัย

3. ระบบข้อมูลข่าวสารทุนนิยม เป็นระบบที่โหดร้ายต่อมนุษย์มาก ขาดความเมตตา กรุณา ขาดหัวใจ ดังนั้นความเป็นครูต้องซัดเซบโดยปลูกฝังความเอื้ออาทรให้แก่ศิษย์ ฟื้นฟูความเป็นมนุษย์ที่มีหัวใจกลับมา ปลูกฝังเรื่องความงาม ความสวยของดอกไม้ ฟังเพลงเพราะ ๆ อย่าให้เด็ก หมกมุ่นแต่กับคอมพิวเตอร์ วีดีโอ ฯลฯ ถ่ายเดียว ครูต้องอัศจรรย์ ชิมจับความเป็นมนุษย์ที่อ่อนโยน แต่ไม่อ่อนแอให้เด็กมนุษยธรรมนิยม เป็นสิ่งจำเป็นในวิชาชีพครู เพราะสิ่งนี้ขาดแคลนมากใน สังคมไทยสมัยใหม่ เราต้องเติมเต็มให้โดยเฉพาะเด็กรุ่นใหม่จะโตแบบหัวโตด้วยคอมพิวเตอร์ ข้อมูล ข่าวสาร .เขาเก่งกว่าเรา แต่เขาขาดหัวใจ ที่เป็นมนุษย์ที่ละเอียดอ่อน และปัญหาอีกอย่างหนึ่ง คือ สังคมเราคนไม่เท่ากันเราจะให้ความสนใจเอาอกเอาใจกับคนใหญ่ ๆ โต ๆ มีอำนาจวาสนา แต่ไม่ให้ความสนใจเอาใจใส่กับคนเล็กคนน้อยที่มาติดต่องานเลขทำอะไร จะแก้ปัญหานี้ได้ เราจึงต้องอัศจรรย์คุณธรรม จริยธรรม ให้เกิดขึ้นในหัวใจความเป็นมนุษย์ของศิษย์

4. เราต้องทนได้กับความเห็นที่แตกต่าง ต้องทนได้กับพฤติกรรมที่ไม่ดี ต้องพยายามทำพฤติกรรมนั้นให้ดี ต้องมีการทำวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียนให้เกิดขึ้นให้ได้การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ การรู้จักเป็นผู้นำ เป็นผู้ตาม ล้วนเป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝังในการสร้างฐานประชาธิปไตย เราต้องเอาวิถีประชาธิปไตยที่สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมไทยมาใช้โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วม

5.. ลูกศิษย์ทั่วประเทศบอกว่าครูสอนเนื้อหาตามที่มีอยู่ในบทเรียน เป็นการเผด็จการด้วยความคิดตามตำราของครู ถ้าเด็กตอบไม่สอดคล้องกับความคิดครูคะแนนก็จะไม่ดี ดังนั้นบทบาทของครูในการก่อคุณความรู้ก็คือ ต้องยอมรับความคิดที่หลากหลาย อย่าเอาตามความพอใจตามตำราหรือทฤษฎีที่คุ้นเคย จะไม่ยุติธรรมต่อเด็ก แม้ว่าจะคิดก็ควรให้โอกาสมีการร่วมตอบปัญหา ต้องให้คะแนนความกล้าหาญแก่เด็ก ครูควรจะแนะนำเด็กว่าเหตุใดจึงมีความคิดแต่ละยุคสมัยไม่เหมือนกัน จึงควรสร้างสรรค์ประชาธิปไตยในโรงเรียน และลดอำนาจเผด็จการของครูอาจารย์ลง ทำให้เช่นนี้ครูก็จะเป็นที่รักและชื่นใจของศิษย์

6. บทบาทต่อมาคือต้องทำทุกวิถีทางที่จะได้ใกล้ชิดกับศิษย์กับจุดมุ่งหมายให้ศิษย์รู้จักตัวเอง รู้ศักยภาพตัวเอง และให้เขาพัฒนาความสามารถตามทางที่เขาจะเป็นได้จริง อย่าพยายามเปลี่ยนเขาให้เป็นในสิ่งที่คนอื่นอยากให้เป็น ถ้าเขาถูกบังคับให้เป็นถือว่าไม่ยุติธรรมเลย ควรจะเคารพในความเป็นมนุษย์ของเด็ก ความสามารถ ความมีศักยภาพของเด็ก แล้วส่งเสริมให้ถูกทางจะเป็นประโยชน์มาก

7. บทบาทสุดท้าย คือ การสร้างดุลยภาพระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม เราสูญเสียสิ่งแวดล้อมไปมาก ดังนั้น ต้องปลูกฝังการรักธรรมชาติให้แก่ศิษย์ เพื่อจะได้ให้มีจุดยืนที่ถูกต้องว่าไม่ละโมภข่มเหงธรรมชาติให้มารับใช้เราเต็มที่ การรักษาดุลยภาพของธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญที่มนุษย์ต้องกระทำร่วมกัน เพื่อตัวของมนุษย์เอง จึงต้องสร้างสังคมที่มีดุลยภาพกับธรรมชาติ ต้องลดความต้องการของเราลงลดความโลภลง ต้องมีความพอในตัวเอง นี่คือนิยามที่ต้องปลูกฝังกันให้มาก เราต้องประพฤติอย่างที่เราเชื่อ อยู่อย่างสมณะ อยู่อย่างพอสมควรแก่อัธยาศัย

ของฝากไปคิด

จากหนังสือเรื่อง The Prophet ของปราชญ์ตะวันตก กาลิลิ จิบรินค์ เขียนเรื่องศิลปะในการเป็นครู ในการเรียนการสอน มีข้อความตอนหนึ่งว่า ไม่มีใครหรอกที่ไม่รู้อะไรมาแต่กำเนิด แต่สิ่งที่เป็นความรู้ นั้น มันหลับ ๆ ตื่น ๆ อยู่ได้สำนึกของคนที่กำลังเรียน (แปลว่า ครูควรจุดประกายให้ความรู้ที่หลับ ๆ ตื่น ๆ นั้นลุกโชนช่วงขึ้นมาศึกษาการเรียนรู้มีอยู่แล้วในแต่ละคนเพียงแต่ต้องการการจุดประกาย) ครูอาจารย์ที่เดินไต่ร่องอยู่ในอาศรมของตนมีลูกศิษย์เดินตามอยู่นั้น ไม่ควรที่จะบอกปัญญาของตนให้แก่ศิษย์ แต่ควรให้ศรัทธา ความรัก ความเมตตา เป็นสำคัญ แล้วความรู้ก็จะเกิดเอง ถ้าครูผู้นั้นฉลาดจริงจะไม่ชี้แนะหรือครอบงำให้ลูกศิษย์เข้ามาสู่ประตูความรู้ของครู แต่จะชี้แนะให้ลูกศิษย์เข้าสู่ประตูความรู้ของเขาเองเป็นที่ตั้ง

ขออัญเชิญพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงนำมาอ้างอิงในหนังสือเรื่อง ชีวิตนี้สำคัญนัก ไว้ว่า “ให้รู้ว่าคนมีหน้าที่อะไร แล้วก็ทำหน้าที่ของคนให้ดีที่สุด” เพื่อให้ทุกท่านนำไปพิจารณา

หวังไว้ว่าครูจะทำหน้าที่ครูได้ดีที่สุด และนักเรียนครูจะทำหน้าที่ให้ดีที่สุด แล้วความเจริญจะได้แก่เราถ้าเราทำได้ว่า เรามุ่งไปที่ความสุขไม่ใช่ความร่ำรวยมั่งคั่ง

บทบาทของครูในวิกฤตทางสังคมไทย*

วิทวัฒน์ ชัดติยะมาน**

สังคมไทยในปัจจุบันได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมา ทั้งในด้านที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์การศึกษาซึ่งเป็นสถาบันที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในระบบ โครงสร้างของสังคม มีหน้าที่ในการพัฒนาและขัดเกลาให้เยาวชน หรือสมาชิกของสังคมให้สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อย่างสอดคล้องกับบริบทของสังคม ครูในฐานะที่เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในระบบการศึกษา ก็จำเป็นต้องมีปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองให้เหมาะสมด้วย

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าวได้ก่อให้เกิดปัญหาที่ถือว่ารุนแรงจนกระทั่งมีคำกล่าวกันว่า เป็น “วิกฤตทางสังคมไทย” ดังที่ได้ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ไว้ในหลาย ๆ ประเด็น เช่น

ข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดน เป็นอุปสรรคในการปกป้องเด็กวัยรุ่นจากค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ การไหลบ่าเข้ามาของข้อมูลข่าวสารในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อโทรทัศน์ เคเบิล หรืออินเทอร์เน็ตทำให้วัยรุ่นของเราได้รับเอาค่านิยมต่าง ๆ เข้าไปโดยที่เราไม่สามารถควบคุมได้

- ขาดสติ ปัญหขาดสติเป็นปัญหาหนึ่งที่เกิดวิกฤตทางสังคมมากมาย เป็นการบ่อนทำลายทรัพยากรที่มีคุณค่าของประเทศชาติอย่างน่าเสียดาย ทั้งยังก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับอาชญากรรมอีกมากมาย

- วิกฤติค่านิยมจากวัฒนธรรมที่เข้มแข็งกว่า ผ่านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งเราจะเห็นได้จากการที่วัยรุ่นของเรามีค่านิยมการแต่งกาย การรับประทานอาหาร การประพฤติตัว และอื่น ๆ ซึ่งบางอย่างขัดแย้งกับค่านิยมที่ดั้งเดิมของไทย

- สังคมตกเป็นเหยื่อของกระแสวัตถุนิยม ดังจะเห็นได้จากการที่คนในสังคมให้ความสำคัญกับวัตถุเงิน ความร่ำรวย มีการก่อกองหนี้สิน ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านวัตถุมากขึ้น

- คุณธรรม จริยธรรมของเด็กลดลง สืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทางสังคม ทำให้เห็นได้ชัดว่าคุณธรรม จริยธรรมของเยาวชนในปัจจุบันได้ลดลงอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความอดทน อดกลั้น และด้านอื่น ๆ ดังที่ปรากฏในงานวิจัยที่มีการสำรวจออกมา

- สถาบันหลักที่หล่อหลอมเยาวชนมีบทบาทลดลง ไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัว ศาสนา แม้แต่สถาบันการศึกษาเองก็ไม่สามารถหล่อหลอมเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ที่มา * วารสารหลักสูตรและการสอนทักษิณ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2551

** อาจารย์ ดร. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

เป้าหมายการพัฒนาคนและสังคมไทย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ได้กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาคนและสังคมไทยไว้ดังนี้

- คนไทยทุกคนได้รับการพัฒนาทุกด้าน
- มีความสามารถในการแก้ปัญหา
- มีทักษะในการประกอบอาชีพ
- มีความมั่นคงในชีวิต อย่างมีศักดิ์ศรี
- อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
- พัฒนาการให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน
- สร้างและพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความพร้อมด้านสติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม
- พัฒนาสมรรถนะและทักษะแรงงานให้รองรับการแข่งขันของประเทศ
- เร่งสร้างคนให้มีความเป็นเลิศการ สร้างสรรค์นวัตกรรมและความรู้ใหม่
- การเรียนรู้ตลอดชีวิต
- จัดองค์ความรู้ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ

บทบาทครูในวิกฤตสังคมไทย

ครูในฐานะที่เป็นวิชาชีพและเป็นปวงชนียบุคคลของสังคมนั้น มีบทบาทและความสำคัญต่อสังคมมากมายตั้งแต่เยาวชนอันเป็นสมาชิกใหม่ของสังคมจนถึงสังคมประเทศชาติโดยรวม ในสังคมยุคปัจจุบันที่มีความซับซ้อนและสับสนมากขึ้น อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทำให้ปัญหาสังคมก็ซับซ้อนมากยิ่งขึ้นด้วย เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อมชนิดใหม่ ๆ ปัญหาการแสดงออกทางเพศของผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ ปัญหาการรบค่านิยมที่ไม่ถึงประสงค์ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม เป็นต้น ดังนั้นครูในยุควิกฤตทางสังคมต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทในการเยียวยาสังคม และการป้องกันความเสื่อมโทรมของสังคมและประเทศชาติแล้ว ยังต้องมีบทบาทในการพัฒนา หรือสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเยาวชนของชาติอีกด้วย ซึ่งสามารถสรุปบทบาทของครูในยุควิกฤต ทางสังคมไทยได้เป็น 6 ด้าน ดังนี้

1. บทบาทในการสร้างเยาวชนที่พึงประสงค์

ในสภาพการณ์ที่เกิดวิกฤตทางสังคมดังที่ได้กล่าวไว้แล้วนั้น ครูจึงต้องมีบทบาทสำคัญในการสร้างเยาวชนที่พึงประสงค์เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนหรือการปฏิบัติตน ครูจึงควรมีการปรับเปลี่ยนบทบาทของตน เช่น

- ครูควรบูรณาการองค์ความรู้ในท้องถิ่นให้เข้ากับความรู้ในระดับสากล เพื่อให้เด็กสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในท้องถิ่นในขณะที่เดียวกันก็สามารถปรับตัวให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ รวมถึงสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับมนุษย์ทั่วโลก

- ครูควรให้ความสำคัญกับกระบวนการเสาะแสวงหาความรู้ด้วยตนเองของเด็กให้มากขึ้น ให้เด็กได้รู้จักแยกแยะ วิเคราะห์ว่า ข้อมูล สารสนเทศใดที่มีคุณค่าและไม่มีคุณค่า โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมกระบวนการคิดให้มากขึ้น

- ครูต้องทำให้เด็กเกิดความตระหนักถึงบทบาทของตนเองในฐานะสมาชิกของสังคม มีส่วนได้ส่วนเสียกับสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม และพร้อมที่จะร่วมกับผู้อื่นในการแก้ไขปัญหาของสังคม

- ครูควรปรับเปลี่ยนบทบาทตนเองให้เป็นทั้งนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็ก รวมถึงการมีบทบาทเป็นผู้ประสานระหว่างครอบครัว ชุมชนกับโรงเรียน เพื่อที่จะได้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กได้

2. บทบาทของครูในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

มนุษย์ถือเป็นทรัพยากรที่มีค่าที่สุดและสำคัญกว่าทรัพยากรทั้งหลายในประเทศ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ก็คือการเปลี่ยนแปลงมนุษย์ให้ดีขึ้นจากเดิม หรือเจริญขึ้นกว่าเดิมนั่นเอง ซึ่งจะส่งผลให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาของประเทศต่อไป การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตั้งแต่ระดับนานาชาติจนถึงระดับท้องถิ่นนั้นต้องอาศัยการศึกษาเป็นตัวจักรสำคัญ ปัจจัยสำคัญที่สุดของการศึกษาก็คือครู นั่นเอง ครูจึงถือเป็นผู้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้กับประเทศชาติในทุกระดับให้มีคุณสมบัติ ดังนี้

- เป็นสมาชิกที่ดีของมนุษยชาติกล่าวคือ สามารถสื่อสาร อ่านออก เขียนได้ คำนวณได้ เข้าใจสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เข้าใจและติดตามความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ รู้จักบำรุงรักษาสุขภาพอนามัยส่วนบุคคลและชุมชน รู้จักวิเคราะห์เหตุผลและแสวงหาทางเลือกหลาย ๆ ทางในการแก้ปัญหาของตนเองและชุมชน ได้ รู้จักเลือกทางเลือกและวางแผนปฏิบัติที่เหมาะสมตลอดจนเป็นผู้ไม่เอาเปรียบผู้อื่นและรู้จักช่วยเหลือผู้อื่นตามสมควร

- เป็นสมาชิกที่ดีของวงการอาชีพ กล่าวคือ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทำงานเป็น รักการทำงาน และรู้จักศึกษากระบวนการในการจัดการกับงานที่ทำ มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริตทั้งหลาย

- เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม กล่าวคือ มีความรู้ความเข้าใจในสภาพของสังคมและการเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งในครอบครัวและชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ สามารถปฏิบัติตนเหมาะสมกับบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกของครอบครัวและชุมชน ภูมิใจในการปฏิบัติตนได้เหมาะสมในฐานะสมาชิกของชุมชน ตลอดจนรู้จักให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมในชุมชนและประเทศชาติ

3. บทบาทครูในการรักษาค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของชาติ

การรักษาวิถีชีวิตของมวลชนในชาติหรือการรักษาวัฒนธรรมของชาตินั้นเป็นประเด็นที่สำคัญจากเหตุการณ์สำคัญ ๆ ในประวัติศาสตร์โลกในหลากหลายดินแดนได้พิสูจน์สัญชาตญาณนี้แล้วว่าชาติที่สูญเสียวัฒนธรรมของคนไปนั้น เป็นชาติที่ต้องหายสาบสูญไปจากประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น ตัวอย่างเช่นประเทศจีนที่เคยถูกยึดครองโดยชนชาตินอกกำแพงเมืองจีนถึง 2 ครั้ง คือ ชนชาติมองโกลกับชนชาติ

แมนจูแต่ในที่สุดทั้ง 2 ครั้งนั้นชนชาติจีนได้กลืนชนเผ่าทั้งสองทางวัฒนธรรมจนหมดสิ้น ดินแดนมองโกเลียในและแมนจูเลียกลายเป็นส่วนหนึ่งของจีนจนปัจจุบันนี้ ในดินแดนส่วนอื่นของโลกก็มีเรื่องราวเช่นนี้มากมาย ชาวเอเชนส์กลืนชาวสปาดาร์ ชาวสเปนกลืนชาวอินเดียนในอเมริกาใต้ เป็นต้น

บทบาทของครูไทยในการส่งเสริมวัฒนธรรมของชาตินั้น นอกจากการอบรมสั่งสอนตามหน้าที่ของครูแล้ว สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2537 : 3-63) ได้เสนอแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนไว้ 11 ประการ คือ

- สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ครูให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องประวัติความเป็นมาของชาติไทย ปลุกฝังให้เกิดความรักความหวงแหนและกตัญญูรู้คุณบรรพบุรุษไทยที่ได้เสียสละเพื่อชาติปลุกฝังระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ครูให้ความรู้เกี่ยวกับศาสนา และปลุกฝังให้ตระหนักถึงคุณค่าและปฏิบัติตามหลักธรรม ตลอดจนให้ตระหนักในพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์

- วิธีครอบครัวและชุมชน ครูสั่งสอนให้ตระหนักและเห็นความสำคัญของครอบครัวและชุมชนให้เข้าใจบทบาทและหน้าที่ในการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและชุมชน

- ขนบธรรมเนียมและประเพณีไทย ครูสั่งสอนให้ตระหนักว่า ขนบธรรมเนียมและประเพณีไทยเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า เป็นสื่อเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม

- ภาษาไทย ครูสั่งสอนให้ตระหนักว่าภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของชาติที่มีคุณค่า น่าภาคภูมิใจ ภาษาเป็นสิ่งบ่งบอกถึงความเป็นชาติอารยะ ครูต้องส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรักและใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งให้เข้าใจและเห็นความสำคัญของภาษาในฐานะที่เป็นเครื่องมือสืบทอดวัฒนธรรม

- ระเบียบวินัย ครูสั่งสอนให้ตระหนักว่าความมีระเบียบวินัยของคนในสังคมนั้น เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกทางด้านการควบคุมตนเอง ครูช่วยปลุกฝังจิตสำนึกและส่งเสริมให้ปฏิบัติตนให้มีระเบียบวินัยที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย

- ค่านิยม คุณธรรมและจริยธรรม ครูสั่งสอนให้ตระหนักว่าค่านิยม คุณธรรมและจริยธรรมเป็นเครื่องมือยึดเหนี่ยวทางสังคมที่สำคัญการปฏิบัติตามค่านิยมที่พึงประสงค์ของสังคม เช่น การยิ้มแย้มแจ่มใส การขอบคุณและขอโทษ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การประหยัดและออม การขยัน รักความยุติธรรมและรักสงบเห็นอกเห็นใจผู้ด้อยโอกาส ตลอดจนการเสียสละเพื่อส่วนรวม ค่านิยมคุณธรรมและจริยธรรมเหล่านี้นำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี

- วิธีชีวิตและภูมิปัญญาไทย ครูสั่งสอนให้ตระหนักว่าคนไทยสามารถใช้ปัญญาแก้ปัญหาการดำรงชีวิตอย่างประสานสัมพันธ์กับธรรมชาติ ครูส่งเสริมให้นักเรียนภูมิใจ ในการนำภูมิปัญญาไทยมาผสมผสานเพื่อพัฒนาแนวทางในการดำเนินชีวิต

- การแต่งกายแบบไทย ครูสั่งสอนให้ตระหนักว่าการแต่งกายแบบไทยนั้นเป็นการบ่งบอกถึงความเป็นไทย ครูส่งเสริมให้นักเรียนแต่งกายเหมาะสมกับกาลเทศะ ประหยัด และสอดคล้องกับวิถีชีวิตไทย

- ศิลปกรรมแบบไทย ครูสั่งสอนให้ตระหนักว่าศิลปกรรมเป็นการแสดงออกทางวัฒนธรรมในด้านความงามและความซาบซึ้งที่เป็นรูปธรรม ครูส่งเสริมให้รู้จักการอนุรักษ์ การสร้างสรรค์และให้มีความเข้าใจในคุณค่าหรือซาบซึ้งในศิลปกรรมไทย

- วัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว ครูสั่งสอนให้ตระหนักว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งสูงใจการท่องเที่ยวที่สำคัญประการหนึ่ง การท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ครูส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตลอดจนมารยาทในการท่องเที่ยว

- วัฒนธรรมกับการพัฒนา ครูสั่งสอนให้ตระหนักว่าพื้นฐานการพัฒนาชาติบ้านเมืองที่สำคัญคือการพัฒนาคน การพัฒนาจิตใจคนเป็นการพัฒนาที่ต้องใช้วิถีทางวัฒนธรรมอันเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน การพัฒนาโดยใช้พื้นฐานทางวัฒนธรรมเป็นการพัฒนาที่มีดุลยภาพระหว่างความก้าวหน้ากับการอนุรักษ์

นอกจากวัฒนธรรม 11 ประการนี้แล้ว ครูยังต้องมีบทบาทในการเป็นผู้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีไว้ โดยการอบรมสั่งสอนนักเรียนให้เข้าใจและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของไทยอื่น ๆ อีกด้วย เช่น วัฒนธรรมทางการเมือง วัฒนธรรมการใช้ถนน วัฒนธรรมการเข้าคิว เป็นต้น

4. เป็นผู้นำและร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนนั้น ครูควรเข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะของผู้ประสานงาน ผู้นำหรือที่ปรึกษาของกิจกรรมตามแต่โอกาสหรือบริบทของแต่ละชุมชน ทั้งเพื่อช่วยให้กิจกรรมเหล่านั้นสามารถแก้ปัญหา หรือเยียวยาวิกฤตทางสังคมที่เกิดขึ้น

5. เป็นผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

บทบาทของครูในด้านนี้อาจทำได้โดยการจัดหรือประสานงานการจัดอบรมเกี่ยวกับวิชาชีพ ศิลธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ การแก้ปัญหา การพัฒนาชุมชน เป็นต้น

6. ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี เป็นแบบอย่างที่ดีในสังคม

ครูถือเป็นปูชนียบุคคลที่ได้รับการยอมรับนับถือจากบุคคลทั่วไปมาตั้งแต่อดีต แม้กระทั่งปัจจุบันนี้ครู โดยส่วนใหญ่ก็ยังเป็นที่ยอมรับนับถือของบุคคลในสังคมอยู่เสมอมา ดังนั้นการประพฤติปฏิบัติตนของครูจะเป็นแบบอย่างที่ดีและบุคคลทั่วไปยึดถือเป็นแบบอย่าง ครูจึงควรให้ความสำคัญกับบทบาทในด้านนี้โดยการปฏิบัติตนในฐานะพลเมืองดีของสังคมอย่างมีคุณค่า

บทบาทของครูที่ได้นำเสนอไว้ในบทความนี้นั้น ครูสามารถนำไปปรับและปฏิบัติตนในยุคที่ถือว่าเป็นยุควิกฤตทางสังคม ครูต้องเปรียบเสมือนแสงไฟที่ส่องสว่างนำทางให้กับคนในสังคมปัจจุบัน ที่ต้องอยู่ท่ามกลางความมืดมิดและปัญหาที่รุมเร้าอยู่ตลอดเวลา เป็นผู้ที่ก่อให้เกิดสิ่งที่ดีงาม สิ่งที่มีคุณค่าต่อสังคม เป็นผู้ที่จะต้องทำให้สังคมไทยเป็น “สังคมแห่งปัญญาและการเรียนรู้” ต้องพัฒนาคนไทยให้มีคุณลักษณะ “มองกว้าง คิดไกล ใฝ่รู้” และ “มุ่งก้าวหน้า รู้ทันโลก” ดังคำกล่าวที่ว่า “ครู คือเมล็ดพันธุ์แห่งความดีงาม ตกไปอยู่ที่ใดก็ทำให้ที่นั้นมีแต่ความดี ความเจริญ อุดมสมบูรณ์”

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2537). *แนวทางในการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย*

11 ประการ. กรุงเทพฯ: อรุณสภา.

ยนต์ ชุ่มจิต. (2546). *การศึกษาและความเป็นครูไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โอ เอส พรินติ้ง เฮ้าส์.

ถัดดา เสนาวงษ์. (2526). *ความเป็นครู*. กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์การพิมพ์.

ครูที่สอนดีเป็นอย่างไรในมุมมองของผู้เรียน*

วิระ กษสารทอง**

ผมได้ข้อคิดเรื่องนี้จากลูกชายคนเล็กอายุ 16 ปี ซึ่งเรียนอยู่ในเกรด 11 หลังจากที่ใช้เวลาพูดคุยกันในประเทศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเรียนรู้ของลูกชายผม ผมเห็นว่าเป็นประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจและน่าจะเป็นประโยชน์ต่อตัวครู ทั้งนี้เพราะเป็นการสะท้อนมาจากแนวคิดและมุมมองของผู้เรียน ลูกชายบอกผมว่า ในความเห็นของเขา ครูที่สอนดี ควรมีลักษณะสำคัญรวมแล้ว ได้หลายประการ เช่น

1. มีสไตล์การสอนดี

หมายถึง การมีรูปแบบของวิธีการสอนที่ดี โดยสามารถถ่ายทอดความรู้หรือข้อมูลมาสู่ผู้เรียนได้อย่างน่าสนใจ รู้จักกระตุ้นให้นักเรียนเปิดใจเรียนรู้ อยากรู้ อยากติดตาม อยากศึกษาค้นคว้า มีกิริยาท่าทางและมีวิธีการเข้าหานักเรียนแต่ละคนอย่างน่าสนใจ ที่สามารถช่วยให้ทุกคนรู้สึกไม่เคอะเขินที่จะแสดงความคิดเห็น ตลอดจนมีความกระตือรือร้นในการสอน การมีรูปแบบการสอนที่น่าสนใจยังเป็นการเปิดใจให้ผู้เรียนสนใจ และกระตือรือร้นในการเรียนวิชานั้น ๆ ได้ ตัวอย่างวิธีการ เช่น ก่อนสอนหรือทำกิจกรรมครูทักทายผู้เรียนด้วยสีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส แสดงท่าทางแห่งความเป็นมิตร อย่างจริงใจและเป็นธรรมชาติ เช่น ไม่เพียงแต่กล่าวคำสวัสดิทธานั้น แต่ครูอาจชวนคุยเพื่อสร้างบรรยากาศความเป็นมิตรและความเป็นกันเองกับผู้เรียน หรือป้องกันคำถามที่น่าสนใจชักชวนให้นักเรียนทุกคนแสดงความคิดเห็นครูบางคนเริ่มต้นสอน ด้วยการเล่าเรื่องจากประสบการณ์ที่เคยประสบมา ย่อมทำให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนาน และไม่เพียงบรรยายอย่างเดียว หรือเป็นผู้ควบคุมชั้นเรียนเท่านั้น แต่มีการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เป็นต้น

2. สอนสนุกแต่มีสาระ

คือ การสอนที่ได้เนื้อหาสาระพร้อม ๆ ไปด้วยผู้เรียนมีความสนุกสนาน ทั้งนี้เพราะเด็กวัยเรียนเป็นวัยที่รักสนุก ชอบการเล่น อยากรู้ อยากเห็น อยากทดลอง ตื่นตาตื่นใจกับเรื่องใหม่ ๆ หากครูมีวิธีการสอนที่สามารถสอดแทรกความสนุกสนานไปด้วย ย่อมสอดคล้องกับความต้องการและพัฒนาการตามวัยของผู้เรียน การเรียนการสอนย่อมน่าสนใจ ไม่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกเบื่อหน่ายห้องเรียนจะกลายเป็นห้องเรียนที่มีความสนุกสนาน ตื่นเต้น และการที่ครูผู้สอน สอนสนุกนั้นย่อมเป็นการเปิดใจผู้เรียนให้เปิดรับการเรียนรู้ได้อย่างง่ายดายตัวอย่างการสอนที่สนุกแต่มีสาระ เช่น การที่ครูผู้สอนต้องมีความเป็นกันเองกับผู้เรียน มีการเล่าเรื่องตลกหรือเรื่องราวใหม่ ๆ ต่าง ๆ สอดแทรกในการเรียนการสอน หรืออาจให้เล่นเกมหรือทำกิจกรรมประกอบการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนได้มีส่วนในการ

ที่มา * วารสารศาสนรัฐประศาสนศาสตร์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 78 เดือนสิงหาคม 2550

** นักศึกษาโปรแกรมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 ห้อง 1 รุ่น 7 ภาคปกติ

คิดเกมหรือกิจกรรมด้วยตนเองมีการใช้สื่อการเรียนการสอนใหม่ ๆ เช่น การใช้ภาพ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่น่าสนใจ การเล่นเกม มัลติมีเดีย หรืออุปกรณ์อื่น ๆ เพิ่มเติมสนับสนุนในการเรียนรู้เป็นต้น

3. มีการเตรียมตัวมาสอน

ครูที่สอนดีต้องมีการวางแผนการสอนล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ เตรียมเอกสาร สื่อประกอบการสอน ที่มีการกำหนดจุดประสงค์ การเรียนรู้ เนื้อหา วิธีดำเนินการสอน รวมถึงการวัดผลและประเมินผลที่เหมาะสมกับผู้เรียน ทั้งนี้เพราะครูที่คิดวางแผนเตรียมการสอนไว้อย่างละเอียดรอบคอบเหมาะสม จะสามารถดำเนินการสอน ได้อย่างดีตามที่กำหนดไว้ และกรณีที่ครูคนหนึ่งจะต้องสอนหลาย ๆ ชั้นเรียน หรือหลาย ๆ ระดับ ยิ่งจำเป็นจะต้องเตรียมการสอนอย่างดี ทั้งนี้เพราะผู้เรียนแต่ละคน แต่ละช่วงวัยหรือแต่ละระดับมีความแตกต่างกัน ผู้เรียนจะสามารถรับเนื้อหาสาระต่าง ๆ ได้อย่างครบถ้วน และเป็น การเอื้อให้ผู้เรียนแต่ละคนได้รับคำแนะนำ ที่ตรงตามความต้องการ ความถนัด และศักยภาพของผู้เรียน เนื่องจากครูมีการเตรียมการสอนได้อย่างสอดคล้อง กับผู้เรียน และสามารถตอบปัญหา หรือคลายความสงสัยของผู้เรียนได้อย่างครบถ้วน ตัวอย่างของครูที่เตรียม การสอนดี เช่น มีการวางแผนกิจกรรมการ สอน การสอนในเนื้อหาสาระที่เป็นประเด็นอนาคต มีการคิดป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากการ เรียนการสอน เช่น ปัญหาผู้เรียน ไม่เข้าใจ ผู้เรียน ไม่สนใจ หรือเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดในลักษณะต่าง ๆ นอกจากนั้นครูจำเป็นจะต้องรู้จักผู้เรียนแต่ละคน และให้ความเป็นกันเองกับผู้เรียน เพื่อจะคุ้นเคยและ เข้าใจผู้เรียนได้อย่างแท้จริง และเป็นประ โยชน์ต่อการเตรียม การสอนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับ ผู้เรียนอย่างแท้จริง

4. ให้ทุกคนในชั้นมีส่วนร่วม

ครูที่ดีย่อมไม่เพียงสอน โดยให้ผู้เรียนนั่งฟังและจดตามที่ครูบอกเท่านั้น ควรส่งเสริมให้ ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน ให้ผู้เรียนได้แสดงออกอย่างเต็มที่ ครูจะรู้ว่าผู้เรียนต้องการสิ่งใด และปรับการสอนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เมื่อผู้เรียนตระหนักว่าครูผู้สอนมีความสนใจและเอาใจใส่ ย่อมส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ เอาใจใส่ในการเรียน และเกิดความรู้สึที่ดีต่อตัวครู นอกจากนั้น จากงานวิจัยยังพบว่า ประสิทธิภาพของการเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมพูด ร่วมทำยังมีมากกว่าการอ่าน การ ได้ยิน การเห็นเพียงอย่างเดียว อย่างหนึ่งเท่านั้น ยกตัวอย่างเช่น การสอนให้ผู้เรียนเข้าใจคำว่า ประชาธิปไตยด้วยการให้ผู้เรียนได้ลองทำกิจกรรม เช่น การเลือกตั้งจำลองในชั้นเรียน ย่อมมี ประสิทธิภาพ ที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจมากกว่าการสอนแบบบรรยายเป็นต้น นอกจากนั้นแล้วยังพบว่าการ เรียนรู้จากการอ่าน การฟัง การมองเห็น ยังไม่เกิดการเรียนรู้ที่ถาวรเท่ากับการเรียนรู้ ได้ช่วยนักเรียน อยากเรียนมากขึ้น เพราะเด็กจะมีกำลังใจและมีครูคอยช่วยเหลืออย่างดี

5. มีความรู้

ครูควรเป็นผู้เปี่ยมด้วยภูมิความรู้ที่แท้จริง สามารถชี้แจงเรื่องลึกลับให้เข้าใจได้ง่าย สามารถสอนศิษย์ให้ได้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น เพราะหน้าที่ของครูโดยตรง คือการนำความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์ของคนในวิชาที่สอน มาถ่ายทอดให้ผู้เรียนเข้าใจให้มากที่สุด ครูควรรู้จริง มีความเชี่ยวชาญ ตลอดจนมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ครูสอน เพราะนั่นจะนำมาซึ่งความเคารพนับถือ การเป็นแบบอย่าง และสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ผู้เรียน การที่ครูจะเป็นผู้ที่มีความรู้จริงและเชี่ยวชาญได้นั้น ตัวครูต้องฝึกฝนปรับปรุงตนเองเสมอในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านความรู้ ทักษะความสามารถ และด้านลักษณะชีวิต ไม่เพียงเท่านั้น การเปิดใจยอมรับการประเมินจากผู้เรียนยังจะเป็นหนทางที่ครูสามารถนำมาปรับปรุงการเรียนการสอนได้ เช่น การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประเมินครูหลังการเรียนการสอนในแต่ละครั้ง หรือแต่ละภาคการศึกษาเป็นต้น

6. เข้มงวดผลักดันแต่ใจกรุณา

หมายถึง การที่ครูผู้สอนมีความสมดุลระหว่างการเข้มงวดและความประนีประนอม ไม่เข้มงวดจนเกินไป ไม่ใช่อารมณ์ ไม่โกรธหรือแสดงอาการเกรี้ยวเมื่อผู้เรียนผิดพลาด แต่มีเหตุมีผล และคอยให้กำลังใจในการฝึกฝนเรียนรู้ต่อไป มีความเป็นกันเองกับผู้เรียน ทั้งนี้เพราะ หากทำให้ผู้เรียนเกิดความกลัว เช่น กลัวการตอบคำถาม ถูกลงโทษ กลัวสอบตก ทำไม่ได้ กลัวแพ้ ความกระวนกระวายและความเครียดย่อมจะตามมา ยกตัวอย่างเช่น ผู้เรียนบางคนในช่วงเวลาการซ้อมกีฬาสามารถทำเวลาได้ดีแต่ในสนามแข่งจริงกลับทำได้ไม่ดี หรือเล่นไม่ออก เพราะอยู่ภายใต้แรงกดดันสูง เช่นเดียวกับการเรียน หากครูดุ หรือเครียดผู้เรียนจะเครียดตาม ซึ่งอาจนำไปสู่การหนีปัญหา หรือหันเหไปในทางที่ไม่ถูกต้อง เช่น พักยาเสพติดการพนัน หรือการดูหนังที่เร้าอารมณ์ ฯลฯ ดังนั้นครูไม่ควรเข้มงวดกับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มากเกินไป ต้องไม่ใช่อารมณ์ในการสอน การสั่งงาน หรือการลงโทษ ต้องพยายามประนีประนอม ให้ความรัก ความเข้าใจกับผู้เรียนแต่ละคน มีความเป็นมิตรกับผู้เรียน รวมถึงให้กำลังใจอยู่เสมอเพื่อให้ผู้เรียนไม่เครียด แต่รู้สึกผ่อนคลาย เอื้อให้ผู้เรียนมีความสุข และปรารถนาที่จะเรียนรู้หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ และก้าวต่อไปไม่ยอมแพ้ง่ายและตั้งใจเรียนเรียนอย่างเต็มที่มากขึ้น ซึ่งตรงกับคำกล่าวประโยคหนึ่งที่มีผู้กล่าวไว้ว่า “เด็กคือผ้าขาว ผู้ใหญ่นั้นคือสี แต่งแต้มเกมปรานีได้ผ้าสีที่งดงาม”

7. เลือกคำและใช้ศัพท์ดีในการสอน

คือ การที่ครูมีความสามารถในการเลือกใช้คำที่เหมาะสมกับผู้เรียน ทั้งนี้เพราะผู้เรียนแต่ละคนแต่ละระดับ แต่ละเพศ มีความแตกต่างกัน การเลือกใช้คำที่เหมาะสมกับผู้เรียน ในความแตกต่าง เช่น เพศ วัย ความรู้ ความสามารถ ศักยภาพของผู้เรียนย่อมทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจได้ง่ายมากขึ้น และยังเป็นการแสดงถึงความเข้าใจในตัวผู้เรียน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนได้ง่ายขึ้น เกิดความสนุกสนาน และความพึงพอใจในการติดตามบทเรียน หรือติดตามในสิ่งที่ครูสอน ครูสามารถเลือกใช้คำที่เหมาะสมกับผู้เรียนในชั้นเรียนนั้น ๆ โดยใช้คำสุภาพที่แสดงถึงการให้เกียรติผู้เรียน และเหมาะกับการรับรู้ตามความแตกต่างด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน เช่น ผู้เรียนที่เป็นผู้หญิงครูอาจต้องใช้คำพูดที่ระมัดระวังมากขึ้น ทั้งนี้เพราะเด็กหญิงมีความอ่อนไหวกว่าเด็กชาย หรือการใช้คำพูดกับผู้เรียนที่มีความบกพร่อง

ทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการอาจต้อง
ระมัดระวังกว่าเด็กปกติ เป็นต้น

8. **สอนวิธีทบทวนบทเรียน** การสอนวิธีการในการทบทวน รื้อฟื้น ทำความเข้าใจในวิชา
นั้น ๆ เพิ่มเติม เป็นอีกประการหนึ่งที่สำคัญ ทั้งนี้เพราะเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนในการทบทวนความรู้
ความเข้าใจในเนื้อหาสาระของวิชานั้น ๆ ทั้งนี้ เพราะการที่ผู้เรียนต้องเรียนในหลายวิชา อาจเกิดความ
สับสน แต่หากมีการทบทวนก่อนการสอบอาจช่วยให้ผู้เรียนได้ทำความเข้าใจเพิ่มเติมอีกครั้ง เป็นการ
ช่วยลดความเครียดให้กับผู้เรียน ดังนั้นครูควรตระหนักว่า การเรียนนั้นยังฝึกฝนมาก ยิ่งเชี่ยวชาญ ยิ่งรู้
จริงวิธีการในการทบทวนบทเรียนให้ผู้เรียน เช่น มีการตั้งคำถามให้ผู้เรียนตอบ หรือแสดงความคิดเห็น
ครูอาจให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดทำรายงานสรุปสิ่งที่เรียนรู้ เป็นต้น ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเป็นเพียงตัวอย่าง
ลักษณะครูที่สอนดี ที่ผมได้รับจากมุมมองของเด็กคนหนึ่งที่สะท้อนออกมาในฐานะที่เขาเป็นผู้เรียน
วันนี้ความหวังของการปฏิรูปการศึกษาไทยคงไม่ไกลเกินฝัน หากครูรับฟังความเห็นจากทุกฝ่ายร่วม
ด้วย โดยเฉพาะผู้เรียนซึ่งถือเป็นผู้เกี่ยวข้องและได้รับผลโดยตรง ทั้งนี้เพื่อครูจะสามารถพัฒนาตนเองทั้ง
ในด้านความรู้ ทักษะความสามารถในการสอน และลักษณะชีวิต และสามารถนำสิ่งที่ผู้เรียนสะท้อนมา
นี้ไปปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องความต้องการของผู้เรียน ได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ประธานคณะกรรมการศึกษาฯ สถาบันปริญญาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ. Kriengsak@bangkokcity.com, <http://www.ifd.or.th>

คุณธรรมและค่านิยมสำหรับครูในภาวะวิกฤตสังคมไทย*

อมลวรรณ วีระธรรมโม**

บทนำ

ในสภาวะของสังคมไทยในปัจจุบันนี้ ทำให้ราชการครูต้องหันกลับมาให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรมและค่านิยมเป็นอย่างมาก ซึ่งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันหรือกำลังจะก้าวสู่ออนาคต ครูย่อมมีความสำคัญต่อสังคมประเทศชาติและโลก คราบใดที่สังคมมนุษย์ยังสามารถผลิตสมาชิกใหม่ให้สังคม ความต้องการครูก็ยังมีอยู่ตลอดไป แต่มีข้อจำกัดอยู่แต่เพียงในเรื่องจำนวนและความสามารถของครูที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของสังคมโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง เพราะโลกปัจจุบันได้มีความเจริญก้าวหน้า วิทยาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ มีความก้าวหน้าและพัฒนาไปอย่างมาก ดังนั้น ครูในยุคปัจจุบันและอนาคตคงจะต้องมีการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมด้วย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (บุญสม มาร์ติน. 2521 : 6) ได้พระราชทานพระบรมราโชวาท ตอนหนึ่งว่า “ผู้เป็นครูอย่างแท้จริงนับว่าเป็นบุคคลพิเศษ ผู้ต้องแผ่เมตตาและเสียสละเพื่อความสำเร็จความก้าวหน้าและความสุขความเจริญของผู้อื่นตลอดชีวิต ที่กล่าวมานั้นประการหนึ่งเพราะครูจำเป็นต้องมีความรัก ความสงสารศรัทธาเป็นพื้นฐานทางจิตใจอย่างหนักแน่น จึงสามารถทนลำบาก ทนตรากตรากายใจอบรม สั่งสอนและแม้เกี่ยวข้องกับเหตุพิชัยให้ตลอดรอดฝั่งได้อีกประการหนึ่ง ต้องยอมเสียสละความสุขและประโยชน์ส่วนตัวเป็นอันมาก เพื่อมาทำหน้าที่ครูซึ่งคงทราบกันดีอยู่แล้วว่าไม่ใช่ทางที่จะแสวงหาความร่ำรวย ยศศักดิ์ หรืออำนาจความเป็นใหญ่แต่ประการหนึ่งแก่ตนเอง”

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่า ครูทั้งหลายควรตระหนักในความเป็นวิชาชีพครูให้มากเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและมีอุดมการณ์ที่จะเสียสละเพื่อเยาวชนของชาติให้ประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองที่ดีของชาติในอนาคตอันแท้จริงและยังเป็นครูในยุคนี้แล้วครูยังคงเป็นนักแสวงหาความรู้ใหม่อยู่เสมอ เพื่อจะได้มีความรู้ที่ทันสมัย ความรู้ที่ถูกต้อง ไปสั่งสอนศิษย์ให้เติบโตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต่อไป

ครูคือใคร

“ครู” คือใครนั่น เป็นคำถามที่ทุกคนอาจได้ยิน ได้ฟัง และได้ถามมามาก คำว่า “ครู” มีความหมายลึกซึ้งและกว้างขวางยากที่จะสรุปให้มีความหมายที่เป็นสูตรสำเร็จเป็นอย่างหนึ่งอย่างใดได้ ทั้งที่คำว่า “ครู” มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลีว่า “ครู-คุรุ” หรือจากภาษาสันสกฤตว่า “คุรุ” ในความหมาย

ที่มา* วารสารหลักสูตรและการสอนทักษิณ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2551

** อาจารย์ ดร., รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิเทศสัมพันธ์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ที่เป็นค่านาม แปลว่าผู้สั่งสอนศิษย์ หรือผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ และในความหมายเป็นคำวิเศษณ์ ในภาษาบาลีแปลว่า “หนัก สูง ส่วนในภาษาสันสกฤตแปลว่า ใหญ่ หนัก (ราชบัณฑิตสถาน. 2525 : 168)

ดังนั้น ก่อนจะสรุปว่า ครูคือใคร มีความหมายอย่างไรลองมาอ่านทัศนะของนักการศึกษา และบุคคลสำคัญ ๆ ดังนี้

พุทธทาสภิกขุ (2530 : 92) กล่าวถึงคำว่า “ครู” ว่าเราเรียกกันมาเพียงแต่ว่าเป็นผู้ควรเคารพ หรือมีความหนักที่เป็นเนื้ออยู่เหนือศิษระ เป็นเจ้าเหนือเหนือศิษระคนทุกคน และครูเป็นผู้เปิดประตูทาง วิชาญาณ

เปลื้อง ณ นคร (2526 : 89) ให้ความหมายของคำว่า “ครู” ไว้ว่าเป็นบุคคลที่มีความหนัก แน่นเป็นผู้ควรแก่การเคารพของศิษย์ และเป็นผู้สั่งสอนศิษย์

สวาโรช บัวศรี (2515 : 2) กล่าวถึง “ครู” ไว้ว่าเป็นบุคคลที่ผ่านการค้นคว้ามาอย่างหนัก เพื่อสะสมความรู้เอาไว้ถ่ายทอดให้แก่ศิษย์ และครูเป็นผู้ที่ต้องอดทนอย่างหนักในการอบรมสั่งสอน ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ ครูเป็นผู้ที่มีปัญญามากเมื่อจะกระทำสิ่งใดครูจึงต้องตระหนักถึงความผิดชอบ ชั่วดี และเลือกกระทำแต่สิ่งที่ดีงามเท่านั้น สอนศิษย์ให้มีปัญญาธรรม การวชิธรรม และสามัคคีธรรม

ดังนั้น ครูคือใครในที่นี้ขอสรุปว่า ครูเป็นผู้อบรมสั่งสอนศิษย์ ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ศิษย์ เป็นผู้ที่มีความหนักแน่นควรแก่การเคารพบูชาของศิษย์ ครูเป็นผู้ตระหนักโดยใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง ปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีที่ชอบ ที่ควร ครูเป็นผู้นำ เป็นผู้เปิดประตูทางวิชาญาณของศิษย์ไปสู่คุณธรรมชั้นสูง

พื้นฐานสำคัญของการเป็นครูดี

ครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษา ครูเป็นพ่อพิมพ์ แม่พิมพ์ของชาติ ในสมัยก่อนสังคมไทยยกย่องให้ครูเป็นปูชนียบุคคล เพราะครูมีความรู้ ความดี กล่าวคือ มีความรู้ดี และความประพฤติดีเป็นแบบอย่างแก่ศิษย์ ซึ่งงานของครูจัดอยู่ในประเภท “งานบริการที่ใช้ปัญญา” เป็นการให้บริการทางการศึกษาเพื่อให้ศิษย์เป็นคนดี คนเก่งของสังคม พื้นฐานที่สำคัญของการเป็นครูดี มีคุณภาพ มีดังนี้

1. พื้นฐานเกี่ยวกับคุณสมบัติส่วนตัว หรือสิ่งที่มีอยู่ในตัวตนของครู เช่น ความเชื่อ ความคิด จิตใจ นิสัย รูปลักษณ์ และการแสดงออกในสิ่งที่ดีงามมีความเป็นกัลยาณมิตร

2. พื้นฐานเกี่ยวกับจิตวิญญาณของความเป็นครู ได้แก่ ความรัก ความเมตตา ความเห็นอกเห็นใจ และต้องการจะช่วยเหลือผู้อื่น โดยบริสุทธิ์ใจและความสามารถแสดงออกทางจิตวิญญาณของความเป็นครูอย่างแท้จริง

3. พื้นฐานเกี่ยวกับปัญญาความรู้ ความสามารถ ได้แก่ ความรู้ทางด้านเนื้อหาวิชา ความรู้ทางด้านวิชาชีพครู ซึ่งเป็นสมรรถภาพ สำหรับการสอนที่ดี ส่วนทักษะ ได้แก่ ทักษะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลายทำให้ศิษย์เรียนรู้ได้อย่างมีความสุข และมีความสุข

4. พื้นฐานเกี่ยวกับการดำรงตนในสังคม ได้แก่ ความสามารถในการปรับตัวในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง ความสามารถในการมีสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น การยอมรับและเคารพในสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลอื่น คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ปฏิบัติต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องในรูปแบบที่เป็นแบบมนุษย์พึงปฏิบัติต่อมนุษย์ (Human approach to human)

5. พื้นฐานเกี่ยวกับศีลธรรมจรรยา ได้แก่ การมีจิตใจที่ดีงาม มีศีลธรรม รู้จักข่มใจ ฝึกใจตนเอง ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัตย์ ละวางความชั่ว ความทุจริต รู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของส่วนรวม อดทน อดกลั่น อดออม ประพฤติปฏิบัติต่อสิ่งที่ประ โยชน์ และเป็นธรรม

วิกฤตสังคมไทยกับความเสื่อมทางคุณธรรมของครู

ในสภาพปัจจุบันเป็นที่ทราบกันคืออยู่แล้วว่า นับตั้งแต่มีความเจริญความทันสมัยได้เข้ามาสู่สภาวะในสังคมไทย การเปลี่ยนแปลงด้านค่านิยมของคนไทยทุกอาชีพเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง คนไทยเริ่มให้ความสำคัญกับวัตถุความร่ำรวย เงิน ทอง ความฟุ้งเฟ้อ ลุ่มหลงในลาภ ยศ อำนาจ วาสนา ที่เป็นสิ่งทำให้เกิดความสุขภายนอก

ครูเป็นบุคคลกลุ่มหนึ่งในสังคมไทยที่มีทั้งครูเป็นส่วนดี แต่ส่วนหนึ่งก็ได้เกิดเป็นข่าวสารในด้านไม่ดีให้เห็นทางสื่อมวลชนได้บ่อยๆ ตลอดมา สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้อย่างไร เหตุใดคนที่ได้ชื่อว่าเป็นบุคคลที่เคารพจึงมีพฤติกรรมเช่นนี้ จึงได้มีการประมวลสาเหตุของครูกลุ่มที่เป็นภาพลบของสังคมว่ามีสาเหตุมาจากสิ่งต่อไปนี้

1. ไม่มีศีลธรรม จรรยา
2. ไม่รู้จักคำว่า พอเพียง
3. ไม่รักอาชีพครู
4. จิตใจอ่อนไหวได้ง่าย (อ่อนแอทางจิต)
5. ไม่มีปัญญาที่เฉียบแหลม
6. รู้ไม่เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ปรับตัวไม่ทัน
7. ไม่มีจิตสาธารณะ

ฯลฯ

จึงเป็นปัญหาที่ร้ายแรง และเป็นปัญหาที่เร่งด่วนที่ต้องรีบแก้ไข เพื่อไม่ให้เกิดผลเสียหายมากไปกว่านี้ เนื่องจากถ้ามีครูไม่ดี แฝงอยู่ในอาชีพครูซึ่งเป็นอาชีพที่มีคุณค่ายิ่งของสังคมจะทำให้ผู้เรียน ชุมชน สังคม หรือผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดความเดือดร้อนเสียหายเกิดขึ้น ส่งผลให้คุณภาพตกต่ำลงไปกว่านี้

คุณธรรมสำหรับครูยุควิกฤตสังคมไทย

คุณธรรม (Virtue) หมายถึง ความดีงามของลักษณะนิสัย หรือพฤติกรรมที่ได้กระทำจนเคยชิน เป็นความงาม ความดี หรือธรรมแห่งความดี เป็นคุณสมบัติฝ่ายดี โดยส่วนดีเป็นคุณภาพที่บุคคลได้กระทำตามความคิด และมาตรฐานของสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับความประพฤติและศีลธรรม

คุณธรรมจึงเป็นคุณสมบัติที่เป็นความดี ความถูกต้อง ซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจของบุคคล ซึ่งพร้อมที่จะกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ดังนั้น คุณธรรมของครู ก็คือคุณสมบัติที่เป็นความดี ความถูกต้องเหมาะสม ซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจของครู และเป็นแรงผลักดันให้ครูปฏิบัติหน้าที่ครูอย่างถูกต้องเหมาะสม และดีงาม

คุณธรรมกับจรรยาบรรณ เป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ เป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับครูทุกคนต้องมีประจำในจิตใจ เพราะถ้าหากครูขาดหรือบกพร่องในจรรยาบรรณและคุณธรรมเมื่อใด ก็เปรียบได้ดั่งพระภิกษุสงฆ์ที่บกพร่องในศีลหรือวินัยของสงฆ์ฉันนั้น โดยปกติแล้วจรรยาบรรณและคุณธรรมเป็นสิ่งที่คู่กัน กล่าวคือ ครูใดที่ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบคุณธรรมไทยสามัญสำนึกในจิตใจก็สามารถเรียกได้ว่า ครูผู้นั้นมีจรรยาบรรณแห่งความเป็นครูด้วย

ต่อไปนี้ใคร่ขอนำเสนอ จรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539 ที่เป็นแนวปฏิบัติที่มีคุณสมบัตินี้

ข้อ 1 ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ ช่วยเหลือส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า

ข้อ 2 ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ

ข้อ 3 ครูต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ

ข้อ 4 ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติ ปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์

ข้อ 5 ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติและไม่ใช้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ

ข้อ 6 ครูย่อมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิชาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ

ข้อ 7 ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู

ข้อ 8 ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในการสร้างสรรค์

ข้อ 9 ครูพึงประพฤติ ปฏิบัติตน เป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย

จากจรรยาบรรณที่เป็นสิ่งที่น่าสนใจที่มีความมีคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครูที่จำเป็นอย่างยิ่งในสถานะที่สังคมกำลังวิกฤตในขณะนี้ สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ความมีปัญญา (Wisdom) เป็นความรอบรู้ในวิชาการทั้งหลายทั้งปวง รู้แจ้งเห็นจริงในความเป็นไปของธรรมชาติชีวิต รู้จักชีวิต เข้าใจชีวิตแก้ปัญหาโดยใช้ปัญญาทำให้ศิษย์เกิดความสว่างทางปัญญาเป็นบุคคลที่มีปัญญารู้เท่าทันโลก

2. ความกล้าหาญ (Courage) กล้าประพฤตินในสิ่งที่ดีงาม ความมีเหตุผลที่สมเหตุสมผล เป็นผู้นำทางความคิดที่จะปฏิบัติดี

3. ความพอคี่ (Temperance) รู้จักตนเอง มีความพอเพียง พอคือ ไม่ขาด เพียงคือไม่เกิน พอใจกับความเป็นตัวตนของตนเอง มีความสุขตามอัตภาพ คุมอารมณ์และคุมกิเลสตัณหาต่าง ๆ ได้ สอนและเป็นแบบอย่างแก่ศิษย์

4. ความยุติธรรม (Justice) ไม่ก้าวก่ายบุคคลอื่น โดยความรู้สึส่วนตัว ไม่ลำเอียง อดคิดต่อบุคคลใด บุคคลหนึ่ง โดยเฉพาะกับศิษย์

5. ความเป็นคนของศาสนา ปฏิบัติศาสนกิจ (Piety) กระทำตนเองตามหลักศาสนาที่ตนนับถือด้วยความจริงใจ เป็นแบบอย่างแก่ศิษย์

6. ความมีจิตใจที่มีเมตตา กรุณา บริสุทธิ์ เป็นความปรารถนาดีที่คอยเป็นพลังผลักดันให้ครูพร้อมที่จะจุดประกายทางปัญญาให้แก่ศิษย์ และมีความบริสุทธิ์ทั้งกายและจิต ปราศจากกายทุจริต วจีทุจริต และมีแต่มนัสสุจริตมีความปรารถนาที่แท้จริงต่อศิษย์และคนรอบข้าง

ความสำคัญของคุณธรรมที่มีต่อครู

คุณธรรมของครูเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะคุณธรรมเป็นเครื่องประกันคุณภาพของครู ศิษย์จะเคารพยำเกรงเชื่อถือ ผู้ปกครองจะมีความเคารพและศรัทธา สถาบันวิชาชีพครูจะมีความเจริญก้าวหน้า สังคม และประเทศชาติ จะรุ่งเรืองมั่นคง ย่อมต้องอาศัยคุณธรรมของครูเป็นปัจจัยสำคัญ ฉะนั้นครูกับคุณธรรมจึงเป็นของคู่กันหากครูขาดคุณธรรมเมื่อใด ก็ไม่ผิดอะไรกับนักบวชที่ไร้ศีลเมื่อนั้น

กล่าวโดยสรุป ครูที่มีคุณธรรม ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการดังนี้

1. ด้านตัวครู

1.1 ทำให้ครูมีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงในอาชีพ

1.2 ได้รับคำยกย่องสรรเสริญจากบุคคลทั่วไป เป็นที่เคารพเชื่อฟังของศิษย์

1.3 มีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ไร้ภัยอันตรายใด ๆ เพราะแวดล้อมไปด้วยความรัก

รัก ความนับถือจากศิษย์และปวงชนทั่วไป

1.4 ครอบครัวยังมีความมั่นคงและสงบสุข ฐานะทางเศรษฐกิจ ไม่ฝืดเคือง

2. ด้านสถาบันวิชาชีพ

2.1 ทำให้ชื่อเสียงของคณะครูเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสของปวงชน

2.2 งานวิชาชีพครูมีความเจริญก้าวหน้าเพราะครูอาจารย์ทำงานเต็มกำลังความสามารถ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ใหม่ ๆ

2.3 สถาบันการศึกษาได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ เพราะได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากประชาชนด้วยความจริงใจ

3. ด้านสังคมหรือชุมชน

3.1 พลเมืองของสังคมเป็นกษัตริย์มีคุณธรรมสูง รู้จักสิทธิและหน้าที่อย่างถูกต้อง

3.2 สังคมมีสันติภาพเพราะประชาชนมีสันติสุข

3.3 สังคมได้รับการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน

4. ด้านความมั่นคงของชาติ

4.1 สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีความมั่นคงเพราะคนในชาติเห็นความสำคัญ

4.2 ความมีขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมของชาติ มีความมั่นคง ครูต้องอบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้ความเข้าใจ และปฏิบัติอย่างเหมาะสม

ค่านิยมสำหรับครูในภาวะวิกฤตสังคมไทย

ค่านิยม (Value) เป็นแนวความคิด ความประพฤติหรือสภาพของการกระทำใด ๆ ที่บุคคลหรือสังคมนิยมชมชอบ และเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าควรแก่การประพฤติปฏิบัติ จึงยอมรับยึดถือมาเป็นแนวประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ หรืออย่างน้อยก็ชั่วระยะเวลาหนึ่ง เพื่อจะได้บรรลุถึงจุดหมายของตนเอง หรือของสังคม อย่างไรก็ตามค่านิยมของบุคคลหรือของสังคมสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัยหรือตามความปรารถนาของบุคคลและสังคมนั้น ๆ

สำหรับค่านิยมสำหรับครูในวิกฤตทางสังคม มีดังต่อไปนี้

1. การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ

พฤติกรรมที่ครูอาจารย์และนักศึกษาควรประพฤติปฏิบัติมีดังต่อไปนี้

1.1 ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอเมื่อมีเวลาว่าง

1.2 ทำงานที่รับมอบหมายด้วยตนเองก่อนร้องขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น

1.3 ไม่แสดงอาการท้อถอยเมื่อมีงานมาก

1.4 เมื่อว่างเว้นจากภาระงานสอนมีการงานสุจริตทำเพื่อลดค่าใช้จ่ายหรือเพิ่มพูนรายได้

1.5 รับผิดชอบทำงานที่รับมอบหมายเสร็จทันกำหนดเวลาเสมอ

1.6 รับผิดชอบทำงานในหน้าที่ทุกอย่างเสร็จสมบูรณ์เป็นปัจจุบันเสมอ

1.7 แบ่งเวลาการทำงาน การพักผ่อนได้อย่างเหมาะสม ไม่ต้องให้ผู้บังคับบัญชา

คอยตักเตือน

- 1.8 เมื่อมีปัญหาพยายามแก้ปัญหาด้วยตนเองเสมอ (ยกเว้นสิ่งที่เหลือวิสัย)
  - 1.9 ผลิตสื่อการสอนนักเรียนด้วยตนเอง
  - 1.10 จัดการสอนเสริมนักเรียนที่เรียนอ่อน
  - 1.11 ฝึกรบรมศิษย์หรือคนในปกครองให้เป็นคนดีมีความรู้และความสามารถในการศึกษาเล่าเรียนหรือการทำงาน
  - 1.12 เมื่อทำงานผิดพลาด ยอมรับผลของการกระทำด้วยความกล้าหาญ
  - 1.13 เอาใจใส่ต่องานที่กระทำอยู่เป็นเนืองนิตย์
  - 1.14 หมั่นพิจารณาผลงานที่ทำด้วยความรอบคอบ
  - 1.15 ร่วมมือกับพวกห้องทำงานให้ส่วนรวมเมื่อได้รับการมอบหมายหรือร้องขอ
2. การประหยัดและออม
- พฤติกรรมที่ครูอาจารย์และนักศึกษาครูควรประพฤติปฏิบัติมีดังต่อไปนี้
- 2.1 ใช้จ่ายทุกอย่างให้คุ้มค่า
  - 2.2 งดการฟุ้งเฟ้อในสิ่งที่ไม่จำเป็นจนเกินไปนัก
  - 2.3 ใช้จ่ายและรักษาของส่วนตัวและส่วนรวมให้มีสภาพคืออยู่เสมอ
  - 2.4 หลีกเลี่ยงการจัดงานพิธีต่าง ๆ ถ้าจำเป็นควรจัดอย่างประหยัดที่สุด
  - 2.5 นำทรัพย์สินที่หาได้มาเก็บออมหรือเพิ่มพูนรายได้
  - 2.6 วางแผนการใช้จ่ายและปฏิบัติตามแผนอย่างเคร่งครัด
  - 2.7 นำวัสดุราคาถูกลมาผลิตเป็นสื่อการเรียนการสอน
  - 2.8 ไม่ทำตนให้เปลืองเปลืองกับวัตถุวิสัย
  - 2.9 ใช้น้ำมัน น้ำประปา ไฟฟ้า และสาธารณูปโภคอื่น ๆ อย่างประหยัด
3. การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
- พฤติกรรมที่ครูอาจารย์และนักศึกษาครูควรประพฤติปฏิบัติมีดังต่อไปนี้
- 3.1 แต่งกายถูกต้องตามระเบียบและเรียบร้อยอยู่เสมอ
  - 3.2 ไม่ทำลายของส่วนรวมให้ชำรุดเสียหาย
  - 3.3 ไม่กระทำตนเป็นคนมักง่าย เช่น ทิ้งก้นบุหรี่ เศษขยะ เดินสูบบุหรี่ เดินลักสนาม เดินรับประทานอาหาร ฯลฯ
  - 3.4 ละเว้นการใช้สิทธิพิเศษต่าง ๆ
  - 3.5 รับหรือให้บริการตามลำดับก่อนหลัง
  - 3.6 ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย
  - 3.7 ไม่แก้ปัญหาด้วยวิธีการรุนแรงหรือไม่ชอบด้วยระเบียบวินัย
  - 3.8 ปฏิบัติตามกฎหมายจราจรในการขับขี่รถยนต์หรือข้ามถนนตรงทางข้าม
  - 3.9 แจ้งเจ้าหน้าที่เมื่อรู้เห็นผู้กระทำผิดระเบียบวินัยอันดีงาม
  - 3.10 ควบคุมดูแลศิษย์และผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีระเบียบวินัยอันดีงาม

3.11 ตรงต่อเวลาในการนัดหมายหรือการเข้าห้องเรียน

3.12 ยืน เดิน นั่ง หรือพูดด้วยความสุภาพนุ่มนวล

3.13 ไม่กระทำการใด ๆ ที่เป็นการหลีกเลียงกฎหมายหรือผิดกฎหมาย

4. การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา

พฤติกรรมที่ครูอาจารย์และนักศึกษาครูควรประพฤติปฏิบัติมีดังต่อไปนี้

4.1 ไม่กระทำสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

-ฆ่าสัตว์หรือเบียดเบียนสัตว์

-นำของผู้อื่นไปเป็นของตน โดยที่เจ้าของยังไม่ได้อนุญาต

-กระทำความผิดประเวณีไม่ว่ากับผู้อื่น

-พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ และพูดเพื่อเจ้า เหลวไหล

-ดื่มสุราและเสพของมึนเมาต่าง ๆ

4.2 เมตตาให้ความช่วยเหลือศิษย์และเพื่อนร่วมงาน

4.3 เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละ

4.4 กตัญญูกตเวทีต่อบุคคลและสิ่งแวดลอม

4.5 ยุติธรรมต่อศิษย์และผู้ได้บังคับบัญชา

4.6 มีความอดทนและความสงบเสงี่ยม

4.7 มีความละเอียดและความเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว

4.8 ซื่อสัตย์และจริงใจต่อตนเอง เพื่อนร่วมงานและประเทศชาติ

4.9 ไม่ทำความชั่ว กระทำความดี และทำจิตใจให้แจ่มใสเบิกบานเสมอ

5. ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

5.1 ความรักชาติ

พฤติกรรมที่ครูอาจารย์และนักศึกษาครูควรประพฤติปฏิบัติมีดังต่อไปนี้

5.1.1 ศึกษาความเป็นมา ความเป็นอยู่ และความเป็นไปของชาติอยู่เสมอ

5.1.2 นิยมไทย เช่น ใช้ของที่ผลิตในประเทศไทย ฟังเพลงไทย และใช้เลขไทย เป็นต้น

5.1.3 ปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย เช่น การเคารพแบบไทย

จัดพิธีสมรสแบบไทย ฯลฯ

5.1.4 ช่วยเหลือเพื่อร่วมชาติที่ตกทุกข์ได้ยาก หรือประสบเคราะห์กรรม

5.1.5 เคารพยกย่องผู้กระทำประโยชน์แก่ชาติบ้านเมือง

5.1.6 ไม่ปลุกกระดมหรือยุยงให้เกิดความแตกแยกระหว่างคนในชาติ

5.1.7 สอดส่องดูแลภัยพิบัติอันอาจเกิดมีแก่ชาติบ้านเมือง

5.1.8 เสี่ยงภัยอากรให้แก่ชาติตามความเป็นจริง

5.2 ความรักศาสนา

พฤติกรรมที่ครูอาจารย์และนักศึกษาครูควรประพฤติปฏิบัติมีดังต่อไปนี้

- 5.2.1 ศึกษาประวัติและคำสอนในศาสนาให้เข้าใจอย่างถูกต้อง
- 5.2.2 จำคำสอนในศาสนาให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
- 5.2.3 ปฏิบัติตามคำสอนในศาสนาในชีวิตประจำวันอย่างเคร่งครัด
- 5.2.4 เผยแพร่หลักธรรมคำสอนให้แก่นักเรียนและบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างถูกต้อง
- 5.2.5 สอดส่องป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดมีแก่พระศาสนา
- 5.2.6 ทำนุบำรุงพระศาสนา เช่น ร่วมทำบุญทอดกฐิน ทอดผ้าป่า หรืออื่น ๆ
- 5.2.7 ประกอบพิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนา เช่น เวียนเทียนในวันมาฆบูชา วิสาขบูชา เป็นต้น
- 5.2.8 ไม่ทำลายและป้องกันผู้ที่ทำลายปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุ หรือศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนา
- 5.2.9 ประดับธงชาติหรือธงศาสนาในวันสำคัญทางศาสนา
- 5.2.10 ไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นการดูหมิ่นเหยียดหยามศาสนา
- 5.2.11 ไม่นำประวัติและคำสอนของศาสนาไปโต้แย้งศาสนาอื่น
- 5.2.12 หาโอกาสปฏิบัติธรรม เช่น บวชเป็นพระภิกษุสงฆ์หรือประพฤติพรหมจรรย์ตามความเหมาะสม

5.3 ความรักพระมหากษัตริย์

พฤติกรรมที่ครูอาจารย์และนักศึกษาครูควรประพฤติปฏิบัติมีดังต่อไปนี้

- 5.3.1 ศึกษาและให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างถูกต้อง
- 5.3.2 ไม่นำเรื่องราวเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์มาวิพากษ์วิจารณ์
- 5.3.3 ป้องกันแก้ไขข้อกล่าวหาหรือข่าวลืออันอาจทำความเสียหายต่อสถาบันพระมหากษัตริย์
- 5.3.4 ตกแต่งอาคารบ้านเรือน ตั้งโต๊ะหมู่บูชา หรือประดับธงให้สวยงามเมื่อพระองค์เสด็จฯ ผ่าน หรือเนื่องในวันสำคัญ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา
- 5.3.5 จัดนิทรรศการเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของทุกพระองค์ในวันสำคัญที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์
- 5.3.6 ประกอบความดี เช่น ร่วมมือกันพัฒนาชุมชนในวันสำคัญต่าง ๆ หรือในวโรกาสต่าง ๆ เช่น ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชันษาครบ 5 รอบ ในปีพุทธศักราช 2530 เป็นต้น
- 5.3.7 รักษาและส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ค่านิยมที่ครูควรมีในสังคมปัจจุบัน

คงได้กล่าวมาแล้วว่า ค่านิยมมีหลายประการ เมื่อสรุปแล้วมีทั้งค่านิยมที่พึงประสงค์ และค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ ดังนั้น ค่านิยมที่ครูควรมีจึงเป็นค่านิยมที่พึงประสงค์ของส่วนรวม เพราะกระทำแล้วนอกจากจะบังเกิดประโยชน์สุขและความเจริญก้าวหน้ามาสู่ตนเองและครอบครัวแล้ว ยังส่งผลไปถึงความเจริญมั่นคงของสังคมและประเทศชาติอีกด้วย

ค่านิยมที่ครูควรมี ที่สำคัญ ๆ มีดังต่อไปนี้

1. การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ
2. การประหยัดและออม
3. การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
4. การปฏิบัติตามศีล 5 ในพระพุทธศาสนา (หรือข้อกำหนดของศาสนาที่ครูนับถือ)
5. ความซื่อสัตย์สุจริต
6. ความซื่อสัตย์สุจริต
7. การรักษาสุขภาพอนามัยให้สมบูรณ์
8. นิยมไทย
9. การปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย
10. การศึกษาหาความรู้ในวิชาชีพและความรอบรู้ทั่วไป
11. ความมีสันโดษ
12. การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการมีอิสรภาพทางวิชาการ
13. ความสุขภาพอ่อนน้อมถ่อมตน
14. การมีอุดมการณ์แห่งชีวิต
15. การยึดมั่นในคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ
16. ความเสียสละ
17. ความกตัญญูแก่ผู้ที่ต่อบุคคลที่มีพระคุณและสิ่งแวดล้อม
18. ความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
19. ความกล้าหาญ กล้าพูด กล้าแสดงในสิ่งที่ถูกต้อง
20. ความสามัคคี
21. การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ฯลฯ

ค่านิยมที่ครูไม่ควรนิยมน

มีค่านิยมบางประการในสังคมไทยที่ครูอาจารย์ไม่ควรนิยมนยึดถือมาเป็นแนวปฏิบัติดังเช่น

1. การถือฤกษ์ถือยาม
2. ความสนุกเพลีนเพลีนที่ทำให้เกิดความเสื่อมทางกายและทางจิต
3. ความฟุ้งเฟ้อ
4. ความนิยมในศิลปวัฒนธรรมต่างชาติ

5. ความนิยมของนอก
6. การทำตามตามสบายจนเกินเสรีภาพ
7. การยึดถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์
8. การแสวงหาโชคลาภทางลัด
9. การใช้สิ่งเสพติดมีนเมาเป็นสื่อสัมพันธ์มิตรภาพ
10. การยกย่องบุคคลผู้ประพฤติดุศีลคุณธรรมให้เป็นบุคคลสำคัญ

บทสรุป

ครูเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคนที่มีคุณภาพสู่ชุมชน สังคม และประเทศชาติครูต้องมีคุณธรรม ค่านิยมที่ดี เป็นที่ศรัทธาแก่ศิษย์และบุคคลรอบข้าง อย่างไรก็ตามแม้ว่าครูจะเป็นบุุคคลคนธรรมดาทั่วไปแต่สังคมไทยก็ยังยกย่องนับถือครู ว่าเป็นปูชนียบุคคล

ทั้งนี้เพราะคนไทยตระหนักในความรู้และความดีงามของครูมาตลอด ดังนั้นไม่ว่าจะอยู่ในยุคใด สมัยใด ครูก็ต้องมีคุณธรรม มีค่านิยมที่ดี เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

- คำหมาน คนโต. (2544). 199 กระบวนท่าของครูมืออาชีพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สายธาร.
- ธีระ รุณเจริญ. (2550). ความเป็นมืออาชีพในการสอนและบริการการศึกษา. กรุงเทพฯ: บริษัทแอลทีเพรส.
- บุญสม มาร์ติน. (2521). เอกสารประกอบการบรรยายงานประจำปี. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
เอกสารอัดสำเนา.
- เปลื้อง ณ นคร. (2516). ครูไทย. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- พุทธทาสภิกขุ. (2530). ครูผู้สร้างโลก. สุราษฎร์ธานี: สวนโมกขพลาราม.
- ยนต์ ชุมจิต. (2531). ความเป็นครู. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วิวัฒน์ ขัดติยะมาน. (2550). จรรยาบรรณและคุณลักษณะครู. สงขลา: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สาโรช บัวศรี. (2515). เอกสารประกอบการประชุมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. เอกสารอัดสำเนา
- สุรีย์ สุเมธีฉิมมิตร. (2539). ประสบการณ์วิชาชีพครู. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

“...ความรู้คู่คุณธรรม สำหรับครู...”*

มณจิรา จารุเพ็ง**

“...ครูมีหน้าที่ทั้งการแนะและการนำ การแนะ คือ การบอกการให้ความรู้ในวิชาการต่าง ๆ การอบรมสั่งสอน ตักเตือน ให้คำแนะนำ พูดโน้มน้าวจิตใจ ให้ข้อคิดเพื่อให้ศิษย์เป็นทั้งคนเก่งและคนดี การนำ คือ การปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างในสิ่งที่ดีงามแก่ศิษย์ เพื่อให้เกิดความชื่นชม ศรัทธาในตัวครู ได้เห็นแนวทางที่จะปฏิบัติตน ทั้งในด้านความรู้ และด้านคุณธรรม...”

สภาพปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบันนี้ เกี่ยวข้องกับทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และอสังขวัณทวีความรุนแรงมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาทางด้านคุณธรรมตามมา ปรากฏการณ์เกี่ยวกับการปล้นฆ่า ข่มขืน และพฤติกรรมที่เป็นภัยต่อสังคมมีปรากฏมากขึ้น คนในสังคมสนใจแต่การพัฒนาทางด้านวัตถุ ขาดความสนใจการพัฒนาทางด้านจิตใจ อีกทั้งวัฒนธรรมจากต่างประเทศที่หลั่งไหลเข้ามา มีอิทธิพลในสังคมไทยเป็นอย่างมาก ทำให้เกิดความสับสนในการประพฤติปฏิบัติ คุณธรรมของบุคคลในสังคมจึงมีลักษณะที่เสื่อมลง จากสภาพปัญหาดังกล่าวเป็นผลให้ฝ่ายต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่ผลิตครูออกไปสู่สังคม ครูผู้ให้ความรู้ควบคู่กับความมีคุณธรรม สิ่งสำคัญคือ ครูไม่ใช่แค่เพียงให้ความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการแก่ผู้เรียนเท่านั้น ครูควรมีคุณธรรมประจำใจด้วย (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2550 : 3; บุญฤทธิ์ ควรวทนะ. 2545 : 18; ไพโรจน์ โดเทศ. 2542 : 25-27)

ครู มาจากคำว่า “ครู” ซึ่งสระอูของคำว่า ครู นี้แผลงมาจากอักษสระ “ว” คือมาจากคำว่า “ครูว” ที่มาใช้ว่า “เคารพ” ตามนัยนี้ ครู หมายถึงบุคคลที่พึงให้ความเคารพ หากจะพิจารณาจากพระไตรปิฎกที่กล่าวถึง “ครู” ว่าเป็น 1 ในลักษณะของครุฑี หมายถึง การเป็นผู้ที่มีจิตใจมั่นคงหนักแน่น ประกอบด้วย ความรู้ นำเคารพ นอกจากนี้มีผู้รู้หลายท่านอธิบายคำว่า ครู ตามมุมมองและความเข้าใจที่แตกต่างกันออกไปว่า ครู มาจากคำว่า ครู (ที่ตรงข้ามกับลหุ) ซึ่งหมายว่า “หนัก” และอธิบายคำว่าหนักต่าง ๆ กันไปตามทัศนะของท่านเหล่านั้น อย่างไรก็ตามทุกทัศนะก็มีประโยชน์แนวคิดที่พียงนำมาไตร่ตรองและสร้างสรรค์เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนสำหรับผู้เป็นครู ให้สมกับคุณค่าแห่งตนได้ทั้งสิ้น ดังนั้นครูจึงเป็นบุคคลที่พึงให้ความเคารพ ที่เรียกเป็น “ปุชนียบบุคคล” ซึ่งครูมีหน้าที่ทั้งการแนะ และการนำ การแนะ คือ การบอก การให้ความรู้ในวิชาการต่างๆ การอบรมสั่งสอน ตักเตือน ให้คำแนะนำ พูดโน้มน้าวจิตใจ ให้ข้อคิดเพื่อให้ศิษย์เป็นทั้งคนเก่งและคนดี การนำ คือการปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างในสิ่งที่ดีงามแก่ศิษย์ เพื่อให้เกิดความชื่นชมศรัทธาในตัวครูได้เห็นแนวทางที่จะปฏิบัติตนทั้งในด้านความรู้ และด้านคุณธรรม (บันทนา วงษ์อินทร์. 2550 : 55-56)

ที่มา * วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา ปีที่ 20 ฉบับ 65 เดือนมกราคม - มีนาคม 2551

** อาจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

“...อันเป็นผลเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของโลก เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลในสังคมอย่างกะทันหัน จึงทำให้บุคคลปรับตัวไม่ทัน ทำให้เกิดกิเลสคือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์มากขึ้น โครงสร้างทางจริยธรรม ก็พลอยหวั่นไหวตามไปด้วย ค่านิยมของสังคมไทยก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย...”

คุณธรรมสำหรับครูก็คือ คุณงามความดีของบุคคลที่เป็นครู ซึ่งได้กระทำไปด้วยความสำนึกในจิตใจ โดยมีเป้าหมายว่าเป็นการทำความดี หรือเป็นพฤติกรรมที่ดีซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคม เช่น ครูมีความเสียสละ ครูที่มีน้ำใจงาม ครูที่มีความเกรงใจ ครูที่มีความยุติธรรม ครูที่รักเด็กและรักเพื่อนมนุษย์ ครูที่มีความเห็นอกเห็นใจศิษย์ และครูที่มีมารยาทงามถือว่าเป็นครูที่มีคุณธรรมโดยหลักการแล้ว ครูจะต้องเป็นทั้งนักปราชญ์และผู้ทรงศีล เพราะสังคมไทยยกย่องให้ครูเป็นปูชนียบุคคล เป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ สร้างความเป็นคน และอบรมสั่งสอนให้เด็กเป็นคนดีของสังคม ความจำเป็นที่จะต้องให้ครูเป็นทั้งนักปราชญ์และผู้ทรงศีลตามที่กล่าว ขี้ให้เห็นว่าความเป็นปราชญ์ของครูนั้น ครูจะต้องมีความรู้ดีและถ่ายทอดดี สอนให้เด็กได้รับความรู้ และสนุกมีชีวิตชีวา ส่วนความเป็นผู้ทรงศีลของครู ในฐานะที่เป็นแม่พิมพ์หรือเป็นต้นแบบในพฤติกรรมทั้งปวง จะช่วยให้ครูเป็นคนดีวางตัวดี เป็นที่เคารพเชื่อฟังแก่ศิษย์ จึงกล่าวได้ว่าครูต้องมีคุณธรรมหรือคุณธรรมสำหรับครูเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับครูอย่างยิ่ง (เจลิยว พันธุ์ลีดา, 2546 : 31; พระมหาอดิศร ธิรสโส. 2540 : 1; Good, 1973 : 44)

คุณธรรมกับความเป็นครู

เนื่องจากสภาพการณ์ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกัน โดยประจักษ์ทั่วไปว่า ปัญหาทางด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมของประชาชนและเยาวชนเป็นปัญหาที่น่าวิตกอย่างยิ่ง เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นนี้มีได้ ส่งผลกระทบกระเทือนต่อความเสื่อมเสียของครูเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังเป็นอันตรายอย่างใหญ่หลวงต่อความมั่นคงของประเทศชาติโดยส่วนรวมด้วยเหมือนกัน ปัญหาดังกล่าวพอสรุปได้คือ 1) ปัญหาอาชญากรรม 2) ปัญหาสังคม 3) ปัญหาการประพฤติผิดนอกจารีตขนบธรรมเนียมประเพณี ปัญหาตามที่ยกมากล่าวสืบเนื่องมาจากเยาวชนขาดคุณธรรมอันเป็นความดีงามของเยาวชน ควรประพฤติปฏิบัติด้วยจิตสำนึกอันมีเป้าหมายว่าเป็นการทำความดีอันเป็นที่ยอมรับของสังคม การที่เยาวชนของชาติขาดคุณธรรมเป็นปัญหาสืบเนื่องมาจากการสร้างจริยธรรมอันไม่ถูกต้องในเบื้องต้น การสร้างจริยธรรมเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่บุคคลได้เรียนรู้มาจากสังคม การสร้างจริยธรรมของบุคคลจะต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นไปตามขั้นตอน ซึ่งมีอยู่ 6 ขั้นตอน คือ 1) การกระทำที่ดี ถูกต้องไม่ถูกต้องไทย 2) การกระทำที่ดี ถูกต้องจะได้รับรางวัล 3) การกระทำที่ดี ถูกต้องเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น 4) การกระทำที่ดี ถูกต้องจะต้องไม่ผิดกฎหมาย และไม่ผิดระเบียบสังคม 5) การกระทำที่ดี ถูกต้องจะต้องมีเหตุผล 6) การกระทำที่ดี ถูกต้องเป็นไปตามอุดมคติการพัฒนาทางจริยธรรมทั้ง 6 ขั้นตอนของบุคคลจะเป็นไปตามขั้นตอน หากเด็กอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีเห็นแบบอย่างที่ดี ได้รับการอบรมสั่งสอนมาอย่างดี จริยธรรมจะได้รับการพัฒนาการถึงขั้นที่ 5 หรือขั้นที่ 6 ได้ แต่หากว่าเด็กอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี จริยธรรมจะได้รับการพัฒนาได้น้อยมาก จะได้พัฒนาเพียงขั้นที่ 2 หรือ ขั้นที่ 3

เท่านั้น ดังนั้น เมื่อเด็กทั้งหลายเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ก็จะเป็นผู้ใหญ่ที่ขาดจริยธรรมในชั้นสูงอันเป็นผล ทำให้เด็กขาดคุณธรรมและเป็นเหตุทำให้เกิดปัญหาดังกล่าวได้ (พระมหาดิศร ธีรสีโล. 2540 : 139-140; อุดมศักดิ์ นาคี. 2545 : 18-20)

จากสภาพปัจจุบันในทางสังคมไทย ซึ่งทุกคนดำเนินชีวิตในลักษณะที่มีการแก่งแย่งชิงดี ทั้งทางเศรษฐกิจสังคม อันเป็นผลเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของโลกเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลในสังคมอย่างกะทันหัน จึงทำให้บุคคลปรับตัวไม่ทัน ทำให้เกิดกิเลสคือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์มากขึ้น โครงสร้างทางจริยธรรม ก็พลอยหวั่นไหวตามไปด้วย ค่านิยมของสังคมไทยก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย จากที่เคยยกย่องนับถือคนที่มีคุณธรรมประจำใจสูง ก็เปลี่ยนกลับมายกย่องนับถือคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ทำให้บุคคลต้องมุ่งกันประกอบอาชีพทุกอย่าง โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนหรือความเสียหายของคนในสังคมเดียวกัน ส่วนผู้ที่เป็นครูซึ่งได้อยู่ในภาวะที่คล้ายคลึงกัน เพราะครูย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคม ทำให้การดำเนินชีวิตไม่ต่างไปจากผู้ที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ มากนัก ปัญหาคุณธรรมสำหรับครู อาจสรุปได้ดังนี้ คือ 1) ความต้องการของครู เป็นอุปสรรคต่อการสร้างคุณธรรมของครู 2) ความเห็นแก่ตัวของครู เป็นปัญหาสำหรับคุณธรรมของครู 3) การลืมตัวของครู เป็นปัญหาสำหรับคุณธรรมของครู (อุทธรณ์ เกษแม่นิกิจ. 2547 : 1-21; พระมหาดิศร ธีรสีโล. 2540 : 139-140)

ปัจจุบันนี้เรายังจะได้ยินคำกล่าวถึงความประพฤติ การปฏิบัติของครูซึ่งเป็นไปในทางที่ไม่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวที่มาจากสื่อมวลชน ก่อให้เกิดความสะเทือนต่อพวกครูผู้ที่มีวิญญูณของครูเป็นอย่างมาก สิ่งที่ครูไม่เคยประพฤติปฏิบัติกันมาก็ได้มีผู้ที่ชื้ออาชีพครูประพฤติปฏิบัติ ครูปัจจุบันนี้จึงเปลี่ยนไปจากเดิมเป็นอันมาก ทั้ง ๆ ที่หล่อหลอมมาจากสถาบันฝึกหัดครู จากวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยที่ผลิตครูในสาขาวิชาเฉพาะต่าง ๆ มีปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก สถาบันที่ผลิตครูได้หล่อหลอมนักศึกษาครูออกมาในปีหนึ่ง ๆ เป็นหมื่นคน ออกไปรับราชการครูแล้วก็เปลี่ยนจากครูไปเป็นจำนวนมากเปลี่ยนไปจนกระทั่งมีเหตุให้ต้องโทษลงโทษ ถูกตัดเงินเดือน ถูกลดขั้นเงินเดือนและถูกออกจากราชการ บางคนกลายเป็นคนเห็นแก่ตัว คุณธรรมไม่มี ทุจริตต่อหน้าที่ ทุจริตในการสอบ โกงเงินบำรุงการศึกษา ทุจริตสหกรณ์ ขาช้อสอบ เป็นหนี้สินมากมาย กรณีผู้สาวมีอยู่มากมาย อนาคตค่อนนักเรียน ทะเลาะต่อหน้าที่การงาน (กองวิชาการ สำนักการศึกษา. 2545 : ปกหลัง; วัฒนธรรม ธรรมรงค์เอกลักษณ์ไทยสู่โลกาภิวัตน์. 2549 : 6)

ปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมของครู

ปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมของครู (ชนกฉวี วังแดง. 2548 : 34-38; พระมหาดิศร ธีรสีโล. 2540 : 148-150; วิทย์ วิศทเวทย์. 2532 : 118-135) มีสาเหตุมาจากสิ่งเหล่านี้ คือ

1. **ปัญหาทางสังคม** สังคมไทยสมัยปัจจุบันเป็นสังคมเปิด มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับเอาวัฒนธรรมจากต่างชาติมาใช้ในสังคมไทย ทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน ครูเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย หากได้ใช้สติปัญญาพิจารณาให้ถี่ถ้วนสามารถแยกแยะสังคมแต่ละกลุ่มได้ก็จะมีปัญหา ครูที่ไปศึกษาต่อยังต่างประเทศกลับมาในปัจจุบันนี้มีอยู่มากมาย หากได้ช่วยกันอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม แทนที่จะนำเอาของต่างชาติมาเผยแพร่เสียเองก็จะเป็นสิ่งที่สังคมมิใช่น้อย วัฒนธรรมต่างชาติที่เผยแพร่เข้ามาในสังคมไทยนั้น มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของคนไทยในปัจจุบัน ทั้งด้านการศึกษา การปกครอง นันทนาการ และการแต่งกาย เหล่านี้ทำให้คุณธรรมของครูต้องเปลี่ยนแปลงไป ปัญหาทางสังคมของครูจะเกี่ยวข้องกับอบายมุข คือ

- 1.1) การสูบบุหรี่ โดยไม่รู้จักสถานที่
- 1.2) การดื่มสุรา เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ทางคุณธรรม
- 1.3) การเล่นพนัน โดยเฉพาะในสโมสรของครูในสถาบันครู
- 1.4) ความฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ในทำนองรสนิยมสูงแต่เงินเดือนต่ำ
- 1.5) ปัญหาชู้สาว ได้แก่ ปัญหาระหว่างครูกับนักเรียน ระหว่างครูกับครู
- 1.6) การมั่วสุมในสถานเริงรมย์ เช่น ไนต์คลับ อับ อบ นวด เป็นต้น

2. **ปัญหาทางเศรษฐกิจ** อาชีพครูเป็นงานที่มีรายได้ต่ำกว่าอาชีพอื่น ๆ หรือระหว่างข้าราชการด้วยกัน แม้แต่งานนอกเวลาของครูก็ได้มีรายได้พิเศษ เมื่อเป็นเช่นนี้ ครูบางคนจึงจำเป็นต้องหารายได้อื่นมาจุนเจือครอบครัว เช่น ทำการค้าขาย สอนพิเศษ เป็นต้น เป็นตัวแทนจำหน่ายสินค้า เป็นต้นเหตุให้ต้องเบียดบังเวลาราชการไปประกอบธุรกิจส่วนตัวก่อให้เกิดผลเสียหลาย ๆ อย่างกับการงานในหน้าที่ เช่น

- 2.1) ไม่มีเวลาเตรียมการสอน
- 2.2) ขาดสอนบ่อยครั้ง
- 2.3) ไม่มีเวลาศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ทำให้ขาดความก้าวหน้าในอาชีพ
- 2.4) การอบรมสั่งสอนนักเรียนน้อยลง
- 2.5) ไม่มีเวลาสำหรับสร้างมนุษยสัมพันธ์กับคนอื่น เช่น เพื่อนครู ผู้ปกครอง

นักเรียน เป็นต้น

2.6) ค่านิยมที่ครูพึงมี ทั้งปฏิบัติลดน้อยลง วิญญาณของความเป็นครูด้อยลง อุดมการณ์ของครูด้อยลง ทำทุกอย่างเพื่อหวังผลทางเศรษฐกิจ จนไม่มีเวลาที่จะผลิตผลงานหรือตำราที่เกี่ยวข้องกันในหน้าที่

3. ปัญหาครูในสถาบันผลิตครู ปัจจุบันนี้สถาบันครูประกอบด้วยอาจารย์ที่มาจากหลาย ๆ สถาบันการศึกษา แต่ละแห่งมีจำนวนอาจารย์มากมาย คุณสมบัติและค่านิยมจึงแตกต่างกันไป ยากต่อการบริหารและการพัฒนา ตลอดจนการรักษาระเบียบวินัย เพราะสถาบันผลิตครูเป็นแหล่งผลิตนักศึกษาระดับต่าง ๆ จนถึงระดับปริญญา บรรดาครูก็ถือว่าเป็นผู้ให้การศึกษาในระดับสูง แต่ว่าโดยความเป็นจริงแล้วบางสถาบันยังอยู่ในสภาพก้ำกึ่งระหว่างโรงเรียนอุดมศึกษาและมหาวิทยาลัยเท่านั้น ทั้งนี้เพราะความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสถาบันผลิตครูบางสถาบันยังไม่มีความพร้อมในด้านคุณภาพของอาจารย์ทางวิชาการ ตลอดจนครูอาจารย์ยังมีข้อบกพร่องอยู่หลายประการ เช่น

3.1) การสอนมุ่งเอาแต่ด้านวิชาการ ไม่สนใจในการอบรมสั่งสอนว่ากล่าวตักเตือนนักเรียน เกรงว่านักเรียนจะเกลียดชัง หรือมีใ้ธุระของตน หรือเกิดความเบื่อหน่าย หรือสร้างค่านิยมส่วนตัว

3.2) ความไม่มีระเบียบวินัยของอาจารย์ในสถาบันผลิตครู ซึ่งถือเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน เช่น การแต่งกายตามสมัยนิยมจนดูไม่งามตา เข้าห้องสอนช้า และออกก่อนเวลา เข้าห้องประชุมและออกจากห้องประชุมตามใจชอบ เป็นต้น

3.3) ความประพฤติไม่เหมาะสมที่จะเป็นครูของครู เช่น เสพสุรา เล่นการพนัน เจ้ามือห่วยถือน และมึนฤทธิ์กรรมส่อไปในทางชู้สาว เป็นต้น

3.4) ขาดความกระตือรือร้นในหน้าที่การงานและพัฒนาอาชีพ เพราะการสอนภาคค่ำซึ่งติดต่อกันเป็นระยะเวลายาวนาน ทำให้อาจารย์ในสถาบันครูไม่มีเวลาพอที่จะผลิตตำรา หรือทำการวิจัย หรือทำการค้นคว้าหาวิธีการสอนใหม่ๆ มาทดลองในสถาบัน

3.5) ขาดวิญญาณของความเป็นครู บางคนปฏิบัติงานเพื่อหวังเงินเดือนสองชั้นเป็นการตอบแทนเท่านั้น

คุณลักษณะของครูที่พึงปรารถนา

คุณลักษณะของครูที่พึงปรารถนาว่าควรจะต้องพร้อมด้วยคุณสมบัติที่สำคัญและจำเป็น 3 ด้านใหญ่ ๆ คือ (ไพฑูริย์ สนิลรัตน์. 2544 : 250; มัทนา โชควัฒนากร. 2545 : 18-20)

1. มีความรู้ ซึ่งได้แก่ ความรู้ในวิชาการทั่วไป ความรู้ในเนื้อหาวิชาที่จะสอน ความรู้ในวิชาครู และความรู้ในหน้าที่และงานครูทุกประการ

2. มีทักษะในการสอน และการปฏิบัติงานครู ซึ่งจำแนกออกเป็นทักษะที่สำคัญ และจำเป็นหลายประการ เช่น อธิบายเก่ง สอนสนุก ใช้สื่อหรืออุปกรณ์เสมอ จัดกิจกรรม สร้างบรรยากาศให้น่าเรียน ไร้พฤติกรรม ตลอดจนชี้แนะแนวทางในการศึกษาจนนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง โดยใช้นวัตกรรมหรือเทคโนโลยีที่ทันสมัย เป็นต้น

สรุป คุณลักษณะครูที่ดีด้านทักษะได้ว่า “สอนดี นิเทศได้ ให้บริการสังคม อุทิศตน วิชาการ เก่งงานวิจัย นำไปสู่ชีวิตที่ดี และมีมนุษยสัมพันธ์”

3. มีคุณธรรมนิยม ได้แก่ คุณธรรมของครู จริยธรรมและคตินิยมในความเป็นครู ซึ่งมีรายละเอียด เช่น ภาคภูมิใจที่ได้เป็นครู มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู รักการสอน พอใจที่ได้ทำประโยชน์แก่การดำเนินชีวิตของศิษย์ ช่วยพัฒนาคนและสังคม ตลอดจนมีวิถุญาณแห่งความเป็นครู เป็นต้น

หากบัณฑิตครูศาสตร์ หรือครู อาจารย์ มีคุณลักษณะครบถ้วนตามเกณฑ์ขั้นตอนของหลักการใหญ่ 3 ประการ ดังกล่าวนี้ ก็ถือได้ว่าเขาได้ก้าวขึ้นสู่แท่นธงชัยของความเป็นครูดี

คุณธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จในอาชีพครู

1. กัลยาณธรรม 7 สารของคุณธรรม ประกอบด้วย 1) ปิโย เป็นคนน่ารัก 2) ครู เป็นคนน่ารัก 3) ภวานิโย เป็นคนน่ารักใจ 4) วัตตา รู้จักพูดให้ได้ผล 5) วจนักโภ ออกทนต่อถ้อยคำ 6) คัมภีร์อุจจะ กระทั่ง กัตตา อธิบายแถลงเรื่องล้าลึกได้ 7) โนชญฐานะ นิโยชเย ไม่ชักนำไปในสิ่งที่ไม่ดี

2. ธรรมเทศกธรรม 5 สารของคุณธรรม ประกอบด้วย 1) อนุพุททิกถา สอนโดยมีขั้นตอนถูกต้องตามลำดับ 2) ปริยายทัสสาวิ สามารถจับจุดสำคัญมาอธิบายขยายเรื่องให้เข้าใจเหตุผลได้ 3) อนุทยตา การตั้งใจมีเมตตาสอนด้วยความปรารถนาดี 4) อนามิสันคร ไม่มีจิตปรารถนาแห่งถึง มุ่งเห็นแก่อำมิส 5) อนุปทังจ การทำจิตใจให้ตรงไม่กระทบตนเองและผู้อื่น

3. การดำเนินลีลาครูทั้ง 4 สารของคุณธรรม ประกอบด้วย 1) สันทสนา การชี้ให้ชัด 2) สมหาปนา ชักชวนให้ปฏิบัติ 3) สมุตตขมา การเฝ้าให้กล้า 4) สัมปหังสนา การปลุกใจให้ร่าเริง

4. หลักตรวจสอบ 3 สารของคุณธรรม ประกอบด้วย 1) สอนด้วยความรู้จริง 2) สอนอย่างมีเหตุผล 3) สอนให้ได้ผลจริง

5. ขันติโสรัจจะ สารของคุณธรรม ประกอบด้วย 1) ขันติ ความอดทน อดกลั้น 2) โสรัจจะ ความสงบเสถียร สบายกาย วาจา ใจ มีกิจกรรมารยาทดี

6. วรารัชชกรณธรรม ธรรมนำความกล้าหาญ 5 อย่าง สารของคุณธรรม ประกอบด้วย 1) สัทธา เชื่อสิ่งที่ตนเชื่อ 2) ศีล รักษากาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อย 3) พหุสัจจะ ความเป็นผู้ศึกษามาก 4) วิริยารัมภะ ปรารถนาความเพียร 5) ปัญญา รอบรู้สิ่งที่ควรรู้

คุณธรรมที่กล่าวมาข้างต้น เป็นคุณธรรมที่ครูที่ดีพึงปฏิบัติ เป็นคุณธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติตนเป็นคนดี มีความเจริญก้าวหน้า และมีคุณธรรมที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของครูที่ดี ซึ่งเมื่อปฏิบัติแล้ว จะเกิดความสำเร็จในอาชีพครู ได้รับความสำเร็จในการสอน ถ้าครูปฏิบัติได้ตามที่กำหนดไว้ก็จะเป็นครูดี มีความสามารถ เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์ได้ เพราะคุณธรรมที่กล่าวไว้จะทำให้ครูเป็นบุคคลที่น่าเคารพ รัก สอนดี สอนเก่ง ได้มีการสอนคุณธรรมบูรณาการไปด้วย เด็กก็จะมีมีความสุขในการเรียนที่มีคุณธรรมควบคู่กันไป

สำหรับคุณธรรมอื่น ๆ ที่มีใช้เกี่ยวกับอาชีพครูโดยตรง ก็เป็นคุณธรรมที่จำเป็นสำหรับทุกคน ซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติได้ เพราะเป็นธรรมที่ช่วยให้เกิดความสงบสุขในสังคม เช่น สីล 5 ทำให้สังคมสงบสุข สำหรับเบญจธรรม ทำให้เพิ่มคุณค่าความดีมากขึ้น มีคุณธรรมอื่น ๆ ที่ทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม และส่วนตัว การใช้คุณธรรมเพื่อการทำงานต่าง ๆ ให้ได้รับความสำเร็จ บุคคลที่สนใจก็สามารถนำไปปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความสุขความสำเร็จในชีวิตของตนเองได้ เพื่อจะได้เป็นผู้ที่มีคุณค่าต่อสังคมประเทศชาติ เพราะคนดีเป็นศรีแก่ชาติ คนไม่ฉลาดขาดศีลธรรมย่อมพาชาติให้ล่มจม (บุญเชิด ภิญโญ นันทพงษ์. 2545 : 71-76; ผกา สัตยธรรม. 2544 : 387-402; สัตตา เสนาวงษ์. 2532 : 33)

บทสรุป

คุณธรรมของครู คือ ลักษณะที่ดีที่มีอยู่ในตัวครู ส่วนประกอบสำคัญ 2 ประการของคำว่าคุณธรรมของครู คือ คนที่มีคุณสมบัติที่ดี คือ ตัวครู กับคุณความดีหรือคุณธรรมที่มีอยู่ในตัวครู

คนดี หรือครูดี คือ คนที่ทำความดีหรือทำชั่วน้อยที่สุด หรือไม่ทำชั่วซ้ำอีกแล้ว รวมกับการมีคุณธรรมความดีต่าง ๆ เป็นจริยธรรมที่ครูปฏิบัติตนตามคำสอนของพระพุทธเจ้า เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าครูควรเป็นบุคคลที่สามารถเคารพตนเองได้ สามารถไหว้ตนเองได้ในความดีที่มีอยู่ในตนเอง ผู้ที่เป็นศิษย์และผู้ใกล้ชิดด้วยก็จะเห็นว่าครูเป็นผู้ที่สมควรแก่การเคารพ สมกับคำว่าเป็นปูชนียบุคคล

ครูต้องมีทั้งความรู้ ความสามารถ เป็นครูดี ครูเก่ง สมควรแก่การเคารพยกย่อง รวมทั้งเป็นผู้เป็นที่ดีในสังคมด้วย ครูจึงต้องมีความรู้คู่คุณธรรมเป็นเบื้องต้น ทั้งจะต้องมีความสามารถในการสอนเพื่อนำคุณธรรมต่าง ๆ ไปอบรมสั่งสอนเด็กให้เป็นเยาวชน เป็นคนดี เก่ง ฉลาด มีคุณธรรม และมีความสุข ไม่ใช่ฉลาดที่จะแสวงหาประโยชน์เฉพาะตน โดยไม่มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดีอยู่ในใจ

การที่ครูมีความรู้คู่คุณธรรม รู้จักศึกษาหาความรู้ ปฏิบัติธรรมในการดำเนินชีวิตย่อมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์ ซึ่งจะเป็นผู้ที่มีความรู้คู่คุณธรรมไปด้วย ครูที่ดีจึงควรสอนเด็กให้รู้จักช่วยเหลือตนเองได้ มีแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง รู้จักอบรมตนเอง มีหลักธรรมประจำใจ รู้จักแสวงหาคุณธรรมที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง ในการทำดีตลอดชีวิต เพราะครูแม้จะมีความรู้และมีคุณธรรมมากเพียงใดก็มิได้อยู่สั่งสอนศิษย์ไปตลอดชีวิต ตัวของศิษย์เองนั่นแหละจะต้องสอนตัวเองตลอดไปตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า

การที่จะเป็นครูที่ดีมีคุณธรรมถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ ตัวครูเองก็ต้องมีใจรักการสอนพร้อมที่จะให้ความรู้แก่นักเรียนให้เขาประพุดคิดค้นในทางที่ถูกที่ควร รักที่จะชี้แนะแนวทางแห่งความเจริญในธรรมแก่ศิษย์ของตนตลอดเวลา โดยนำเทคนิควิธีสอนที่ทำให้นักเรียนสนุกสนานเกิดความสนใจ เห็นคุณค่าในคุณธรรมต่าง ๆ แล้วนำไปปฏิบัติจริงในชีวิตของนักเรียนเอง จากตัวอย่างต่าง ๆ เช่น กฎแห่งกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว การมีใจมุ่งมั่นที่จะทำดีต่อไปเพราะเห็นคุณค่าของความดี

ครูที่ดีจึงควรศึกษาอบรมคุณธรรมทั้งจากภายนอก และต้องนำเอาคุณธรรมต่าง ๆ เหล่านั้นมาไว้ในใจ ทำให้เกิดคุณธรรมภายในจิตใจของตนเองในด้านต่าง ๆ เช่น จากการฟัง การเรียนรู้จากผู้อื่น การรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล

บรรณานุกรม

- กองวิชาการ สำนักงานการศึกษา. (2545, เมษายน). เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู. *วารสารกรุงเทพมหานคร*. 25(7): ปกหลัง.
- กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ. (2547, มกราคม-ธันวาคม). 72 พรรษา มหาราชนี ปวงประชาเปรมปรีดี น้อมเกล้าฯ ถวายพระพรชัย. *ครูจันทราสาร*. 7(1): 1-21.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2550). *การประกอบการเพื่อสังคม : ภาคส่วนที่ 4 ในการแก้ปัญหาสังคมไทย*. (ออนไลน์). <http://www.oknation.net/blog/Francesca/2007/08/10/entry-1>
- เจลิชว พันธุ์ติศา. (2546, มกราคม-ธันวาคม). บุรพจารย์ดีเด่นแห่งวงการศึกษไทย. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์*. 4 (1-2-3): 31-42.
- ชนกฉวี กิ่งแดง. (2548, ธันวาคม). รวม.ศธ. เร่งเดินหน้าพัฒนาคุณธรรมและคุณภาพการศึกษาพร้อม กำหนด 5 ยุทธศาสตร์หลักขับเคลื่อนการทำงาน. *วารสารการศึกษาไทย*. 2 (15): 34-38
- นันทนา วงษ์อินทร์. (2550). *กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญฤทธิ ควรหาเวช. (2545, มกราคม-เมษายน). ศาสตราจารย์ มล.ปิ่น มาลากุล แบบอย่างครู บุคคลดีเด่นของโลก. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์*. 3: 7-19.
- บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์. (2545, พฤษภาคม-ธันวาคม). งานวิจัย : การศึกษาองค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์*. 3 (2-3): 71-76.
- ผกา สัตยธรรม. (2544). *คุณธรรมของครู*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พระมหาอดิศร ภิริสีโล. (2540). *คุณธรรมสำหรับครู*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. (2544). *ความรู้คู่คุณธรรม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพโรจน์ โดเทศ. (2542, พฤษภาคม). การปฏิรูปปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของข้าราชการครู. *วารสารการศึกษากรุงเทพมหานคร*. 25 (8): 25-27.
- มัทนา โชควัฒนากร. (2545, มิถุนายน). แผนพัฒนาการศึกษากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 254-2549). *วารสารการศึกษากรุงเทพมหานคร*. 25 (9): 19-20.
- ลัดดา เสนาวงษ์. (2532). *ความเป็นครู*. กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์การพิมพ์.
- วัฒนธรรมณรงค์เอกลักษณ์ไทยสู่โลกาภิวัตน์. (2549, กุมภาพันธ์). *เดลินิวส์*. หน้า 6.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2532). *จริยศาสตร์เบื้องต้นมนุษย์กับปัญหาจริยธรรม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
- อุดมศักดิ์ นาดี. (2545, พฤษภาคม). เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู ข้อที่ 12. *วารสารการศึกษากรุงเทพมหานคร*. 25 (8): 18-20.
- Good, C.V. (1973). *Dictionary of education*. New York: McGraw-Hill Book.

สมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพ

ดร.ปฐมพงษ์ สุภเลิศ*

ความเป็นมา

แนวความคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ (Competency) หรือความสามารถของบุคคลในองค์กร ได้เริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1960 จากการเสนอบทความทางวิชาการของ David McClelland นักจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัย ฮาวาร์ด ซึ่งได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะที่ดี (Excellent Performance) ของบุคคลในองค์กร กับระดับทักษะความรู้ความสามารถ โดยระบุว่า การวัด IQ และการทดสอบบุคลิกภาพเป็นวิธีการที่ไม่เหมาะสมในการทำนายความสามารถ (Competency) แต่หน่วยงานควรคัดเลือกบุคคลที่มีความสามารถมากกว่าคะแนนทดสอบ

ความสำคัญ

ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2548 ได้กำหนดมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา ประกอบด้วย 1) มาตรฐานความรู้และประสบการณ์ 2) มาตรฐานการปฏิบัติงาน และ 3) มาตรฐานการปฏิบัติตนเพื่อให้เกิดคุณภาพในการปฏิบัติงาน สามารถสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาให้แก่ผู้รับบริการจากวิชาชีพ ได้ว่าเป็นบริการที่มีคุณภาพสามารถตอบสนองสังคมได้ว่าการที่กฎหมายให้ความสำคัญกับวิชาชีพทางการศึกษาและกำหนดให้มีวิชาชีพควบคุมนั้น เนื่องจากเป็นวิชาชีพที่มีลักษณะเฉพาะ ผู้ประกอบวิชาชีพต้องมีสมรรถนะด้านความรู้ ทักษะและความเชี่ยวชาญในการประกอบวิชาชีพ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา 2548 : 4)

นอกจากนี้หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะของครู ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา เช่น สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา (สคบศ.) ได้ให้ความสำคัญต่อการประเมินคุณภาพการปฏิบัติงาน เพื่อให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีวิทยฐานะและเลื่อนวิทยฐานะ โดยกำหนดเป็นสมรรถนะหลักและสมรรถนะประจำสายงาน

---

* ที่มา * สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. สารานุกรมวิชาชีพครูเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เนื่องในโอกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี. 2550.

** ปรัชญาคุณภักดิ์ (Ph.D.) ทางการบริหารการศึกษาจาก Centro Escolar University ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง
รองผู้อำนวยการโรงเรียนจิระศาสตร์วิทยา กรรมการคุรุสภา อนุกรรมการวิจัยพัฒนาและเชิดชูเกียรติวิชาชีพ
อนุกรรมการกฎหมายและระเบียบ อนุกรรมการประชาสัมพันธ์งานคุรุสภา อนุกรรมการข้าราชการครูและ
บุคลากรทางการศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

ความหมาย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 อธิบายว่า สมรรถนะ หมายถึง ความสามารถ (ใช้แก่เครื่องยนต์) เช่น รถยนต์แบบนี้มีสมรรถนะดีเยี่ยมเหมาะสำหรับเดินทางไกล (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, 2546 : 1128)

David McClelland (1993) สมรรถนะ หมายถึง บุคลิกลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายในปัจเจกบุคคล ซึ่งสามารถผลักดันให้ปัจเจกบุคคลนั้น สร้างผลการปฏิบัติงานที่ดีหรือตามเกณฑ์ที่กำหนดในงานที่ตนรับผิดชอบ

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2546 : 4) สมรรถนะ หมายถึง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ทำให้บุคคลสามารถสร้างผลงาน ได้โดดเด่นกว่าเพื่อนร่วมงานอื่น ๆ ในองค์กร

กล่าวโดยสรุป สมรรถนะ หมายถึง คุณลักษณะความสามารถของบุคคลที่แสดงออกมา ซึ่งสามารถ วัดและสังเกตเห็น ได้ว่าเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะและลักษณะอื่น ๆ ที่โดดเด่นกว่าบุคคลอื่น ๆ ในองค์กร

พื้นฐานแนวคิดของคำ

แนวคิดเรื่องสมรรถนะนี้มีพื้นฐานมาจากการมุ่งเสริมสร้างความสามารถให้ทรัพยากรบุคคล โดยมีความเชื่อว่า เมื่อพัฒนาคนให้มีความสามารถแล้ว คนจะใช้ความสามารถที่มีไปผลักดันให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย ดังนั้นการนำเรื่องสมรรถนะมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด จึงควรมุ่งพัฒนาทรัพยากรบุคคลขององค์กรเป็นสำคัญ ต้องมีการพิจารณาว่าบุคคลในองค์กรมีความสามารถอย่างไร จึงจะทำให้องค์กรมีคู่แข่งและบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

ประเภทของคำ

ประเภทของสมรรถนะ Competencies ตามแหล่งที่มาแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. Personal Competencies เป็นความสามารถที่มีเฉพาะตัวของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเท่านั้น เช่น ความสามารถในการวาดภาพของศิลปิน การแสดงกายกรรมของนักกีฬาบางคน นักประดิษฐ์คิดค้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ถือเป็นความสามารถเฉพาะตัวที่ยากต่อการเรียนรู้หรือลอกเลียนแบบได้

2. Job Competencies เป็นความสามารถเฉพาะบุคคลที่ตำแหน่งหรือบทบาทนั้น ๆ ต้องการ เพื่อทำงานบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนดไว้ เช่น ความสามารถในการเป็นผู้นำทีมงานของผู้บริหารตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มงาน ความสามารถในการวิเคราะห์วิจัยในตำแหน่งงานทางด้านวิชาการ เป็นความสามารถที่สามารถฝึกฝนและพัฒนาได้

3. Organization Competencies เป็นความสามารถที่เป็นลักษณะเฉพาะขององค์กรที่มีส่วนทำให้องค์การนั้นไปสู่ความสำเร็จและเป็นผู้นำในด้านนั้น ๆ ได้ เช่น โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ เป็นสถานศึกษา มีความเชี่ยวชาญด้านการสอนวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (2549 : 429) ได้จำแนกรายการสมรรถนะเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สมรรถนะหลัก และสมรรถนะประจำสายงานในการประเมินคุณภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ดังต่อไปนี้

สมรรถนะหลัก ประกอบด้วย

1. การมุ่งผลสัมฤทธิ์ : ความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้มีคุณภาพถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ และมีการพัฒนาผลงานให้มีคุณภาพต่อเนื่อง
2. การบริการที่ดี : ความตั้งใจในการปรับปรุงระบบบริการให้มีประสิทธิภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ
3. การพัฒนาตนเอง : การศึกษาค้นคว้า หาความรู้ ติดตามองค์ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในวงวิชาการและวิชาชีพ เพื่อพัฒนาตนเองและพัฒนางาน
4. การทำงานเป็นทีม : การให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ สนับสนุน เสริมแรง ให้กำลังใจแก่เพื่อนร่วมงาน การปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่น หรือแสดงบทบาทผู้นำ ผู้ตามได้อย่างเหมาะสม

สมรรถนะประจำสายงาน ประกอบด้วย

1. การวิเคราะห์และสังเคราะห์ : ความสามารถในการทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ แล้วแยกประเด็นเป็นส่วนย่อยตามหลักการหรือหลักเกณฑ์ที่กำหนด สามารถรวบรวมสิ่งต่าง ๆ จัดทำอย่างเป็นระบบเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนางาน รวมทั้งสามารถวิเคราะห์องค์กรหรืองานในภาพรวมและดำเนินการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ
2. การสื่อสารและการจูงใจ : ความสามารถในการพูด เขียน สื่อสารได้ตอบในโอกาสหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนสามารถชักจูง โน้มน้าวให้ผู้อื่นเห็นด้วย ยอมรับ คล้อยตาม เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของการสื่อสาร
3. การพัฒนาศักยภาพบุคลากร : ความสามารถในการให้คำปรึกษา แนะนำและช่วยแก้ปัญหาให้แก่เพื่อนร่วมงานและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาบุคลากรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างรวมทั้งส่งเสริม สนับสนุนและให้โอกาสผู้ร่วมงานได้พัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ
4. การมีวิสัยทัศน์ : ความสามารถในการกำหนดวิสัยทัศน์ ทิศทาง หรือแนวทาง การพัฒนาองค์กรที่เป็นรูปธรรม เป็นที่ยอมรับและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ การยอมรับแนวคิด/วิธีการใหม่ ๆ เพื่อพัฒนางาน

5. การออกแบบการเรียนรู้ : มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องการออกแบบการเรียนรู้
ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ การนำผลการออกแบบการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้

6. การพัฒนาผู้เรียน : ความสามารถในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมการพัฒนา
ทักษะชีวิต สุขภาพกายและสุขภาพจิต ปลูกฝังการเป็นประชาธิปไตย ความภูมิใจในความเป็นไทย
การจัดระบบดูแล ช่วยเหลือให้กับนักเรียน

7. การบริหารจัดการชั้นเรียน : ความสามารถในการจัดบรรยากาศการเรียนการสอน
การจัดข้อมูลสารสนเทศ เอกสารประจำชั้น/ประจำวิชา การกำกับดูแลชั้นเรียน/ประจำวิชาต่าง ๆ

ทั้งนี้สมรรถนะหลัก กำหนดให้ประเมินวิทยฐานะทุกสายงาน ส่วนสมรรถนะประจำ
สายงาน กำหนดให้ประเมินแตกต่างกันแต่ละสายงาน

การประยุกต์ใช้

คณะกรรมการคุรุสภา ในคราวประชุมครั้งที่ 5/2548 วันที่ 21 มีนาคม 2548 และการ
ประชุมครั้งที่ 6/2548 วันที่ 18 เมษายน 2548 ได้อนุมัติให้ออกข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐาน
วิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ ประกอบด้วยสาระความรู้และสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครู
ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาอื่น (ศึกษานิเทศก์) ตามมาตรฐาน
ความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ และได้ลงประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 122 ตอนพิเศษ 76 ง ลง
วันที่ 5 กันยายน 2548 (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา 2548 : 58)

เนื่องจากผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ประกอบด้วย ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหาร
การศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาอื่น (ศึกษานิเทศก์) มีมาตรฐานความรู้แตกต่างกัน ฉะนั้นจึงมี
สมรรถนะที่แตกต่างกัน ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา 2548 : 6-41)

1. มาตรฐานวิชาชีพครู มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการศึกษา หรือเทียบเท่า หรือ
คุณวุฒิอื่นที่คุรุสภารับรอง โดยมีความรู้ดังต่อไปนี้ 1) ภาษาและเทคโนโลยีสำหรับครู 2) การพัฒนา
หลักสูตร 3) การจัดการเรียนรู้ 4) จิตวิทยาสำหรับครู 5) การวัดและประเมินผลการศึกษา 6) การ
บริหารจัดการในห้องเรียน 7) การวิจัยทางการศึกษา 8) นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทาง
การศึกษา 9) ความเป็นครู

2. มาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการบริหาร
การศึกษาหรือเทียบเท่าหรือคุณวุฒิอื่นที่คุรุสภารับรอง โดยมีความรู้ดังต่อไปนี้ 1) หลักและ
กระบวนการบริหารการศึกษา 2) นโยบายและการวางแผนการศึกษา 3) การบริหารด้านวิชาการ 4)
การบริหารด้านธุรการการเงิน พัสดุ และอาคารสถานที่ 5) การบริหารงานบุคคล 6) การบริหารกิจการ
นักเรียน 7) การประกันคุณภาพการศึกษา 8) การบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ 9) การบริหาร
การประชาสัมพันธ์และความสัมพันธ์ชุมชน 10) คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

3. **มาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารการศึกษา** มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการบริหาร การศึกษาหรือเทียบเท่าหรือคุณวุฒิอื่นที่คุรุสภารับรอง โดยมีความรู้ดังต่อไปนี้ 1) หลักและ กระบวนการบริหารการศึกษา 2) นโยบายและการวางแผนการศึกษา 3) การบริหารจัดการ 4) การ บริหารทรัพยากร 5) การประกันคุณภาพการศึกษา 6) การนิเทศการศึกษา 7) การพัฒนาหลักสูตร 8) การบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ 9) การวิจัยทางการศึกษา 10) คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับ ผู้บริหารการศึกษา

4. **มาตรฐานวิชาชีพบุคลากรทางการศึกษาอื่น (ศึกษานิเทศก์)** มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญา โททางการบริหารการศึกษาหรือเทียบเท่าหรือคุณวุฒิอื่นที่คุรุสภารับรอง โดยมีความรู้ดังต่อไปนี้ 1) การนิเทศการศึกษา 2) นโยบายและการวางแผนการศึกษา 3) การพัฒนาหลักสูตรและการสอน 4) การ ประกันคุณภาพการศึกษา 5) การบริหารจัดการการศึกษา 6) การวิจัยทางการศึกษา 7) กลวิธีถ่ายทอด ความรู้ แนวคิด ทฤษฎี และผลงานทางวิชาการ 8) การบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ 9) การ บริหารการประชาสัมพันธ์และความสัมพันธ์ชุมชน 10) คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับศึกษานิเทศก์

ในที่นี้ขอยกตัวอย่างสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาที่สอดคล้องกัน ได้แก่ สมรรถนะด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา ตัวอย่างเช่น

สมรรถนะของครู

- 1) สามารถเลือกใช้ ออกแบบ สร้างและปรับปรุงนวัตกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี
- 2) สามารถพัฒนาเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี
- 3) สามารถแสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา

- 1) สามารถใช้และบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาและการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม
- 2) สามารถประเมินการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อปรับปรุงการบริหารจัดการ
- 3) สามารถส่งเสริมสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

สมรรถนะของผู้บริหารการศึกษา

- 1) สามารถใช้และบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาและการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม
- 2) สามารถประเมินการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อปรับปรุงการบริหารจัดการ
- 3) สามารถส่งเสริมสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

สมรรถนะของศึกษานิเทศก์

- 1) สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนาตนและการพัฒนางานได้อย่างเหมาะสม
- 2) สามารถให้คำปรึกษา แนะนำ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อพัฒนาการจัด

การศึกษาแก่สถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. (2546). กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์
พับลิเคชั่นส์ จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2549). *กฎหมายและหนังสือเวียน*
ก.ค.ศ. กรุงเทพมหานคร : สำนักสวัสดิการ ก.ค.ศ.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2548). *มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุ
สภาลาดพร้าว.

McClelland, David. (1997) "The Impact of Achievement Motivation Training on Small
Business." *California Management Review*. (Summer) : 13-28.

ครูผู้นำในสหรัฐอเมริกา*

สุรศักดิ์ หลาบมาลา**

“ปัจจุบันครูใหญ่ต้องเล่นหลายบทบาท เช่น บทนักการเมือง ผู้จัดการความขัดแย้ง ผู้รักษากฎระเบียบ นักแสดง นักร้อง นักสถิติ และพ่อพระในการบริหารโรงเรียน ในขณะที่เดียวกันครูต้องเล่นหลายบทบาทด้วย เช่น ผู้จัดการห้องเรียน นักตกแต่งห้องเรียน ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะวิชา ผู้เรียนรู้ ผู้นำความรู้ไปปฏิบัติ ผู้ดูแลเด็ก แม่พระของเด็ก เป็นต้น ครูใหญ่และครูในยุคปัจจุบันมีภาระงานที่ซับซ้อนมากกว่าเดิม และต้องทำงานนอกโรงเรียนมากกว่าเดิมด้วย (Scherer : 2007)”

เมื่อ 10 ปีที่แล้ว การบริการโรงเรียนเน้นการใช้โรงเรียนเป็นฐาน (school-based management) เพื่อให้การบริหารทำได้รวดเร็วยิ่งขึ้น เป็นการกระจายอำนาจให้โรงเรียนมากขึ้น และก่อนหน้านั้นอีก 10 ปี การบริหารโรงเรียนเน้นความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (accountability) ทั้งครูและครูใหญ่ต้องรับผิดชอบต่อผลงานของตนในระดับโรงเรียน การบริหารทั้ง 2 รายการมีจุดมุ่งหมายที่จะเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน งานของโรงเรียนเพิ่ม แต่อำนาจในการใช้เงิน การบรรจุแต่งตั้ง และอื่นๆ ไม่เพิ่มขึ้นด้วย เปรียบเหมือนอศวินขี่ม้าขาวได้รับคำสั่งให้ไปรบ โดยให้ถือศักดิ์เป็นอาวุธ แล้วอศวินจะไปรบกับใครได้!

ถ้ามองปัญหาความรับผิดชอบต่อการสอนของครูให้ลึก ครูมีบทบาทต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนค่อนข้างมาก แต่ปัจจัยอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อผลการเรียนของเด็ก และอยู่นอกเหนืออำนาจของครูมีอีกมาก เช่น ประสิทธิภาพการบริหารการศึกษา ประสิทธิภาพของระบบการศึกษา งบประมาณ หลักสูตร สื่อการเรียน การสอน สภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของเด็ก พันธุกรรมของเด็ก ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ความร่วมมือของผู้ปกครองและชุมชน และอัตลักษณ์ของคนในชาติ เป็นต้น

แม้แต่การบริหารภายในโรงเรียน ซึ่งเป็นส่วนขยายของการบริหารจากส่วนกลางก็มีส่วนเอื้อหรือไม่เอื้อต่อการเรียนการสอนเช่นกัน รายงานผลการวิจัยล่าสุด พบว่า (Ingersoll : 2007) ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารของครูมีความสัมพันธ์กับการลดปัญหาทางวินัยของนักเรียน ความเสียดสต่อหน้าที่ครู ความสัมพันธ์ของครูกับเพื่อนร่วมงาน ความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครูและนักเรียน และการพัฒนาตนเองของครู เป็นต้น

ความพยายามในการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในยุคปัจจุบัน (2551) เน้นครูผู้นำ ครูและครูใหญ่ร่วมกันเป็นผู้นำในการเรียนการสอน เพื่อปรับปรุงผลการเรียนของนักเรียน ครู

ที่มา * วารสารการศึกษาไทย ปีที่ 4 ฉบับที่ 41 เดือนกุมภาพันธ์ 2551

** รองศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

จะไม่เน้นบทบาทการจัดการและการบริหารโรงเรียน แต่เน้นการนำความเชี่ยวชาญในการสอนของตนมาใช้ประโยชน์ ครูมีความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียนและชุมชนมาช้านาน นานกว่าครูส่วนใหญ่มาก ครูใช้เงินเดือนซื้อสื่อ ซื้อตำราไว้อ่าน ใช้ไปร่วมประชุมสัมมนา เพื่อเพิ่มความรู้และประกาศนียบัตรครูรู้ดีว่าสอนอย่างไร ได้ผล สอนอย่างไร ไม่ได้ผล คงเป็นเวลาที่เหมาะสมแล้วที่ครูเชี่ยวชาญเหล่านี้ต้องแบ่งปันประสบการณ์แก่เพื่อนครู ปัจจัยที่ขัดขวางการทำงานของครูผู้นำคือ บรรยากาศ แห่งความเสมอภาคของครู ทุกคนคิดว่ามีอะไรเท่ากัน ใครสอนใครแนะใครไม่ได้ บรรยากาศของการรักษาของเก่าที่เคยทำมา ประเพณีของความนับถือความอาวุโส โดยไม่แยกระหว่างความรู้ความสามารถและอายุ ความกลัวการเปลี่ยนแปลง ความกลัวเสียหน้า ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของใคร ความสนใจอยากจะเป็นผู้บริหารมากกว่านักวิชาการ เป็นต้น

ครูผู้นำ หมายถึง ครูที่มีความเสียสละทำงาน เพื่อเด็กและเพื่อโรงเรียนเป็นผู้นำครูอื่นในการเปลี่ยนแปลงโรงเรียน อาจจะเป็นครูที่มีตำแหน่ง เช่น ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ หัวหน้าสาย หรือ ประธานกลุ่ม เป็นต้น และครูที่ไม่มีตำแหน่ง แต่เป็นหัวเรือใหญ่ในการนำครูทำงานให้บรรลุเป้าหมาย เป็นต้น ในสหรัฐอเมริกา มี 3 รัฐ คือ หลุยเซียนา จอร์เจีย และอิลลินอยส์ ที่มีการอบรมครูผู้นำ (Teacher leader) และยอมรับประกาศนียบัตรครูผู้นำ

บทบาทของครูผู้นำ

ครูผู้นำในสหรัฐอเมริกาเล่นได้หลายบทบาท (Harrison and Killion : 2007) เช่น ปรับปรุงวัฒนธรรมโรงเรียน ช่วยเหลือเพื่อนครู ช่วยเหลือโรงเรียน สนับสนุนเพื่อนครูและนักเรียนให้ก้าวไปสู่ความสำเร็จ บทบาทของครูผู้นำมีดังต่อไปนี้

1. ผู้จัดการทรัพยากร (Resource provider) ช่วยโดยการแบ่งปันทรัพยากรการสอน เช่น websites, สื่อการสอน เอกสารวิชาการ ป้ายประกาศ ภาระเบียบ การปรับปรุงห้องเรียน แผนการสอน เครื่องมือประเมินผล และทรัพยากรอื่นที่สามารถใช้กับนักเรียนได้
2. ผู้เชี่ยวชาญการสอน (Instructional specialist) ช่วยเพื่อนครูนำกลวิธี การสอนที่มีประสิทธิภาพไปใช้ เสนอแนวความคิดในการจัดทำแผนการสอนรายบุคคล การปรับปรุงแผนการสอน ร่วมกับเพื่อน ศึกษากลวิธี การจัดการห้องเรียน ศึกษาผลงานวิจัย และวิธีสอนที่เหมาะสมกับโรงเรียนแล้วแจ้งให้เพื่อนครูทราบ
3. ผู้เชี่ยวชาญหลักสูตร (Curriculum specialist) ช่วยครูในการเข้าใจมาตรฐานวิชาการ การนำหลักสูตรมาใช้ การกำหนดตารางสอนประจำภาค หรือประจำปี การพัฒนาการประเมินผลร่วมกัน นำครูให้เข้าใจมาตรฐานเนื้อหา ซึ่งให้เห็นว่าแต่ละส่วนโยงใยกันอย่างไร
4. ผู้สนับสนุนการสอน (Classroom supporter) ช่วยครูในการนำความคิดใหม่ไปปฏิบัติ สาธิตการใช้ หรือทำการสอนร่วมชั่วโมงกันเป็นการสาธิตการสอน แนะนำเพื่อนครู สังเกตการสอนและให้ข้อเสนอแนะแก่เพื่อนครูที่เต็มใจให้สังเกต

5. ผู้สนับสนุนการเรียนรู้ (Learning facilitator) เมื่อครูเรียนรู้จากกันและกัน ก็จะสามารถมองเห็นได้ว่า อะไรที่ทำให้ผลการเรียนของเด็กดีขึ้น การพัฒนาวิชาชีพของครูดีขึ้น มีประโยชน์ต่อห้องเรียน มองเห็นและสามารถ อุดหนุนการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งเป็นครูผู้นำอาจจะใช้รูปแบบการทำแผนย้อนหลัง (back mapping model) โดยการ 1) ชี้บ่งถึงความต้องการจำเป็นของนักเรียนในการเรียนรู้ 2) ประเมินความรู้ปัจจุบัน และทักษะของครู เป้าหมายที่จะแก้ปัญหาให้นักเรียน 3) พัฒนาโอกาสในการเรียนเพิ่มความรู้ และทักษะที่ต้องการของครูแต่ละคน เกี่ยวกับการแก้ปัญหาของนักเรียน และ 4) พัฒนาแผนการแก้ปัญหา นักเรียนจากข้อค้นพบแล้วนำไปปฏิบัติ

6. ครูพี่เลี้ยง (Mentor) ครูพี่เลี้ยงทำหน้าที่ เป็นครูต้นแบบของครูใหม่ ครูที่มาอยู่โรงเรียนใหม่แนะนำครูเกี่ยวกับการสอน หลักสูตร กระบวนการ แนวปฏิบัติ และการเมืองในสำนักงานและท้องถิ่น ชุมชนของโรงเรียน

7. ผู้นำในโรงเรียน (School leader) ทำหน้าที่ในคณะกรรมการทำงานของโรงเรียน เช่น คณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียน ที่ปรึกษาสถานักเรียน หัวหน้าสายวิชา หรือหัวหน้าระดับสนับสนุนโครงการบริหารของโรงเรียน เป็นตัวแทนโรงเรียนร่วมในกิจกรรมของชุมชน รับผิดชอบในวิสัยทัศน์ของโรงเรียน และปรับวิสัยทัศน์ของตนให้เข้ากับของโรงเรียน ของเขตการศึกษา และรับผิดชอบในความสำเร็จ หรือไม่สำเร็จของโรงเรียนโดยรวม

8. ผู้สอนการใช้ข้อมูล (Data coach) ครูส่วนมากมีโอกาสเข้าถึงข้อมูลมากมาย แต่ มักจะไม่ใช้ข้อมูลต่างๆ ในการเรียนการสอน ครูผู้นำควรนำครูอื่นๆ ในการวิเคราะห์และใช้ข้อมูลต่างๆ ในการเรียนการสอน เช่น ข้อมูลผลการสอบวิชาต่างๆ ตั้งแต่อดีต แยกแยะเป็นรายข้อ และใช้ในการเตรียมการสอน เป็นต้น

9. ผู้กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Catalyst for change) ครูผู้นำต้องมองว่า สภาพปัจจุบันสามารถทำให้ดีขึ้นได้ และมองหาวิธีการที่จะทำ ดังนั้นครูผู้นำเป็นผู้กระตุ้นเพื่อนครูให้เห็นแนวทางที่จะทำให้สถานการณ์ดีขึ้นกว่าเดิมอย่างไม่หยุดยั้ง วิเคราะห์การเรียนรู้ของนักเรียนและหาวิธีการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้นกว่าเดิม โดยไม่มองว่าเป็นความบกพร่องของใคร

10. ผู้เรียนรู้ (learner) ครูผู้นำต้องเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต บทนี้สำคัญมาก ครูผู้นำต้องเป็นต้นแบบในการปรับปรุงตนเอง ต้องนำความรู้มาช่วยเหลือเพื่อนครู และนักเรียนให้ประสบผลสำเร็จนำความรู้มาปฏิบัติในห้องเรียน และนำผลที่ได้มาแบ่งปันเพื่อนครู วันเวลาที่ผ่านไป ความรู้ใหม่จะเพิ่มพูนมากขึ้นและความสามารถเพิ่มเพิ่มมากขึ้นด้วย

เมื่อมีการกำหนดบทบาทของครูผู้นำ ก็ต้องมีการปรับบทบาทของครู ครูใหญ่ กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน และนักเรียนให้สอดคล้องกัน ซึ่งจะเป็นงานของผู้อำนวยการเขตครูใหญ่ ครู นักเรียน ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา และครูผู้นำร่วมกันทำ

หน้าที่ของครูผู้นำ

หน้าที่ของครูผู้นำ อาจแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับนโยบายในโรงเรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับความสัมพันธ์กับชุมชน (Danielson : 2007) รายการต่อไปนี้นี้เป็นเพียงตัวอย่างเท่านั้น

ระดับนโยบาย

1. ทำงานร่วมกับเพื่อนครู เพื่อออกแบบตารางเรียนใหม่ ให้นักเรียนมีเวลาเรียนบางวิชาให้มากขึ้น หรือทุกวิชาให้มากขึ้นในแต่ละช่วงการเรียนการสอน
2. ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ประสานงานนักศึกษาฝึกวิชาชีพครู
3. นำคณะทำงานปฏิรูปการให้และการตรวจการบ้านของครูให้เอื้อต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากขึ้น
4. เป็นตัวแทนของโรงเรียนในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน และของจังหวัด หรือเขต

ระดับการเรียนการสอน

1. จัดตั้งคณะทำงานเพื่อศึกษาวิธีสอนบางหัวข้อ หรือบางบทที่นักเรียนประสบปัญหาในการเรียนแล้วหาทางแก้ไข
2. เป็นประธานคณะทำงานวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และเสนอแนวทางแก้ไข
3. ช่วยออกแบบกระบวนการพัฒนาครูบางวิชา หรือบางกิจกรรมที่เป็นปัญหา
4. เสนอแนะวิธีการประเมินการศึกษาทางเลือกต่อโรงเรียนต่อเขต หรือโรงเรียนอื่นๆ อันเป็นผลงานของโรงเรียนของตน

ความสัมพันธ์กับชุมชน

1. จัดทำเอกสาร (newsletter) ของโรงเรียนรายงานผู้ปกครองทราบ
2. ริเริ่มการประชุมคณะทำงาน เพื่อช่วยเหลือนักเรียนรายบุคคล รวมทั้งประสานกับผู้ปกครองและหน่วยบริการของชุมชน
3. พัฒนาวิธีการที่ครูชำนาญการ และครูใหม่จะสอนแนะซึ่งกันและกันในการประเมินและสอนเด็กที่มีปัญหาเป็นรายบุคคล
4. เป็นกรรมการในสมาคมผู้ปกครองและครู ระดับโรงเรียน และระดับเขต
5. พัฒนาเอกสารรายงานผลการเรียนและกิจกรรมของนักเรียนที่ออกจากโรงเรียน เพื่อเป็นข้อมูลให้นักเรียนนำคิดตัวไปใช้ประโยชน์ในโอกาสต่อไป
6. การเป็นครูผู้นำนั้นต้องทำงานร่วมกับหลายฝ่าย เพื่อหาแนวความคิดร่วมกัน สามารถนำไปปฏิบัติได้ ดังนั้น ครูผู้นำต้องเป็นผู้ประสานความคิดระหว่างเพื่อนครู คณะทำงาน ผู้บริหาร ผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชน เป็นต้น

ในการปฏิบัติงานนั้น ครูผู้นำต้อง 1) เป็นนักฟังที่ดี ให้คนที่เขามาพูดด้วย พูดให้จบสิ่งที่เขาต้องการพูด 2) ให้การยอมรับในความคิดของคนอื่น 3) อย่าเพิ่งสรุปว่าคนนั้น หรือความคิดนั้นดีหรือไม่ดี รอข้อมูลเพิ่มเติม 4) แสดงความคิดเห็นของคนได้ แต่ไม่บังคับให้ใครรับไปปฏิบัติ และสามารถปรับความคิดของคนให้สอดคล้องกันคนอื่น เพื่อประโยชน์ส่วนรวมได้

การเข้าสู่ตำแหน่งครูผู้นำ

การเป็นครูผู้นำนั้นต้องการความเสถียรเพื่องาน และทำงานร่วมกับคนมากมาย หลายระดับ (Johnson and Donaldson : 2007) ดังนั้นผู้ที่คิดจะทำงานเพื่อส่วนรวม ต้องระมัดระวังไม่ให้ใครมองว่าเป็นคนโปรดของผู้บริหาร หรือฝ่ายตรงข้ามกับครูใหญ่ ผู้ที่คิดจะเป็นครูผู้นำควรดำเนินการดังนี้

1. คอยจนกว่าจะมีคำสั่งจากผู้มีอำนาจ อย่างเสนอตัวทันที เพราะจะทำให้ครูอื่นๆ เข้าใจว่าเป็นคนโปรดของครูใหญ่ รองนกว่าผู้อื่น เขาไม่ยอมรับตำแหน่ง/งาน จึงยอมรับการแต่งตั้งจากครูใหญ่ หรือผู้มีอำนาจ

2. ให้ทำงานกับครูที่เต็มใจจะเปลี่ยนแปลงก่อน งานจะง่ายและผลสำเร็จอยู่ในวิสัยที่จะทำได้

3. เล่นบทผู้ช่วย โดยให้ครูเจ้าของห้องเรียนเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะเปลี่ยนแปลงอะไร ครูผู้นำทำหน้าที่ช่วยเหลือเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย

4. ระบบการบริหารโรงเรียนต้องมีการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะครูใหญ่ ต้องกำหนดบทบาทหน้าที่ของครูผู้นำให้ชัดเจน เช่น มีคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษร และครูใหญ่ต้องให้ความช่วยเหลือเพื่อให้งานของโรงเรียนบรรลุเป้าหมาย โดยไม่ลืมนึกว่าคนเป็นครูผู้นำ ไม่ใช่ผู้บริหาร ไม่มีอำนาจให้คุณ ให้โทษ ใครได้งานของเขาขึ้นอยู่กับความเต็มใจของเพื่อนครูที่จะปรับปรุงของตน และแนวคิดของตนเอง เพื่อผลประโยชน์ของนักเรียน ครูผู้นำต้องเก่งในการสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนครู

5. โรงเรียนต้องมีการปรับบทบาทของครูใหญ่ ความเป็นอิสระ ความเป็นตัวเฉพาะตัว ความมีอายุ มิได้หมายความว่า จะสอนเก่ง มีความรู้เพิ่มและก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของโลกวิชาการเสมอไป ครูต้องระลึกอยู่เสมอว่าต้องทำให้นักเรียนรุ่นนี้ดีกว่ารุ่นก่อน โดยดูจากผลการประเมินภายนอก ครูต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต ปรับปรุงตนเอง ปรับปรุงห้องเรียน เรียนรู้จากเพื่อนครู เปิดใจกว้างยอมรับคำแนะนำและช่วยเหลือจากเพื่อนครู ถ้าสอนไปวันๆ โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงให้ทันโลกก็เป็น การเอาเปรียบเด็ก ทำบาปเด็กโดยทำให้เด็กก้าวไม่ทันโลกไปด้วย

การสร้างและพัฒนาครูผู้นำ

สิ่งที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ครูผู้นำ นำครูทำงานในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาโรงเรียน โดยร่วมกับครูและผู้บริหาร ดังนั้นต้องมีการสร้างและพัฒนา ครูผู้นำมาจากครูที่ดี สอนดีของโรงเรียน (Wade and ferrser : 2007) โดยมีแนวทางดังนี้

1. ผู้บริหารสรรหาครูสอนดีและมีศักยภาพเป็นผู้ฝึก และนำครูอื่นๆ โดยพิจารณาจากผลงานที่ผ่านมา เพื่อมาช่วยผู้บริหารพัฒนางานของโรงเรียน
2. ให้ผู้มีศักยภาพจะเป็นครูผู้นำไปสังเกตครูที่มีประสบการณ์ในการฝึกอบรมครูอื่น ปฏิบัติการอบรมและพัฒนาโรงเรียน
3. หางานหรือบทบาทที่เหมาะสมกับทักษะและความสนใจในการเป็นผู้นำของครูที่คัดสรรแล้วให้ปฏิบัติ
4. หากครูชำนาญงานเป็นที่เลื่องในระยะแรก โดยทำการฝึกอบรมครูอื่นร่วมกัน เมื่อเห็นว่าครูผู้สมัครมีความมั่นใจและทำได้แล้วจึงให้ดำเนินการโดยลำพัง
5. ในการออกปฏิบัติในระยะแรกผู้บริหารต้องแนะนำครูผู้นำคนใหม่ ให้รู้จักกับคนสำคัญของเขตจังหวัด และคนในวงการ ในฐานะครูผู้นำคนใหม่ของโรงเรียน หรือกลุ่มโรงเรียน
6. ผู้บริหารให้กำลังใจ และให้ข้อมูลป้อนกลับผลการปฏิบัติงานของครูผู้นำอย่างสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาเขาให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น ซึ่งจุดแข็ง จุดดี ผลสำเร็จ และแนะนำจุดที่ต้องปรับปรุง
7. ผู้บริหารลดการสนับสนุนลง เมื่อทักษะและความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานของครูผู้นำเพิ่มมากขึ้น แต่คอยให้คำชมเชยในผลงานดี
8. ผู้บริหารสนับสนุนให้ครูผู้นำชิงบ่ง และสนับสนุนครูสอนดีคนต่อไปที่มีศักยภาพจะเป็นผู้นำครูได้มาสอนแนะ และให้การสนับสนุนเพื่อเป็นผู้สืบทอดเจตนารมณ์ต่อไป
9. ผู้บริหารสร้างวัฒนธรรมโรงเรียนให้เกียรติผู้กระทำดี เพื่อส่วนรวม ผู้ประสบความสำเร็จในวิชาชีพ มีความคิดริเริ่ม และรับภาระผู้นำ ทั้งนี้เพื่อต่อต้านแนวโน้มที่จะขวางทางคนทำอะไรใหม่ให้โรงเรียนของคนบางคน
10. ให้โอกาสครูผู้นำเรียนรู้ทักษะครูผู้นำเมื่อมีโอกาส เพราะทักษะเช่นนี้ ไม่มีสอนในสถาบันการศึกษาหลักสูตร เช่น ทักษะการวางแผนหลักสูตร การพัฒนาการเรียนการสอน การวางแผนการประเมิน ความร่วมมือระหว่างเพื่อนครู และการสนับสนุนเพื่อนครู โดยการพัฒนาวิชาชีพครู โดยการเรียนในสถาบัน การประชุมสัมมนาระดับเขตหรือระดับประเทศ และอื่นๆ เท่าที่โอกาสอำนวย

ปัญหาการทำงานของครูผู้นำ

เนื่องจากครูผู้นำเป็นความพยายามของวงการศึกษานในสหรัฐอเมริกาที่จะพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนในระดับโรงเรียน มีเพียง 3 รัฐ เท่านั้น ที่มีหลักสูตรการอบรมครูผู้นำ แต่มีครูผู้นำปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนของรัฐทั่วประเทศ ดังนั้นครูผู้นำจึงมีปัญหาในการปฏิบัติงาน จากการสำรวจพบปัญหา (Dozier : 2007) ดังต่อไปนี้

1. ครูผู้นำทุกคนมีความมั่นใจว่าทำงานได้ แม้ว่าบทบาทและหน้าที่จะยังไม่มีการกำหนดแน่นอนและยังไม่ยอมรับอย่างกว้างขวาง
2. ต้องทำหน้าที่มากเกินไป เช่น พัฒนาครู พัฒนาหลักสูตร หัวหน้าทีม หัวหน้าสาขาวิชา เป็นต้น (84%)

3. ไม่เคยได้รับการอบรมในการปฏิบัติงานมาก่อนเข้ารับหน้าที่ (82%)
4. ทำงานเค็ม จำเจ หลายปีเกิดอาการเบื่อ อยากเปลี่ยนงานจากการพัฒนาครู พัฒนาการเรียนการสอน เป็นพัฒนานโยบาย สรรหาครู และที่ปรึกษากลุ่ม เป็นต้น (80%)
5. มีความเข้าใจในนโยบายการศึกษาระดับเขต รัฐ และประเทศยังไม่เพียงพอ และเข้าใจปัญหาการศึกษาไม่เพียงพอ (65%)
6. ขาดประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับผู้กำหนดนโยบายทางการศึกษาระดับเขตและระดับรัฐ จึงคาดทิศทางนโยบายได้ไม่ชัดเจน (60%)
7. การตีความ และเข้าใจผลการวิจัยไม่เพียงพอ ต้องการพัฒนาตนเองด้านการวิจัยเพิ่มขึ้น (40%)

การรักษาสภาพของครูผู้นำ

การเป็นครูผู้นำไม่ใช่เป็นได้ง่ายแต่การรักษาสภาพของครูผู้นำให้มีผลงานและครูมีศรัทธานั้นยากยิ่ง (Lattimer : 2007) ดังนั้น โรงเรียนควรจะดำเนินการต่อไปนี้

1. ให้การยอมรับนับถือในความรู้ ทักษะและประสบการณ์ของครูผู้นำ เช่น ให้ครูผู้นำนำครูอื่นๆ ร่วมกันหาแนวทางแก้ปัญหาการเรียนการสอนและพัฒนาโรงเรียน โดยการยอมรับในความรอบรู้ของครูทุกคนและนำมาใช้ประโยชน์
2. สร้างชุมชนในโรงเรียนที่ครูผู้นำและเพื่อนครูร่วมกันทำงาน และแก้ปัญหาต่างๆ โดยการทำงานเป็นทีม ผู้บริหารต้องไม่ปฏิบัติต่อครูผู้นำในลักษณะคนโปรด เพราะจะเป็นการไม่ยุติธรรมและทำให้เกิดความลำบากใจในการทำงานร่วมกับครูอื่น
3. ผู้บริหารสนับสนุนให้ครูผู้นำและครูอื่นๆ เรียนรู้และเข้าใจความต้องการของนักเรียนดี การทำงานต่างๆ เช่น การวางแผนการสอน การปรับปรุงหลักสูตร และอื่นๆ ต้องนำข้อมูลเกี่ยวกับการสอน จุดแข็งจุดอ่อนของนักเรียน ตลอดจนความสนใจของครูและนักเรียนมาใช้
4. สนับสนุนให้ครูผู้นำประสานกับครูผู้นำอื่นๆ ในโรงเรียน เพื่อให้โอกาสเรียนรู้จากกันและกัน ช่วยเหลือกันให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สามารถประสานความคิดของเพื่อนครู ผู้บริการและชุมชน ให้รวมกันได้
5. ให้โอกาสครูคิดทบทวนงานที่ผ่านมา โดยผู้บริหารใช้วิธีการปรึกษามากกว่าการสั่งการ เช่น ถามว่าเราจะทำอะไรให้ผลการเรียน หรือพฤติกรรมของนักเรียนดีขึ้น ซึ่งครูผู้นำและทีมงานต้องคิดทบทวนเนื้อหาที่สอนมา การปฏิบัติการสอน หลักการสอน วิธีเรียนสื่อ และอื่นๆ แล้วใช้ข้อมูลที่ได้ประกอบการวางแผนดำเนินงานต่อไป ไม่ควรยึดติดกับตำราและวิธีการเดิมๆ มากเกินไป
6. แนะนำให้ครูผู้นำค้นหาศักยภาพทักษะ ความสามารถและภาวะผู้นำในครูอื่น เพื่อนำมาพัฒนาให้เป็นผู้นำต่อไป การสนับสนุนให้เพื่อนครูได้รับการพัฒนาและรับผิดชอบต่อไป เป็นการสร้างคน สร้างขวัญกำลังใจ เป็นการสร้างความสามัคคี และสร้างมิตรภาพอันถาวร

เมื่อมองดูเขาใช้ศักยภาพของคนของเขาในการพัฒนาเยาวชนของชาติในอเมริกาแล้ว เรามามองดูของเรา เรามีครูดีนับแบบ ครูแกนนำ ครูแห่งชาติ เราใช้งบประมาณสร้างบุคคลเหล่านี้มากมาย เราให้โอกาสเขาและให้เขาทำงานอย่างเต็มศักยภาพของเขามากน้อยเพียงใด และคุ้มค่าเงินลงทุนหรือไม่ ท่านผู้อ่านกรุณาค้นหาคำตอบด้วย ขอขอบคุณ

เอกสารอ้างอิง

Danielson, Charlotte "The Many Faces of Leadership" Educational Leadership,

September 2007 , pp. 14-19

Dozier, Terry Knecht "Turning Good Teachers into Great Leaders" Educational Leadership,

September 2007 , pp. 54-59

Harrison, Cindy and Killion, Joelln "Ten Roles for Teacher Leaders" Educational

Leaderships, September 2007 , pp. 74-79

Ingersol, Richard M. "Short on Power Long on Responsibility" Educational Leadership,

September 2007 , pp. 20-25

Johnson, Susan Moore and Donaldson, Morgaenl. "Overcoming the Obstacles to Leadership"

Educational Leadership, September 2007 , pp. 8-13

Lattimer, Heather "To Help and Not Hinder" Educational Leadership, September 2007 , pp. 70-73

Scherer, Marge "Playing to Strengths" Educational Leadership, September 2007 , pp. 7

Wade, Carloann and Ferrier, Bill "will you Help Me Lead?" Educational Leadership,

September 2007 , pp. 65-69